

OLLI AALTONEN

VALTIOTERRORISMI VAI LEGITIIMI VÄKIVALLAN
MONOPOLI

– Valtion harjoittaman väkivallan analysointia Ferdinand Marcosin
hallinnon kautta

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Valtio-oppi
Pro gradu – tutkielma
Heinäkuu 2007

Tampereen yliopisto	Politiikan tutkimuksen laitos; valtio-oppi
Tekijän nimi:	AALTONEN, OLLI
Tutkielman nimi:	Valtioterrorismi vai legitiimi väkivallan monopoli – Valtion harjoittaman väkivallan analysointia Ferdinand Marcosin hallinnon kautta
Pro gradu-tutkielma:	117 sivua
Aika:	heinäkuu 2007
Asiasanat:	valtioterrorismi, väkivalta, Ferdinand E. Marcos, Filippiinit

Tämän pro gradu-tutkielman tarkoituksena on analysoida valtioiden harjoittamaa väkivaltaa. Työn tarkoituksena on ensinnäkin arvioida, voidaanko valtiota ylipäätään pitää terrorismin suorittajana vai tulisiko terrorismi-termi jättää kuvaamaan vain ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa. Toiseksi työn tarkoituksena on analysoida, miten valtioterrorismi eroaa muista valtion harjoittaman väkivallan muodoista. Työn varsinaisessa analyysissä arvioidaan Ferdinand Marcosin presidenttikautta vuosina 1965–1986 George A. Lopezin viisiportaisen kaavion avulla.

Työn teoreettisena lähtökohtana on Max Weberin määritelmä valtiosta, jossa valtio nähdään ihmisyyteen, joka onnistuneesti vaatii itselleen fyysisen väkivallankäytön legitiimiä monopoliä tietyllä maantieteellisellä alueella. Valtiot kuitenkin yleisesti käyttävät väärin oikeuttaan väkivallan monopoliin. Valtion viralliset agentit ja valtioon nähden puoli-itsenäiset organisaatiot ovat harjoittaneet väkivaltaa ei-valtiollisten toimijoiden tavoin, jolloin niiden harjoittamaa väkivaltaa on arvioitava samoin kriteerein. Väkivallanteon suorittajan tarkoitukselliset ja motiivit sekä teon laajempi konteksti ovat suorittajan identiteettiä verrattuna oikeudenmukaisempia ulottuvuuksia arvioitaessa sitä, kuuluuko jokin väkivallanteko terrorismin-käsitteen alle.

Valtioterrorismille on ominaista luonnollisesti se, että väkivallan suorittaja on jollain tapaa yhteyksissä valtio-organisaatioon. Valtioterrorismissä tarkoituksena on vaikuttaa välittömiä uhreja laajempaan ihmisryhmään. Terrorismin kohdalla yleisö on usein varsinaisia uhreja tärkeämpi kohde. Valtioterrorismi luo pelkoa. Vaikka legitiimikin väkivallan monopoli perustuu pelkoon, rangaistusten pelkoon, niin valtioterrorismin synnyttämä pelko on erilaista. Valtioterrorismin kohdalla viattomuus on irrelevanttia, kuka tahansa saattaa joutua valtion organisoimien väkivallantekojen kohteeksi.

George A. Lopezin kaavio osoittautui systemaattiseksi ja analyttiseksi välineeksi valtioterrorismin analysoimisessa. Kaaviossa on viisi ulottuvuutta: valtioterrorismia edeltävä poliittinen ilmasto, ideologia, valtioterrorismin luonne, tukimekanismit sekä valtioterrorismin seuraukset. Kaavion käsittelyyn pyrin tuomaan lisäarvoa nostamalla esiin kaaviota tukevia esimerkkejä.

Kaaviota seuraten ja useiden ihmisoikeus- ja asianajajajärjestöjen raportteja aineistona käyttäen osoittautui, että valtioterrori oli Filippiineillä Ferdinand Marcosin aikana pitkälle institutionalisoitua ja laajalle yhteiskuntaan levinnyttä. Valtion harjoittama väkivalta kohdistui aseistautuneiden muslimi- ja kommunistisissien lisäksi tavalliseen kansaan ja synnytti Filippiineille pelon ilmapiirin. Terrori koostui kidutuksista, laittomista teloituksista ja kokonaisten kylien pakkosiirroista. Marcosin luoma lainsäädäntö oli jo itsessään terroristinen, eivätkä juridiset instituutiot olleet autonomisia toimijoita. Hämmäntävää Marcosin kohdalla oli hänen poikkeuksellisen lämpimät välinsä Yhdysvaltojen poliittiseen johtoon. Yhdysvallat tuki Marcosin hallintoa niin sotilaallisesti, poliittisesti kuin taloudellisestikin huolimatta Yhdysvaltojen poliittisen johdon tiedossa olleista vakavista ihmisoikeusrikkoksista.

SISÄLLYSLUETTELO:

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa	1
1.2. Tutkimuskysymykset ja työn rakenne	3
1.3. Työn rajaus	5

2. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1. Väkivallan legitiimi monopoli	8
2.1.1. Max Weberin määritelmä valtiosta	8
2.1.2. Väkivallan monopolin kehittyminen ja vaikutukset	11
2.2. Terrorismi	13
2.2.1. Terrorismin luonteesta ja tutkimuksesta	13
2.2.2. Terrorismin määrittelystä	16
2.3. Väkivalta	20
2.3.1. Väkivallan ilmiöstä ja tutkimuksesta	20
2.3.2. Väkivallan luokittelu	22
2.3.3. Väkivallan monopolin väärinkäytöksiä	24

3. VALTIOTERRORISMI

3.1. Valtio terroristina?	27
3.2. Valtioterrorismi aiemmassa tutkimuksessa	31
3.2.1. Valtioterrorismi tekojen kautta määriteltynä	31
3.2.2. Lainsäädäntö valtioterrorismin määrittäjänä	32
3.2.3. Valtioterrorismi tiettyjen järjestelmien erityispiirteenä	35
3.3. Mikä tekee väkivallasta valtioterrorismia	37
3.3.1. Valtio suorittajana	38
3.3.2. Poliittisen viestin lähettäminen ja pelon luominen	40
3.3.3. Intentio ja systemaattisuus	42
3.3.4. Uhrien asema	43

4. LOPEZIN KAAVIO VALTIOTERRORISMIN ANALYSOIMISEKSI

4.1. Yleistä	46
4.2. Kaavio valtioterrorismin analysoimiseksi	47
4.2.1. Valtioterrorismia edeltävä poliittinen ilmasto	47
4.2.2. Ideologia	49
4.2.3. Valtioterrorin luonne	53
4.2.4. Tukimekanismit	55
4.2.5. Valtioterrorismin seuraukset	57
4.2.6. Kaavio tiivistettynä	60

5. FERDINAND MARCOSIN FILIPPIINIT 1965–1986: ANALYYSI

5.1. Aineiston esittely	61
5.2. Tapahtumien taustaa	63
5.3. Marcosin terroria edeltänyt poliittinen ilmasto	65
5.3.1. Valtion tila	65
5.3.2. Valtioterrorismin institutionalisoituminen	69

5.4. Ideologia	72
5.4.1. Perustuslaillinen autoritaarisuus	73
5.4.2. Militarismi	75
5.5. Valtioterrorismin luonne: Marcosin terrorin monet kasvot	78
5.5.1. Lainsäädäntö valtioterrorismin välineenä	78
5.5.2. Kidutus, laittomat teloitukset ja uudelleenasettaminen	83
5.5.3. Pelon luominen	87
5.6. Tukimekanismit	89
5.6.1. Yhdysvaltojen vaikutus	89
5.6.2. Marcosin lähipiiri	95
5.7. Terrorin seuraukset	98
6. LOPUKSI	102
LÄHDELUETTELO	107

1. JOHDANTO

1.1. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Terrorismi on koettu 1960-luvun lopulta alkaen merkittäväksi poliittiseksi ilmiöksi, jolloin myös terrorismia koskevan tutkimuksen määrä lähti merkittävään kasvuun. Terrorismintutkimus on pääasiassa keskittynyt ei-valtiollisten, syyskuun 11. päivän 2001 tapahtumien jälkeen erityisesti uskonnollisesti motivoituneiden toimijoiden tekemiin iskuihin, jotka ovat kohdistuneet läntisiin maihin. Valtioiden harjoittamaa terrorismia koskevan tutkimuksen määrä on ollut hyvin vähäistä. Leena Malkin mukaan syynä tähän on toisaalta valtioterrorismia koskevan tiedon vaikea saatavuus ja toisaalta se, että valtiovaltaa vastaan suunnatun terrorismin tutkimukseen on huomattavasti helpompi saada rahoitusta (Malkki 2004, 204). Valtioterrorismi on perinteisesti nähty autoritaarisiin hallintoihin liittyvänä ilmiönä ja sitä on kuvattu tyypillisten esimerkkien, kuten Hitlerin Saksan ja Stalinin Neuvostoliiton kautta.

Tutkielman yhteydessä tiedostetaan, että terrorismi -käsitteen ulottaminen koskemaan myös valtion väkivaltakoneiston toimia sisältää tiettyjä ongelmia. Monien tutkijoiden mukaan valtioiden harjoittamaa väkivaltaa ja ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa tulisi tarkastella erillisinä ilmiöinä. Yhtenä syynä valtioterrorismia koskevan tutkimuksen vähäisyyteen onkin se, että joidenkin tutkijoiden mukaan terrorismia ja valtioiden harjoittamaa väkivaltaa ei tulisi käsitteellisesti yhdistää. Käsite voi menettää käyttökelpoisuuttaan, jos se ulotetaan kattamaan eri lähtökohdista ja eri toimijoiden toimesta tehtyjä tekoja. Mielestäni terrorismi-käsitteen käyttö kuitenkin on oikeutettua myös valtioiden kohdalla sekä poliittisin että teoreettisin perustein. Terrorismiksi leimaamisella on poliittisia tarkoituksia ja seurauksia, ja valtiot oikeuttavat toimintaansa terrorisminvastaisen taistelun nimissä. Näin ollen on mielestäni perusteltua asettaa myös valtiot ja niiden väkivaltaiset toimet sen saman suurennuslasin alle, jolla arvioidaan, mitä tekoja voidaan pitää terrorismin piiriin kuuluvina. Teoreettisesti ajateltuna terrorismia ei mielestäni tulisi määrittää väkivallanteon suorittajan tai uhrin identiteetin perusteella. Väkivallanteon suorittajan tarkoitusperät ja motiivit sekä teon laajempi konteksti ovat mielestäni huomattavasti hedelmällisempiä ulottuvuuksia arvioitaessa sitä, kuuluuko jokin väkivallanteko terrorismi-käsitteen alle.

Poliittinen historia tarjoaa valitettavankin vankan perusteen valtioiden harjoittaman väkivallan ja valtioterrorismin tutkimukselle. R.J. Rummel (1994) on laskenut, että vuosien 1900 ja 1987 välisenä aikana hallitukset ja niiden edustajat ovat murhanneet yli 169 miljoona ihmistä. Tähän lukuun eivät sisälly sodissa tai laillisissa teloituksissa surmansa saaneet ihmiset. Amnesty Internationalin (2000) mukaan kidutus on laajalla levinnyttä yli 70 maailman valtiossa ja pidätettyjä kidutetaan tai kohdellaan huonosti yli 150 valtiossa. Valtioterrorin kautta surmatuksi ja kidutetuksi tulleiden lukumäärä ylittää moninkertaisesti ei-valtiollisen terrorismin uhrien lukumäärän.

Työssäni valtioterrorismin ei nähdä olevan mihinkään tiettyyn hallitsemistapaan liittyvä ilmiö. Valtioterrorismia tarkastellaan yhtenä valtion harjoittaman väkivallan erityisenä muotona, jonka avulla hallitukset pyrkivät toteuttamaan niin kuin sisä- kuin ulkopoliittisiakin tavoitteitaan. Myös demokraattiset valtiot ovat historian saatossa syyllistyneet valtioterrorismiin. Demokratia tarjoaa vain suhteellisen suojan valtion harjoittamia rikoksia vastaan. Vaaleilla valitut hallitukset ovat harjoittaneet jopa kansanmurhan tunnusmerkit täyttävää terrorismia esimerkiksi Kolumbiassa, Guatemalassa ja Venäjällä. Valtioterrorismin esittäminen autoritaaristen ja totalitaaristen yhteiskuntien erityispiirteenä on paitsi tekopyhää historian ja nykyisyyden valossa, niin se estää myös valtioterrorismin analyttisen määrittelyn ja tutkimuksen. Esimerkiksi Penny Greenin ja Tony Wardin (2004) mukaan aktiivinen kansalaisyhteiskunta asianajajineen ja lehdistöineen on yksittäisenä tekijänä demokratiaa parempi suoja valtioterrorismilta.

Suomalaisesta terrorismia koskevasta tutkimuskirjallisuudesta puuttuu mielestäni analyttinen ja systemaattinen valtioterrorismia koskeva esitys. Kansainvälisessä tutkimuksessa valtioterrorismi ei ole yhtä pahasti paitsiossa, mutta tutkimuksen painopiste on kuitenkin valtioihin kohdistuvan, ei niiden suorittaman terrorismin tutkimuksessa. Länsimaisen terrorismitutkimuksen kohteena ovat pääasiassa uskonnollisesti motivoituneet terroristijärjestöt kuten al-Qaida ja Hamas tai eurooppalaiset nationalistiset järjestöt kuten Euskadi Ta Askatasuna (ETA) ja Irish Republican Army (IRA). Huomattavasti vähemmän on pohdittu sitä, edustaako Yhdysvaltojen kuukausi WTC-iskujen jälkeen säätämä Patriot Act (*Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism*) valtioterrorismia. Voidaanko brasilialaisten poliisien vapaa-ajallaan suorittamia katulasten teloituksia pitää valtioterrorismina? Entäpä sitten suomalaispoliisien toiminta syksyllä 2006 Kiasman aukiolla Asem-huippukokouksen aikana? Syyllistyykö Kiinan kommunistinen puolue valtioterrorismiin Taivaallisen rauhan aukiolla

opiskelijamielenosoitusten aikaan kesällä 1989? Tässä tutkielmassa valtion harjoittamaa väkivaltaa ja valtioterrorismia sen erityisenä muotona pyritään tarkastelemaan systemaattisella tavalla, joka antaisi välineitä arvioitaessa esimerkiksi juuri edellä mainittuja kysymyksiä.

Herman Münklerin ja Marcus Llanquen (2003, 973) mukaan yhteiskuntatieteiden tulisi rohkeammin tunnustaa ja tutkia fyysisen väkivallan roolia yhteiskunnallisessa ja valtiollisessa kehityksessä. Heidän mukaansa pelkästään fyysisen väkivallan positiivisten vaikutusten kuvaaminen voi saada aikaan sen, että tutkijaa syytetään väkivallan legitimoimisesta. Tässä työssä pyrin vastaamaan Münklerin ja Llanquen huutoon ja tuomaan esiin fyysisen väkivallan ja väkivallalla uhkaamisen ratkaisevan roolin modernin kansallisvaltion syntymisessä ja säilymisessä. Monet modernin valtion tehtävät, esimerkiksi verotulojen kerääminen ja uudelleenjakaminen, lakien toimeenpano ja yksityisomistuksen suojaaminen perustuvat juuri siihen, että vain valtiolla on oikeus käyttää väkivaltaa. Valtiolla nähdään olevan legitiimi monopoli fyysisen väkivallan käyttöön ja väkivallan nähdään olevan merkittävä osa hallitsijoiden ja hallittujen välistä vuorovaikutusta.

1.2. TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TYÖN RAKENNE

Tutkielmassa pyritään löytämään keinoja, joiden avulla voidaan arvioida, *miten valtioterrorismi eroaa muusta valtion harjoittamasta väkivallasta*. Missä vaiheessa legitiimi lakien toimeenpano ja valvonta muuttuu poliittiseksi repressioksi, jonka äärimmäinen muoto valtioterrorismi on. Valtioterrorismi ei ole synonyymi valtion harjoittamalle laittomalle väkivallalle eikä valtioterrorismi ole tiettyihin poliittisiin järjestelmiin liittyvä erityispiirre. Työssä tarkastellaan mahdollisimman monipuolisesti valtion harjoittaman väkivallan muotoja, esimerkiksi vigilantistisia ja puoli-sotilaallisia joukkoja, jotka usein jätetään huomioimatta valtioterrorismia koskevassa tutkimuksessa. Tutkimuskysymykseen pyritään löytämään vastaus analysoimalla olemassa olevia määritelmiä ja malleja valtioterrorismista. Tämän kautta pyritään löytämään valtioterrorismille ominaisia piirteitä, jotka erottavat sen muista poliittisen väkivallan muodoista, esimerkiksi poliittisesta repressiosta ja sorrosta.

Tutkielmassa arvioidaan myös, *mitkä yhteiskunnalliset, historialliset ja poliittiset tekijät ja prosessit synnyttävät valtioterrorismia ja myötävaikuttavat sen esiintymiseen?* Tätä kysymystä tarkastellaan kahdesta eri näkökulmasta. Ensiksi, mikä saa hallitukset

turvautumaan valtioterrorismiin ja toiseksi, mitkä kansalliset ja ylikansalliset toimijat edesauttavat valtioterrorin harjoittamista. Erityisesti jälkimmäinen kysymys on mielenkiintoinen, koska laajamittainen valtioterrorismi vaatii usein niin laajat resurssit, ettei se ole mahdollista ilman ulkopuolisia tukimekanismeja. Valtioterrorismin syntyyn liittyvää aikaisempaa tutkimusta tarkastellaan kriittisesti eri esimerkkien valossa. Erityishuomion tulen antamaan George A. Lopezin (1984) kaaviolle valtioterrorismin analysoimiseksi. Lopezin kaaviota käytän työvälteenä ja metodina työn varsinaisessa analyysi-vaiheessa. Aikaisempien mallien ja esimerkkien avulla pyritään löytämään niin historiallisia, poliittisia kuin taloudellisiakin tekijöitä, jotka vaikuttavat valtioterrorismin esiintymiseen.

Kautta tutkielman pyrin valaisemaan teoreettisia malleja mahdollisimman monipuolisten esimerkkien kautta, joita tosielämän kannalta on löydettävissä valitettavan paljon ja tutkimuksen kannalta ilahduttavan paljon. Teoriaa tukevana ja metodia testaavana case-tutkimuksena analysoin Ferdinand Marcosin hallintokautta Filippiineillä 1965–1986, erityisesti vuosien 1972–1983 välistä aikaa, jolloin Filippiineillä vallitsi Marcosin julistama poikkeustila. Marcosin hallinnon on väitetty syyllistyneen perustuslain ulkopuoliseen poliittiseen väkivaltaan mukaan lukien laittomat pidätykset ja teloitukset sekä kidutus. Teoriaosiossa esitettyjen työvälteenäiden avulla pyrin arvioimaan, *onko yleiselle syytteelle valtioterrorismin käytöstä myös teoreettisia perusteita*. Lisäksi pitkälti Lopezin kaavion avulla pyrin tarkastelemaan, mitä muotoja valtioterrorismi Filippiineillä sai ja mitkä tekijät vaikuttivat sen syntyyn. Filippiinit on myös ajankohtainen tutkimuskohde, sillä Yhdistyneiden kansakuntien erikoisreportteri Philip Alstonin mukaan armeijan joko suoraan tai epäsuorasti suorittamat lainsäädännön ulkopuoliset teloitukset ovat vielä vuonna 2007 valitettavan yleinen ilmiö Filippiineillä (United Nations Development Program 2007, [www-dokumentti.]).

Johdantoa seuraavassa luvussa asetetaan työn teoreettiset lähtökohdat niin valtion, terrorismin kuin väkivallankin osalta. Työssä käytetty valtiota koskeva määritelmä nojaa pitkälti Max Weberiin klassiseen valtiomääritelmään, missä valtiolla nähdään olevan legitiimi monopoli fyysisen väkivallankäyttöön tietyllä maantieteellisellä alueella. Terrorismia koskevassa osiossa tuodaan esiin terrorismin määrittämiseen liittyvät ongelmat. Tavoitteenani ei ole määrittää terrorismia lyhyen ytimekkäästi vaan tuoda esiin terrorismille ominaisia piirteitä, joiden katsotaan erottavan sen muista väkivallan muodoista. Väkivallan kohdalla pyritään osoittamaan sen määrittelyyn liittyviä ongelmia sekä asemoidaan työ tutkimuskenttään, joka

korostaa väkivallan olevan luonnollinen osa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja kanssakäymistä.

Teoreettisten lähtökohtien jälkeen tarkastellaan valtioterrorismia koskevaa aiempaa tutkimusta ja ylipäätään sitä, voidaanko valtiota pitää terrorismin suorittajana vai tulisiko termi terrorismi jättää koskemaan vain ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa. Luvussa tarkastellaan tapoja valtioterrorismin määrittämiseksi ja analysoidaan valtioterrorismin esiintymistä koskevaa aiempaa tutkimusta. Luvun lopussa pyrin nostamaan esiin ulottuvuuksia, jotka erottavat valtioterrorismin muista valtion harjoittaman väkivallan muodoista. George A. Lopezin (1984) valtioterrorismin analysoimista ansiokkaasti jäsentävä kaavio ansaitsee tutkielmassa oman luvun, koska se toimii työvälteenä Filippiinejä koskevassa luvussa. Ferdinand Marcosin hallintoa koskevassa luvussa aiemmin esitetty teoria kohtaa todellisuuden. Tavoitteena ei ole historiallinen katsaus Marcosin Filippiineistä, vaan nostaa esiin niitä niin kansallisia kuin kansainvälisiä tekijöitä, jotka synnyttivät ja edesauttoivat poliittista väkivaltaa. Työn viimeisessä luvussa tuodaan esiin työn ydinkohdat sekä nostetaan esiin kysymyksiä, joita työ ja aihe ovat kirjoittajassa herättäneet.

1.3. TYÖN RAJAUS

Valtio voi syyllistyä terrorismiksi luokiteltavaan toimintaan niin rajojensa sisä- kuin ulkopuolella. Osa tutkijoista näkee valtioterrorismin valtion sisäisenä, hallitsijan ja hallittujen välisenä toimintana. Suurin osa tutkijoista on kuitenkin sitä mieltä, että valtio voi syyllistyä terrorismiksi laskettavaan toimintaan myös kansallisen lainsäädäntönsä ulkopuolella (aiheesta käydystä keskustelusta katso Sproat 1996; 1997, 117–126). Esimerkiksi Stohlin (1984) mukaan monet valtiot käyttävät terrorismin piiriin laskettavia väkivallantekoja kansainvälisissä suhteissaan. Hänen mukaansa terrorismin käyttö on yleisempää kansainvälisissä kuin kansallisissa kysymyksissä. Tarkasteltaessa valtion suorittamia väkivallantekoja rajojensa ulkopuolella on arvioitava, milloin kyseessä on valtioiden välinen sota, ja milloin kyse on valtioterrorismista. Esimerkiksi liittoutuneiden toisen maailmansodan loppupuolella saksalaiskaupunkeihin suorittamia pommituksia on usein kutsuttu terroripommituksiksi, koska niiden tarkoituksena ei ollut niinkään fyysisen tuhon tuottaminen vaan saksalaissiviilien moraalinen rappeuttaminen. Sodankäynnin ja terrorismin välisestä suhteesta kiinnostuneelle tutkijalle voi kansainvälinen oikeus, erityisesti Geneven sopimus, tarjota välineitä arvioitaessa sodankäynnin, sotarikosten ja valtioterrorismin välisiä eroja.

Esimerkiksi Claridgen (1996, 52) mukaan väkivallan kohteiden tulee olla siviilejä Geneven sopimuksen asettamissa puitteissa, jotta kyseessä voi olla valtioterrorismia.

Tämän työn yhteydessä ei kielletä, ettei valtio voisi syyllistyä terrorismiksi luokiteltavaan toimintaan myös rajojensa ulkopuolella, sillä lähtökohtaisesti yksikään valtio ei ole oikeutettu toimimaan toisen suvereenin valtion alueella ilman sen suostumusta. Työn laajuuden asettamissa puitteissa tutkimus rajataan kuitenkin koskemaan vain valtion viranomaisten kansalaisiinsa kohdistamaa väkivaltaa ja sillä uhkaamista. Tarkastelun laajentaminen kansainvälisen oikeuden ja sodankäynnin teorioihin hämärtäisi liikaa tutkimuksen varsinaista lähtökohtaa ja tutkimusongelmaa. Työssä siis tarkastellaan valtion rajojensa sisäpuolella harjoittamaa väkivaltaa, Weberin määritelmää mukaillen väkivallankäyttöä sillä maantieteellisellä alueella, jonka piirissä valtio onnistuneesti vaatii itselleen fyysisen väkivallan legitiimiä monopolia. Tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin, että väkivallan monopoli ei kuitenkaan rajoitu pelkästään valtion kansalaisiin, vaan kattaa kaikki valtion maantieteellisellä alueella olevat ihmiset (diplomaattisen immunitetin muodostaessa poikkeuksen). Kansalaisen asemassa olevan henkilön oikeudet ja velvollisuudet saattavat kuitenkin poiketa ilman kansalaisstatusta olevan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista, esimerkiksi oikeutena äänestää ja velvollisuutena pakolliseen asepalvelukseen.

Tarkastelun ulkopuolella jää myös yksi paljon puhuttu ja tutkittu valtioterrorismin muoto, valtioiden tukema terrorismi (*state-sponsored terrorism*). Valtioiden tukemalla terrorismilla tarkoitetaan valtioiden terroristijärjestöille antamaa rahallista tai sotilaallista tukea. Aiheesta mainion teoksen kirjoittanut Daniel Byman (2005) mainitsee esimerkeiksi Intian avun Tamilintiikereille, Iranin avun libanonilaiselle Hizbollahille ja useiden muslimimaiden tuen palestiinalaisten vapautusjärjestö PLO:lle sekä al-Qaidalle. Valtioiden tukema terrorismi on saanut keskeisen roolin terrorismitutkimuksessa ja esimerkiksi Walter Laqueur käsittelee teoksensa *The New Terrorism* (1999) valtioterrorismi-nimellä esiintyvässä luvussa vain ja ainoastaan valtioiden sponsoroimaa, kansallisen lainsäädännön ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa (Laqueur 1999, 156–183). Tässä yhteydessä on painotettava, että työn rajaus koskee vain tukea, jota valtiot antavat terroristijärjestöille. Valtiot tukevat taloudellisesti ja sotilaallisesti myös poliittista repressiota harjoittavia hallituksia. Tämä repressiivisten hallitusten vastaanottama kansainvälinen tuki on keskeinen osa valtioterrorismin dynamiikkaa ja tulee saamaan työssä merkittävän roolin. Esimerkiksi Jim Zwick (1984, 134–138) kyseenalaistaa, olisiko Filippiineillä Marcosin aikaan vallinnut valtion kontrollijärjestelmä

ollut sellaisenaan edes mahdollinen ilman kansainvälistä, pääasiassa Yhdysvalloista tullutta tukea

Kuten edellisessä luvussa todettiin, niin Filippiinien kohdalla tarkastelu rajoittuu Ferdinand Marcosin hallintokauteen. Marcos valittiin vaaleilla presidentiksi vuonna 1965 ja hänen valtakautensa jatkui aina vuoden 1986 helmikuulle asti. Tarkastelu ulottuu siltä osin Marcosin valtakautta edeltäneeseen aikaan kuin on tarpeellista arvioitaessa valtioterrorismin syitä, toisin sanoen terroria edeltäneitä historiallisia ja poliittisia tapahtumia.

Jukka Paastelan mukaan terrorismitutkimuksessa lähdeongelma on ehkä hankalampi kuin millään muulla politologisen tutkimuksen osa-alueella (Paastela 2005, 85). Ei-valtiollisten terroristiliikkeiden tuottamien asiakirjojen käyttöä vaikeuttavat niiden saatavuus ja usein myös kielitaito-ongelmat. Valtioterrorismin kohdalla tutkimusta hankaloittaa se tosiseikka, että valtion viralliset asiakirjat ovat usein salaisia eikä esimerkiksi kidutuksista yleensä mainita virallisissa asiakirjoissa. Lähdeongelmat ohjasivat tutkimustapauksen valintaa myös tässä työssä. Marcosin hallintokausi valikoitui tutkimustapaukseksi osittain sen vuoksi, että se päättyi jo 20 vuotta sitten vuonna 1986. Kahden vuosikymmenen aikana on osa viranomaisraporteista vuotanut julkisuuteen ja väkivallan uhrit sekä väkivallantekojen silminnäkijät ovat uskaltaneet kertoa oman tarinansa. Lisäksi Filippiinien toisena virallisena kielenä filipinon ohella on englanti. Tämä auttaa kielitaidoltaan rajallisen tutkijan mahdollisuuksia paneutua ongelmaan.

Työssä käytettyjen esimerkkien kirjoa rajoittaa aikaisempi valtioterrorismia koskeva tutkimus. Esimerkiksi Latinalaisen Amerikan valtioiden harjoittamasta valtioterrorismista on saatavilla huomattavasti enemmän tutkimustietoa kuin Afrikan valtioiden toiminnasta (lukuun ottamatta Etelä-Afrikkaa). Käytetyt esimerkit sijoittuvat pääasiassa 2000-lukua edeltäneeseen aikaan juuri sen vuoksi, että valtion viralliset asiakirjat ovat salaisia eikä ensi käden todistajien lausuntoja ole vielä saatavilla. Näin ollen esimerkiksi Euroopan viimeiseksi diktatuuriksi kutsuttu Aljaksandr Lukašenkan Valko-Venäjä tai Kim Jong Illin Pohjois-Korea loistavat poissaolollaan työssä mainituista esimerkeistä.

2. TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1. VÄKIVALLAN LEGITIIMI MONOPOLI

2.1.1. Max Weberin määritelmä valtiosta

Max Weber näkee laajasti siteeratussa määritelmässään valtion olevan ihmisyyhteisö, joka onnistuneesti vaatii itselleen fyysisen väkivallankäytön legitiimiä monopolia tietyllä maantieteellisellä alueella. Weberin mukaan valtiota ei voida määrittellä sille kuuluvien tehtävien mukaan, sillä valtioiden tehtävät ovat vaihdelleet historian saatossa niin paljon, että on tuskin olemassa tehtävää, mitä jokin poliittinen yhteisö ei olisi jonain aikana ottanut hoitaakseen. Valtio tulee määrittää sille ominaisten menettelytapojen kautta, joista tämän työn kannalta keskeisin on fyysisen väkivallan käyttö. (Weber (1994) [1919], 310- 311.)

Kautta historian fyysisen väkivallankäyttöä on pidetty normaalina hallitsemisen instrumenttina eri poliittisissa yhteisöissä. Moderni valtio eroaa useiden väkivaltaa harjoittaneiden ryhmien kanssa kamppaileista edeltäjistään siinä, että sillä on potentiaalia monopolisoida väkivallankäyttö tietyllä alueella. Kaikki muut organisaatiot ja yksilöt omaavat oikeutta käyttää fyysistä väkivaltaa vain siinä määrin, miten valtio niille sitä luovuttaa (emt, 311). Poikkeuksina väkivallankäytön monopoliin on esitetty vanhempien auktoriteettia lapsiinsa nähden sekä ihmisten oikeutta itsesuojeluun hätätilanteissa (Grimm 2003, 1048). Nämä poikkeustapaukset ovat kuitenkin nykyään tarkoin rajoitettu laissa ja nekin toteutuvat vain siinä määrin kuin valtio sallii niiden toteutuvan.

Sosiaalisissa yhteisöissä, joissa väkivaltaa ei menettelytapana tunnettaisi, vallitsisi Weberin mukaan tila, jota voidaan kutsua anarkiaksi (Weber (1994) [1919], 310). Weberin teoretisoinnissa on nähtävissä yhtymäkohtia Thomas Hobbesin kirjoituksiin. Suvereenilla valtiolla on oltava riittävästi voimaa ylläpitääkseen poliittista ja taloudellista elämää säätelevät lait (Held 1989, 16). Hobbesin mukaan (Hobbes (1999) [1651], 137):

”[...] täytyy olla jokin väkevämpi valta, joka ensinnäkin pakottaa ihmiset yhtä lailla suorittamaan sitoumuksensa, koska heitä pelottaa jokin rangaistus, suurempi kuin sitoumuksen rikkomuksesta odotettava hyöty, ja toiseksi turvaa sen omistuksen, jonka ihmiset yhteisellä sopimuksella saavuttavat vastineeksi hylkäämistään universaalista oikeudesta. Sellaista valtaa ei ole ennen yhteiskunnan pystyttämistä.”

Vallankäytön on oltava tehokasta. Suvereenin valtion vaikutuspiirin ulkopuolella vallitsisi alituisen sodankäynnin aiheuttama kaaos, mutta valtion kontrolloimalla alueella pakottavan voiman pelko mahdollistaa sosiaalisen järjestyksen säilymisen. (Held 1989, 16–17). Hobbes toteaa, että sanojen voima on liian heikko turvaamaan sen, että ihmiset pitävät kiinni sitoumustensa suorittamisesta. Se passio, jonka varaan Hobbesin mukaan voidaan laskea, on pelko rangaistuksesta (Hobbes (1999) [1651], 137). Hobbes näkee valtion lait luonnostaan heikoiksi, mutta ne voidaan saada kestäväksi, ” [...] ei niiden rikkomisen vaikeudella vaan sen vaarallisuudella” (emt, 191). On huomattava, että suvereniteetti ja väkivallan monopoli ovat yhteydessä toisiinsa, mutta ne eivät ole identtisiä. Suvereniteetti tarkoittaa toisaalta sisäisesti korkeinta laillista auktoriteettia ja ulkoisesti laillisesti itsenäistä auktoriteettia. Fyysisen väkivallan käyttö on taas valtion legitiimi keino toteuttaa valtion vaatimus vallasta. (Grimm 2003, 1046.)

Weber painottaa, että fyysisen väkivallankäyttö ei ole normaali eikä ainoa tapa, jolla valtiot hoitavat tehtäviään. Ideaalitilanteessa väkivaltaa ei tarvittaisi. (Weber (1994) [1919], 310.) Väkivallankäytön ja sen monopolin voidaan ajatella toimivan tehokkaimmillaan silloin, kun väkivaltaa ei tarvitse käyttää. Valtion harjoittamalla väkivallalla on sekä taloudellisia että poliittisia kustannuksia, jotka valtio pystyy välttämään silloin, kun kansalaiset ovat sisäistäneet väkivallan monopolin eikä valtio joudu realisoimaan oikeuttaan väkivallankäyttöön. Voidaan ajatella, että mitä toimivampi väkivaltakoneisto ja mitä uskottavammat keinot valtiolla on käytössään lainsäädäntöä rikkoneiden kansalaisten saamiseksi oikeuden eteen, niin sitä korkeammaksi nousee kansalaisten kynnyksen rikkoo lakia. Tällöin valtion tarvitsee käyttää väkivaltaa vain ääritapauksissa. Tillyn mukaan aidosti tehokkaat väkivallankäyttöön erikoistuneet toimijat uhkaavat väkivallalla niin tehokkaasti, että saavat muut tottelemaan ilman, että heidän tarvitsee käyttää väkivaltaa (Tilly 2003a, 35–36).

Weberin mukaan valtio merkitsee hallitsemisen (*Herrschaft*) suhdetta ihmisten välillä. Tämä hallitseminen perustuu juuri legitiimiin väkivallankäyttöön. (Weber (1994) [1919], 310, 316.) Kuten Weberin määritelmästä käy ilmi, niin valtion väkivallan käytölle on myös rajoituksensa. Valtion monopolilla väkivaltaan ja sen oikeudella käyttää tätä monopolia on eronsa. Väkivallankäytön on oltava hyväksyttyä, legitiimiä. Weberin mukaan valtion olemassaolon edellytyksenä on se, että ne joita hallitaan, hyväksyvät hallitsijan vaatiman auktoriteetin. Weber näkee kolme perustetta, joihin hallitseminen voi perustua. Perinteinen hallitseminen perustuu menneisyyteen ja tapaan; siihen että hallitseminen on luonnollista ja

ikuista. Hallitsemisen legitimitiitti voi Weberin mukaan perustua myös karismaan ja hallitsijaan tai poliittiseen johtajaan kohdistuvaan henkilökohtaiseen sitoutumiseen. Kolmanneksi hallitsemisen legitimitiitti voi pohjautua legaalisuuden hyvyyteen; uskoon siitä, että lainsäädännölliset asetukset ja oikeudelliset kompetenssit ovat päteviä ja perustuvat rationaalisesti syntyneisiin sääntöihin. (Weber (1994) [1919], 311–313; Held 1989, 40–41.)

Myös Hobbes näkee, että vaikka valtion on oltava ehdottomasti absoluuttinen, on sen oltava myös legitiimi, jotta pystyttäisiin välttämään sisällissodat (Held 1989, 14). Vaikka suvereenin valtion vallan on oltava absoluuttinen, jotta ihmisten turvallisuus pystyttäisiin takaamaan, niin Hobbes ehdottaa tiettyjä rajoituksia suvereenin valtion toiminnalle. Suvereenin valtion ei tulisi vahingoittaa yksilöitä eikä heidän aineellisen hyvinvointinsa perusteita. Suvereenin valtion tulisi ymmärtää ja tunnustaa, että sen määräysvalta kestää vain niin kauan kuin suojele ja turva voidaan taata kaikille yksilöille. (Held 1989, 17; Hobbes (1999) [1651], luku XXI.)

David Held määrittää Weberiä mukailleen, mutta yksityiskohtaisemmin legitimitiitin ja tottelemisen välisen eron. Totteleminen ja lakien noudattaminen ei automaattisesti tarkoita, että hallitseminen olisi myös legitiimiä. Heldin mukaan ihmiset tottelevat, koska (Held 1989, 101):

1. heillä ei ole muuta mahdollisuutta (*coercion*)
2. he tekevät niin, koska niin on aina tehty (*tradition*)
3. he eivät välitä (*apathy*)
4. vaikka he eivät pidä tilanteesta, niin he eivät osaa kuvitella, että asiat voisivat olla eri tavalla ja alistuvat siihen, mikä näyttää kohtaloilta (*pragmatic acquiescence*)
5. he eivät ole tyytyväisiä tilanteeseen, mutta kokevat hyötyvänsä tottelemisesta pitkässä juoksussa (*instrumental acceptance*)
6. ottaen huomioon edeltäneet olosuhteet ja saatavilla olevan informaation he kokevat, että yksilöinä tai yhteisön jäseninä on oikein totella: mitä heidän aidosti pitäisi tehdä (*normative agreement*)
7. ideaalitalanteessa, missä ihmisillä olisi kaikki haluttu informaatio ja mahdollisuudet, niin he kokisivat oikeaksi totella (*ideal normative agreement*)

Heldin erottelut ovat analyttisiä ja todellisuudessa ne esiintyvät usein limittäin. Ihmisten totteleminen saattaa perustua samanaikaisesti useaan edellä mainittuun tekijään. Heldin mukaan ainoastaan kahdessa viimeisessä tapauksessa (*normative agreement* ja *ideal normative agreement*) voidaan puhua legitimitiitistä. Näin ollen hallitsemisen legitimitiitti viittaa siihen, että ihmiset noudattavat lakeja, koska pitävät niitä oikeutettuina ja arvokkaina. (Held 1989, 102.) Väkivallan monopolin voidaan samalla lailla ajatella olevan legitiimiä silloin, kun ihmiset pitävät sitä oikeutettuna.

2.1.2. Väkivallan monopolin kehittyminen ja vaikutukset

Väkivalta on kuulunut poliittisten yhteisöjen repertuaariin jo ennen modernin valtion syntyä. Moderni valtio eroaa edeltäjistään siinä, että sillä on monopoli fyysisen väkivallankäyttöön ja muut toimijat ovat oikeutettuja väkivallankäyttöön vain siinä määrin, kun valtio sitä niille myöntää. (Weber (1994) [1919], 310–311.) Ennen monopolin syntyä oikeus voimankäyttöön oli jakautunut useille toimijoille, jotka harjoittivat väkivaltaa oman oikeutensa mukaan. Vaikka väkivallankäytöstä olisikin ollut jotain sääntöjä, niin ei ollut olemassa tehokasta pakotusmekanismia, joka olisi pystynyt valvomaan sääntöjen toteutumista. (Grimm 2003, 1045.) Eri toimijat eivät välttämättä olleet jatkuvassa sodassa keskenään, mutta jos ne ajautuivat konfliktiin, niin konfliktien ratkaisu löytyi toimijoiden valmiudesta ja kyvystä käyttää väkivaltaa tehokkaasti.

Grimmin mukaan (2003, 1045) voimankäytön monopolin kehittyminen ei ole yksittäinen tapahtuma vaan prosessi ja on vaikea arvioida, milloin muutos tapahtui milläkin alueella. 1500-luvun uskonnollisista jakautumisista johtuneet sisällissodat toimivat katalysaattoreina väkivallan monopolisoitumisessa. Väkivallan merkittävä lisääntyminen yhteiskunnassa aiheutti paineita vallan ja väkivallankäytön keskittämiseksi yksiin käsiin. Michael Hanagan puolestaan korostaa vuoden 1789 Ranskan vallankumouksen merkitystä uuden yhdentyneen ja lujittuneen valtion synnyssä. Vallankumous merkitsi muutosta myös väkivallan muodoissa. Vallankumous loi uuden keskittyneen, erikoistuneen ja voimankäytön monopolin omaavan valtion. Uudenlaisen valtion synty muutti merkittävästi poliittisten vaatimusten tekemisen ja sodankäynnin luonnetta ja näin ollen vaikutti ratkaisevasti julkisen väkivallan muotoihin. Uuden keskittyneen valtion malli levisi Hanaganin mukaan muualle Eurooppaan Napoleonin sotaretkien ja vallankumouksaatteiden mukana. (Hanagan 2003, 130–132.)

Väkivallankäytön keskittäminen yksiin käsiin ei Grimmin mukaan ole tavoite itsessään, vaan sen tarkoituksena on edistää yhteistä hyvää ja yhteiskunnan etua. Juuri tästä näkökulmasta julkinen auktoriteetti ja väkivallan monopoli saavat legitimitteettinsä. Julkisen vallan tärkein tehtävä on varmistaa sisäinen ja ulkoinen turvallisuus sekä edistää yhteiskunnan yleistä etua, ja oikeus voimankäyttöön on juuri se elementti, jonka avulla valtio pystyy suoriutumaan tästä tehtävästään. (Grimm 2003, 1044.) Lainsäädäntö, erityisesti perustuslaki, on ratkaiseva tekijä arvioitaessa, milloin valtio saa toteuttaa oikeuttaan voimankäyttöön. Kaikilla valtion pakkotoimenpiteillä on oltava laillinen perusta. Valtion käyttämien keinojen täytyy olla

tarkoituksenmukaisia legitiimiin lopputulokseen nähden ja käytetyillä keinoilla tulee olla pienin mahdollinen rajoittava vaikutus perustuslaillisiin arvoihin nähden (emt, 1047).

Väkivallan monopolisoituminen valtion käsiin mahdollisti monia nykyään itsestään selvästi valtiolle kuuluvia tehtäviä. Esimerkiksi verojen kerääminen ja varallisuuden uudelleen jakaminen nojaavat viime kädessä valtion yksinoikeuteen käyttäen väkivaltaa. Monet taloudellisen ja poliittisen elämän elementit ovat riippuvaisia väkivallan monopolista. Yksityisomistuksen turvaaminen valtion pakotuskoneiston kautta on mahdollistanut yksityisomistukseen perustuvan talousjärjestelmän. Demokratiankaan olisi vaikea nähdä toteutuvan, ellei valtiolla olisi mahdollisuutta ja tarvittaessa keinoja pakottaa ihmisiä päätöksiin. Demokraattisten vaalien järjestäminen olisi hyödytöntä, ellei poliittisten toimijoiden olisi pakko sopeutua äänestystuloksiin.

Väkivallan monopolin syntyminen ei ole poistanut väkivaltaa yhteiskunnasta vaan muuttanut sen luonnetta. Tillyn mukaan 1700-luvulta alkaen kasvanut hallinnollinen kapasiteetti ja demokratisoituminen muuttivat valtioiden sisäisen väkivallan muotoja ja lisäsivät valtioiden sisäistä pasifismia. Murhat, pahoinpitelyt ja muut yksityishenkilöiden väliset väkivaltaisuuDET vähenivät nopeasti. Verrattuna 1700-luvun eurooppalaisiin on nykyaikana elävillä eurooppalaisella kymmenen kertaa pienempi todennäköisyys joutua fyysisen hyökkäyksen kohteeksi. (Tilly 2003a, 60–61.) Paradoksaalista sinällään, väkivallan monopolisoituminen valtiolle on kuitenkin mahdollistanut sellaisia väkivallan ilmenemismuotoja, jotka mittakaavassaan ja julmuudessaan hakevat vertaisiaan ajalta ennen monopolin syntyä. Esimerkiksi ensimmäinen ja toinen maailmansota tuskin olisivat olleet mahdollisia tapahtuneessa laajuudessaan, ellei valtioille olisi ollut edellytyksiä valjastaa niin suurta osaa kansasta ja yhteiskunnasta mukaan armeijoiden toimintaan. Natsien suorittama juutalaisten kansanmurha ei olisi ollut mahdollinen ilman väkivallan monopolia ja väkivaltakoneiston keskittynyttä ja keskusjohtoista toimintaa. Samat valtiot, jotka tehokkaasti vähensivät murhien ja pahoinpitelyjen esiintymistä kehittivät historian tehokkaimmat ja tuhoisimmat asevoimat.

Väkivallan monopolin on esitetty heikentyneen, koska valtiot ovat siirtäneet väkivallankäyttöön liittyviä tehtäviään muille toimijoille kuin valtion virallisille agenteille. Viime vuosikymmenien aikana valtioiden virallisten armeijojen harjoittama väkivalta ei ole Tillyn mukaan lisääntynyt siinä määrin kuin puoli-sotilaallisten joukkojen, erilaisten sissiliikkeiden, kuolemanpartioiden ja salaisen poliisin harjoittama väkivalta (Tilly 2003a,

58). Edellä mainittujen valtiollisten ja ei-valtiollisten toimijoiden välimaastossa liikkuvien ryhmien toimintaan palataan tarkemmin luvussa 3.3.1.. Näiden epävirallisten väkivaltaa harjoittavien ryhmien ei voida katsoa heikentävän valtion monopolia väkivallankäyttöön niin kauan kuin valtion viralliset toimijat ovat tietoisia ryhmien toiminnasta, ja tämä toiminta on jollain tapaa valtion poliittisen johdon toimijoiden ohjauksessa. Viime vuosina valtio on yksityistänyt monia tehtäviään. Grimmin mukaan tämä kehitys vaikuttaa voimankäytön monopoliin vain silloin kun yksityistäminen koskee julkisia instituutioita, jotka ovat erikoistuneet voimankäyttöön, kuten poliisi, armeija ja vankilatoimi. Turvallisuuspalveluja on yksityistetty viime vuosina, mikä näkyy jo katukuvassa yksityisten vartiointiliikkeiden muodossa. Suomessa heräsi laaja yhteiskunnallinen keskustelu yksityisten vartiointiliikkeiden roolista loppusyksystä 2006, kun video Kontulan ostoskeskuksessa tapahtuneesta FBS Security – liikkeen vartijoiden suorittamasta pahoinpitelystä levisi julkisuuteen. Valtion väkivallan monopolille yksityiset vartiointiliikkeet eivät aiheuta uhkaa niin kauan kuin ne toimivat valtion puolesta, valtion ohjauksessa ja valtion asettamissa rajoissa (Grimm 2003, 1049–1050). Armeijan ja poliisipalveluiden laajempi yksityistäminen muodostaa ongelman vasta siinä vaiheessa, jos valtio menettää kontrollinsa toiminnasta esimerkiksi siten, että yksityisten turvallisuusorganisaatiot eivät noudata valtion ohjeita vaan omien johtajiensa ohjeita.

2.2. TERRORISMI

2.2.1. Terrorismin luonteesta ja tutkimuksesta

Syyskuun 11. päivän tapahtumat vuonna 2001 ja sitä seurannut Yhdysvaltojen johtama sota terrorismia vastaan ovat viimeistään nostaneet terrorismin poliittisen keskustelun ja tiedotusvälineiden valokeilaan. Terrorismi on poliittisesti, tunnepitoisesti ja moraalisesti latautunut termi. Suurimmalla osalla ihmisistä on mielikuva siitä, mitä terrorismi on, mutta harvat pystyvät mielikuvansa pohjalta luomaan konkreettisen määritelmän terrorismista. Terrorismintutkimus on valtaosin keskittynyt läntisissä maissa suoritettuihin ei-valtiollisten toimijoiden tekemiin iskuihin. Leena Malkki kysyykin, mitä pitäisi ajatella siitä, että ne tapaukset, joihin viitataan puhuttaessa terrorismin luonteen muuttumisesta, ovat olleet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta olleet Yhdysvaltoihin ja sen liittolaisiin kohdistuneita iskuja (Malkki 2004, 205).

Edelliseen liittyen Jukka Paastela vertaa al-Qaidan ja ugandalaisen Herran vastarinta-armeijan tunnettavuutta. Harva länsimaalainen on kuullut Herran vastarinta-armeijasta huolimatta sen pitkästä ja verisestä historiasta Ugandan pohjoisosissa. Paastelan mukaan on selvää, että al-Qaida on terrorismintutkimuksen kannalta merkittävämpi ilmiö kuin Herran vastarinta-armeija, joka ei ole vaikuttanut maailmanpolitiikkaan eikä ole onnistunut kaatamaan Ugandan hallitusta. (Paastela 2005, 10). Herran vastarinta-armeijan kaltaisia kolmannessa maailmassa toimivia ryhmiä ei tulisi kuitenkaan sulkea pois terrorismintutkimuksen piiristä, sillä niidenkin toiminta tuo mukanaan suurta inhimillistä kärsimystä ja niiden aiheuttamat ihmishenkien menetykset ovat usein moninkertaisia verrattuna läntisissä maissa toimivien terroristiryhmien aiheuttamiin ihmishenkien menetyksiin. Herran vastarinta-armeijan kaltaisia ryhmiä käsittelevä terrorismin tutkija kohtaa monia vaikeuksia niin lähdemateriaalin kuin rahoituksenkin suhteen verrattuna tutkijoihin, jotka keskittyvät al-Qaidan kaltaisiin, läntisissä maissa iskujaan suorittaviin terroristiryhmiin.

Avishag Gordon (2001, 116–124) pitää terrorismintutkimusta avoimena tieteellisenä kommunikaatiojärjestelmänä. Tieteellisen kommunikaatiojärjestelmän luonne riippuu siitä, miten informaatio liikkuu tieteellisten tekstien ja tutkimuksen sekä ympäröivän maailman välillä. Jos informaatio siirtyy akateemista julkaisuista valtamediaan ja tätä kautta poliittiseen keskusteluun, niin tieteellistä kommunikaatiojärjestelmää voidaan pitää suljettuna. Suljetun kommunikaatiojärjestelmän olemassaolo edellyttää aiheeseen sitoutuneita tutkijoita. Suljetun systeemin on oltava jossain määrin stabiili järjestelmä. Avoimessa tieteellisessä kommunikaatiojärjestelmässä tilanne on päinvastainen, eli informaatio virtaa ulkoisista lähteistä, erityisesti tiedotusvälineistä ja hallituksista tieteelliseen yhteisöön. Muuttuakseen suljetuksi kommunikaatiojärjestelmäksi on tieteenalan osoitettava valmiutensa tieteelliseen kommunikaatioon ja se, että sillä on jotain tarjottavaa tutkimuskentälle.

Tieteellisen kommunikaatiojärjestelmän avoimuus terrorismintutkimuksessa johtuu Gordonin mukaan ensinnäkin terrorismin määrittelemiseen liittyvistä ongelmista. Toisekseen alalla on liian vähän tutkijoita, jotka olisivat sitoutuneita pitkäaikaiseen tutkimustyöhön. Kommunikaatiojärjestelmän avoimuus aiheuttaa terrorismintutkimukselle lukuisia ongelmia. Gordonin mukaan (2001, 119) jako tieteellisen ja populaarin materiaalin välillä ei ole tarpeeksi selvä ja toisaalta terrorismiin keskittyviä tieteellisiä julkaisuja on aivan liian vähän. Teorioiden rakentamista on vaikeuttanut se, että tutkijat ovat pitkälti sekundaaristen lähteiden armoilla, jolloin terrorismin tutkimuksen ala on turhan avoin ulkopuolisille vaikutteille. Clark McCauleyn mukaan ongelmia aiheuttaa terrorismi-termin kaksinainen käyttö. Tutkijat

käyttävät käsitettä tutkimuskategoriana kun taas poliitikot käyttävät sitä kuvatessaan jotain heidän kannaltaan usein negatiivista tapahtumaa. (McCauley 1991, 126- 129.) Saman käsitteen käyttö kahdessa eri merkityksessä ei ainakaan helpota terrorismin määrittelyä.

Gordonin tavoin myös Malkki näkee ongelmia siinä, että terrorismia koskevassa tutkimuksessa tietolähteenä ovat usein päivälehdet ja hallitusten tuottamat dokumentit (Malkki 2004, 202). Ensimmäinen ongelma liittyy siihen, millä tavoin ja mihin tarkoituksiin tietoa on tuotettu. Viranomaisten tuottamaa tietoa ohjaa Malkin mukaan se, mitkä toimijat ja ilmiöt koetaan valtion turvallisuuden ja muiden intressien kannalta merkittävänä (emt, 203). Tiedotusvälineiden tuottaman tiedon valikoitumiseen vaikuttavat oletukset siitä, minkälaisilla asioilla on uutisarvoa ja mitkä ilmiöt ja toimijat kiinnostavat suurta yleisöä. Näin ollen käytettäessä tiedotusvälineitä tutkimuksen lähdeaineistona ei aiemmin mainittu ugandalainen Herran vastarinta-armeija nouse kovinkaan merkittävän oloiseksi tutkimuskohteeksi. Sekä viranomaisten että tiedotusvälineiden tuottaman tiedon suhteen on aina mietittävä myös niiden luotettavuutta. Tietojen julkaisemisen yhteydessä harvoin tuodaan esiin, ainakaan akateemisten vaatimusten mukaisesti, miten tieto on tuotettu ja miten kirjoittaja on päätenyt esittämiinsä johtopäätöksiin (emt, 203–204).

Terrorismi ei ole ideologia muttei se myöskään ole pelkkä tekniikka (Laqueur 2001, 4-5). Se on strategia, jota käytetään erilaisten poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Se on kuitenkin strategia, jota ei tunnusteta käytettävän. Malkin mukaan: ”terrorismia ei ole itsestään selvästi olemassa toiminnan kategoriana siinä mielessä, että toimijat itse (varsinkaan nykyään) määrittelisivät toimintatapaansa terrorismiksi” (Malkki 2004, 206). Terrorismi on siis ulkopuolelta rakennettu kategoria. McCauleyn mukaan yksi harvoista ryhmistä, joka on ylpeydellä kutsunut itseään terroristijärjestöksi, on sionistinen Stern Gang 1940-luvun loppupuolella (McCauley 1991, 27). Toimijat, jotka harjoittavat väkivaltaa poliittisista syistä eivät kutsu itseään terroristeiksi, vaan esimerkiksi vapautustelijoiksi, sisseiksi tai armeijaksi. Elleivät ei-valtiolliset ryhmät kutsu itseään terroristeiksi, niin sitä eivät myöskään tee valtiot. Valtiot pikemminkin oikeuttavat väkivaltakoneiston toimintaa terrorisminvastaisen taistelun nimissä

Terrorismi-käsitteen poliittista ja moraalista ulottuvuutta kuvaa se, että käsitys siitä, pidetäänkö jotain ryhmittymää terroristijärjestönä vai esimerkiksi vapautusliikkeenä riippuu usein siitä, keneltä asiaa kysyy. Esimerkkejä edellä mainitusta löytyy lukuisia. Etelä-Afrikan apartheid-hallintoa vastustanutta Afrikan kansalliskongressia pidettiin vapautusliikkeenä

lukuun ottamatta Etelä-Afrikan omaa hallitusta, Yhdysvaltoja ja Iso-Britannian Margaret Thatcheria, jotka näkivät Afrikan kansalliskongressin terroristiliikkeenä (Paastela 2005, 32–33). Palestiinalaisalueilla Israelia pidetään terroristivaltiona, kun taas Israelissa valtion väkivaltakoneiston toiminta nähdään legitiiminä vastauksena palestiinalaisten terroristijärjestöjen toimintaan. Nikolai Bobrikovin surmannutta Eugen Schaumania pidetään kansallissankarina, ja samalla hänen tekonsa täyttää monet terrorismiin liitetyt elementit. Paastelan mukaan Schaumania pidetään joko terroristina tai isänmaanystävänä eikä pidetä mahdollisena, että hän olisi ollut molempia samanaikaisesti (emt, 24).

2.2.2. Terrorismin määrittelystä

Terrorismin määrittelemisessä ei ole onnistuttu kehittämään mitään yleispätevää ja universaalista määritelmää. Malkin mukaan harvan tutkimusalan piirissä vallitsee yksimielisyyttä peruskäsitteiden määrittelystä, mutta harvalla alalla määrittelyasiat ovat niin ristiriitaisia ja sekaisia kuin terrorismintutkimuksessa (Malkki 2004, 206). Käsitteen määrittelyä hankaloittaa se, että keskenään hyvinkin erilaiset väkivallan muodot lasketaan terrorismin piiriin kuuluviksi. Terrorismin pitkä ja monimuotoinen historia vaikeuttaa Laqueurin mielestä terrorismin eksaktia määrittelyä. Vaikka terrorismin määrittelemineen on vaikeaa, niin on kuitenkin tärkeä tunnistaa, ettei terrorismi ole synonyymi sisällissodalle, rikollisuudelle tai sissisodalle. (Laqueur 1999, 6, 8.) Jos myös väkivallanteiden, joilla ei ole poliittista ulottuvuutta katsotaan olevan terrorismia, niin Laqueurin mielestä terrorismi-termin käyttö menettää merkityksensä (Laqueur 2001, 6).

Hoffmanin mukaan terrorismin määrittelyä vaikeuttaa myös tapa, miten tiedotusvälineet termiä käyttävät. Median pyrkimys tiivistää monimutkaiset asiat mahdollisimman lyhyeen lähetysaikaan tai palstatilaan on aiheuttanut sen, että erilaiset väkivallanteot sisällytetään terrorismi-käsitteen alle. Pommi-iskut, armeijan järjestämät siviilien verilöylyt tai poliitikkojen salamurhat kuvataan terrorismiksi. (Hoffman 1998, 13.) Myös nykyään tiedotusvälineissä esiintyvät sanat kuten ekoterrorismi ja kyberterrorismi laajentavat edelleen terrorismiksi laskettavien tekojen kirjoa. Jos suomalaisille turkistarhoille tehtyjä iskuja, al-Aksan marttyyrien prikaatien suorittamia itsemurhaiskuja ja Josef Stalinin hallinnon suorittamaa massamurhaa pyritään kuvaamaan samalla termillä, niin termin sisäinen selitysvoima on vähintäänkin kovalla koetuksella. Kuvaavia esimerkkejä terrorismi-käsitteen monimuotoiselle ja hämmentävälle käytölle ovat Paastelan (2005, 19) esiin nostamat teokset,

yhdysvaltalainen kurssikirja *Antifeminism and Family Terrorism* sekä irlantilainen teos *Pornography: The New Terrorism*.

Filosofinen kiinnostus terrorismiin johtuu osittain siitä, että termi on erittäin vaikeaa määrittää ja osittain siitä kysymyksestä, voiko terrorismi milloinkaan olla oikeutettua (Teichman 1989, 505). Hyväksytyä ja hyödyllistä määritelmää voidaan pyrkiä rakentamaan kolmella tavalla. Ensiksi määritelmää voidaan pyrkiä rakentamaan sen perusteella, miten termiä käytetään jokapäiväisessä kielenkäytössä. Terrorismin kohdalla tämä tapa ei ole Teichmanin mukaan mahdollinen, koska terrorismi-sanan käyttö on arkikielessä liian laajaa ja monimuotoista. Samanlainen tapahtuma voidaan kuvata eri tavalla eri tutkijoiden toimesta riippuen siitä, missä ja milloin tapahtuma näki päivänvalon ja kenen puolella tutkija on. Toiseksi voidaan tähdätä laajaan määritelmään, joka perustuu etymologiaan sekä sanan historialliseen että nykyiseen käyttöön. Kolmanneksi voidaan pyrkiä suppeampaan määritelmään, joka perustuu laajemman määritelmän mukaisesti etymologiaan ja historiaan. (Emt, 505–507.)

Etymologia ja historia huomioon ottaen voidaan Teichmanin mukaan sanoa, että terrorismia on kolmea lajia, jotka perustuvat eri historian vaiheisiin. Yhtä terrorismin lajeista, valtioterrorismia, Teichman ei pidä filosofian kannalta mitenkään erityisen mielenkiintoisena. Ainoa pohtimisen arvoinen kysymys on, kuinka monta tappamista tai epäoikeudenmukaista oikeudenkäyntiä tarvitaan ennen kuin voidaan puhua valtioterrorismista. Teichman pyrkii kuvaamaan valtioterrorismia tyypillisten tekojen kautta, joka ei ole kovinkaan hedelmällinen tapa pyrittäessä analyttiseen tarkasteluun. Toisena terrorismin muotona ovat salamurhat, jotka kohdistuvat ennalta valittuihin henkilöihin. Moderni terrorismi on terrorismin kolmas muoto. Modernissa terrorismissa uhrin ovat usein sattumanvaraisesti valittuja, käytettyjen keinojen skaala on hyvin laaja ja tavoitteet ovat monimuotoisia. (Teichman 1989, 509–513.)

Huolimatta terrorismin määrittelyyn liittyvistä ongelmista jakavat monet tutkijat tiettyjä terrorismiin liittyviä piirteitä. Vuonna 1988 ilmestyneessä teoksessa *Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature* on listattu terrorismin määritelmien yleisimpiä elementtejä (teoksessa Paastela 2005, 21). Kaikkiaan 109 terrorismin määritelmästä löytyy 22 elementtiä, joista yleisimmät ovat *väkivalta ja voimankäyttö* (83,5 %), *poliittisuus* (65 %), *pelko* (51 %) ja *uhka* (47 %). Sinänsä mielenkiintoista on mielestäni se, että 16,5 prosentista määritelmiä ei löydy elementtinä väkivaltaa tai voimankäyttöä. Paastelan mukaan terrorismissa voidaan elementtejä nähdä olevan niin paljon, ettei niitä kaikkia voi sisällyttää määritelmiin. Malkin mukaan tutkijat ovat melko yksimielisiä

tietyistä terrorismiin kuuluvista peruselementeistä. Useimmista määritelmistä löytyvät sellaiset peruselementit kuten väkivalta tai voimankäyttö, poliittisuus, pelko tai terrori, uhka sekä psykologiset vaikutukset ja otaksutut reaktiot (Malkki 2003, 3).

Tutkijat tuntuvatkin suhteellisen yksimielisesti jakavan käsityksen siitä, että terrorismiin kuuluu väkivalta tai väkivallalla uhkaaminen sekä toiminnan poliittisuus (katso esimerkiksi Hoffman 1998, 43; Teichman 1989, 512–513; Claridge 1996, 50; Byman 2005, 8-9). Vaikka terrorismi onkin lähtökohtaisesti väkivaltaista, niin kaikki väkivalta ei ole terrorismia ja juuri tästä kumpuaa Sproatin mukaan vaatimus poliittisuudesta yhdeksi terrorismin elementeistä (Sproat 1997, 124). Tässä yhteydessä poliittisuus on mielestäni C.A.J. Coadya mukailleen syytä ymmärtää laajemmin kuin vain pragmaattiseksi ja maalliseksi ajattelutavaksi. Poliittisuuteen on sisällytettävä myös ideologiset ja uskonnolliset näkemykset yhteiskunnan muuttamiseksi. (Coady 2003, 41.) Uskonnollisesti ja poliittisesti motivoituneiden terroristien toiminnassa on silti eroja. Poliittisten terroristien voidaan katsoa pitävän väkivaltaa tapana vaikuttaa poliittiseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmään, kun taas uskonnolliset terroristit näkevät itsensä järjestelmän ulkopuolisena ja taistelun konteksti on heille laajempi (Malkki 2003, 8).

Paastelan mukaan: ”se minkä väkivallanteon tekee terroristiseksi, määrää motiivi” (Paastela 2005, 32). Yhtenä terrorismin motiivina voidaan mielestäni pitää sitä, että teolla pyritään vaikuttamaan myös laajempaan ihmisjoukkoon kuin vain varsinaisiin iskun kohteisiin. Terrorismiin voidaan katsoa olevan kommunikaatiivista toimintaa. Tämä liittyy läheisesti terrorismin poliittisuuteen. Terrori-iskulla pyritään lähettämään poliittinen viesti välittömiä väkivallanteon uhreja laajemmalle yleisölle. Lukemalla edellä mainittua kuin piru raamattua saatetaan kuitenkin ajautua arveluttaviin johtopäätöksiin. Sproatin mukaan kansanmurhia ei voida pitää valtioterrorismina, koska niiden tarkoituksena ei ole lähettää poliittista viestiä vaan tuhota jokin kansanryhmä (Sproat 1997, 126, 140). Näin ajateltuna natsien suorittama juutalaisten kansanmurha ei edustaisi valtioterrorismia.

Terrorismi on myös systemaattista ja ennalta suunniteltua. Yksittäisen poliisin liiallinen väkivallankäyttö yksittäisessä pidätystilanteessa on moraalisesti tuomittavaa, mutta sen ei voida sellaisenaan katsoa edustavan valtioterrorismia. Yksittäinen väkivallanteko voi olla terrorismia, mutta sen takana on oltava harkittu strategia (Claridge 1996, 50). Hoffmanin mukaan terroristien motiiveissa ja strategioissa on suuria eroja, mutta yhteistä on se, etteivät terroristit suorita tekojaan sattumanvaraisesti ja päättömästi (Hoffman 1998, 131). Vaikka

iskujen kohteet usein näyttävätkin valikoituvan sattumanvaraisesti, niin itse iskut ovat ennalta harkittuja ja suunniteltuja mahdollisimman laajan symbolisen arvon saamiseksi.

Yksi terrorismin tutkijoita askarruttava ja jakava seikka on se, voivatko myös valtiot syyllistyä terrorismiksi luokiteltavaan toimintaan vai tulisiko termi jättää kuvaamaan vain ei-valtiollisten ryhmien toimintaa. Aihetta tarkastellaan varsinaisesti luvussa 3.1., mutta sivuan sitä nyt lyhyesti. Bruce Hoffmanin laajalti siteeratussa määritelmässä yksi terrorismin piirteistä on, että väkivalta on ”[...] perpetrated by a subnational group or non-state entity” (Hoffman 1998, 43). Quintonin mukaan valtio ei voi olla terroristi, koska kehittyneissä valtioissa valtion harjoittama väkivalta on varsin pientä ja valtiosta tulee väkivaltainen vain reaktiona siihen, että sen kansalaiset ovat väkivaltaisia (teoksessa Sproat 1997, 119). Mielestäni terrorismia ei tulisi teoreettisesti eikä poliittisesti ajateltuna määrittää väkivallanteon suorittajan eikä uhrin identiteetin perusteella. Väkivallanteon suorittajan tarkoitusperät ja motiivit sekä teon laajempi konteksti ovat huomattavasti hedelmällisempiä ja oikeudenmukaisempia ulottuvuuksia arvioitaessa sitä, kuuluuko jokin väkivallanteko terrorismi-käsitteen alle.

Terrorismin määritelmiä on kirjallisuudessa lukuisia, Paastelan mukaan varmasti sadoittain laskettava määrä (Paastela 2005, 21). Tässä työssä en pyri luomaan uutta lyhyen ytimekkäästi muotoiltua määritelmää terrorismista, vaan tyydyn toteamaan, että tutkielmassani rajaan terrorismin tarkoittamaan *systemaattisista ja suunniteltua väkivallan käyttöä tai sillä uhkaamista*. Toiminnalla on oltava *poliittisia tarkoitusperiä* (poliittisuuden sisältäessä uskonnolliset ja ideologiset syyt). Väkivallan käytöllä pyritään *herättämään pelkoa ja lähettämään poliittinen viesti laajemmalle ihmisjoukolla kuin välittömästi iskun kohteena olleille*. Toisin sanoen väkivallanteolle halutaan jotain symbolista arvoa, ei pelkästään välittömän tuhon aiheuttamista. Iskujen kohteet ovat viattomia *joko siinä mielessä, että he eivät pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan kohtaloonsa tai siinä mielessä, että iskut itsessään ovat vallitsevan oikeusjärjestyksen vastaisia*. Viattomuus on siinä mielessä ongelmallinen ulottuvuus, että esimerkiksi Osama bin Ladenin mukaan yksikään amerikkalainen ei ole viaton, koska amerikkalaiset äänestävät itse omat poliittiset johtajansa ja maksavat verorahoillaan armeijan budjetin.

2.3. VÄKIVALTA

2.3.1. Väkivallan ilmiöstä ja tutkimuksesta

Jos terrorismin määrittelemiseen liittyy tiettyjä ongelmia, niin myöskään terrorismin yhden elementin, väkivallan, määrittelemisen ei ole täysin ongelmattonta. Kuten terrorismin kohdalla, niin myös väkivallan kohdalla valtaosalla ihmisistä on käsitys siitä, mitä väkivalta on, mutta väkivallan tarkempi määrittäminen on jo hankalampaa. Peter Imbuschin mukaan väkivalta on äärimmäisen monimutkainen ilmiö, johon liittyy kaksi ristiriitaista ulottuvuutta, toisaalta jonkin tuhoaminen ja toisaalta järjestyksen luominen. Hän näkee väkivallan erityisen häiritsevänä ja hämmentävänä ilmiönä sen vuoksi, että vaikka ihmisten ei tarvitse harjoittaa väkivaltaa, niin heillä on kuitenkin melkein aina mahdollisuus siihen; väkivalta on behavioristinen valinnan mahdollisuus, joka voidaan toteuttaa koska tahansa. (Imbusch 2003, 14, 23.) Tämä sama seikka tekee valtioiden harjoittamasta väkivallasta erityisen mielenkiintoisen ilmiön, sillä vaikka valtioonkaan ei tarvitse harjoittaa väkivaltaa, niin valtiolla jos kellä on mahdollisuus asemansa ja resurssiensa kautta harjoittaa väkivaltaa.

Väkivalta on Imbuschin mukaan 1960-luvulta lähtien noussut läntisissä teollistuneissa maissa lukemattomien artikkeleiden, esseiden ja kirjojen aiheeksi. (Imbusch 2003, 14.) Siitä huolimatta monet väkivaltaan liittyvät ristiriitaiset ongelmat ovat jääneet ratkaisematta. Jokapäiväiseen kielenkäyttöön perustuva määritelmä ei ole mahdollinen väkivallankaan kohdalla, sillä väkivalta-termin käyttö on arkikielessä vielä laajempaa ja monimuotoisempaa kuin terrorismi-termin käyttö. Arkikielessä puhutaan esimerkiksi fyysisestä väkivallasta, henkisestä väkivallasta, seksuaalisesta väkivallasta, parisuhdeväkivallasta, jääkiekkoon liittyvästä kaukaloväkivallasta, valtion harjoittamasta väkivallasta, väkivaltaviitteestä ja mediaväkivallasta.

Väkivallan käsitteellistä käyttöä hankaloittaa myös sen läheinen ja osittain päällekkäinen suhde siihen semanttisesti liittyviin termeihin kuten aggressioon, voimankäyttöön, konfliktiin ja erityisesti valtaan. Weberiin mukaan vallalla tarkoitetaan jonkun toimijan mahdollisuutta saada tahtonsa läpi sosiaalisissa suhteissa mahdollisesta vastustuksesta huolimatta ja riippumatta siitä, mihin tämä mahdollisuus perustuu. Väkivallankäyttö ei ole ainoa tapa saada tahtonsa läpi, mutta se voi olla tehokas vallankäytön väline. On kuitenkin huomattava, että kaikella vallankäytöllä ei ole väkivaltaan liittyvää ulottuvuutta. Peter Imbuschin (2003, 18) mukaan väkivaltaa ja valtaa ei tulisi kuitenkaan käsitellä kahtena täysin erillisenä kategoriana,

kuten esimerkiksi Hannah Arendt tekee. Arendtin mukaan väkivallan ja vallan välillä on jyrkkä ero, koska valta loppuu silloin, kun väkivalta alkaa (emt, 18–19).

Tässä työssä väkivalta nähdään laajemmin kuin vain fyysisenä väkivaltana. Väkivaltaa on myös psykologinen, henkinen väkivalta. Tämä on mielestäni perusteltua erityisesti terrorismin kohdalla, koska terrorismin tarkoituksena ei ole vain aiheuttaa fyysistä vahinkoa vaan myös levittää pelkoa ja kauhua välittömiä iskun kohteita laajempaan ihmisryhmään. Imbuschin mukaan psykologisella väkivallalla tähdätään ihmisen mieleen ja sieluun. Psykologista väkivaltaa on paitsi vaikeampi havaita, voi se myös olla huomattavasti epäinhimillisempää kuin fyysinen väkivalta. (Imbusch 2003, 23.) Jos ajatellaan valtiota, jonka harjoittama valtioterrorismi on totaalista ja kauan jatkunutta, niin varsinaista fyysisen väkivallankäyttöä ei välttämättä enää tarvita. Kansalaiset ovat kohtaloonsa alistuneita ja ovat sisäistäneet asemansa. Tällöin valtion harjoittaman väkivallan voidaan ajatella olevan juuri psykologista ilman varsinaisia merkkejä fyysisestä väkivallasta. Jukka Paastelan määritelmä väkivallasta kattaa sekä väkivallan fyysisen että psykologisen puolen. Hänen mukaansa ”väkivalta on kuitenkin aina sellaista, joka tapahtuu kohteensa, esimerkiksi omaisuuden omistajan, tahtoa, toivetta tai ainakin jollain lailla määriteltä etua vastaan” (Paastela 2005, 55). Vaikka kohteen tahdon, toiveen tai etujen havaitseminen ja määrittäminen voikin olla ulkopuoliselle ongelmallista, niin identifioitavissa ovat kuitenkin teot, jotka ovat selvästi henkilön intressien vastaisia. Esimerkiksi hengen riistäminen, fyysinen vahingoittaminen ja henkinen solvaaminen eivät koskaan ole henkilön etujen mukaista.

Charles Tilly jakaa väkivallantutkimuksen kolmeen pääryhmään. Ideoita painottavat tutkijat (*idea people*) korostavat tietoisuuden merkitystä ihmisen toiminnan perustana. Ihmiset hankkivat uskomuksensa, käsitteensä ja arvonsa ympäristöstään ja käyttäytyvät näiden sosiaalisesti hankkimiansa ideoiden perusteella. Väkivallan estämiseksi tulisi ehkäistä tai eliminoida tuhoisat ja väkivaltaan suuntaavat ideat ja ajatukset. Käyttäytymistä analysoivat tutkijat (*behavior people*) painottavat motiivien, impulssien ja mahdollisuuksien autonomisuutta. Ihmisten evoluutio on aggressiivisen toiminnan lähde. Väkivalta on keino materiaalistien etujen hankkimiseksi ja evoluutio on suosinut yksilöitä, jotka ovat kyvykkäimpiä käyttämään väkivaltaa ja täten hankkimaan elämällä välttämättömiä resursseja. Kolmas ryhmä (*relation people*), johon myös oma työni sijoittuu, korostaa ihmisten ja ihmisryhmien vuorovaikutusta ja kanssakäyntiä. Ihmisten persoonallisuus ja käyttäytyminen kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Tämä vuorovaikutus sisältää jonkinasteista neuvottelua. Kollektiivinen väkivalta merkitsee eräänlaista keskustelua, vaikka

mahdollisesti hyvinkin brutaalia ja yksipuolista keskustelua. Haluttaessa vähentää väkivaltaa on pyrittävä muuttamaan ihmisten välisiä suhteita niin, ettei väkivallankäytölle tule tarvetta. (Tilly 2003a, 5-7.)

Korostettaessa ihmisten välisen vuorovaikutuksen merkitystä väkivallan tutkimuksessa väkivalta nähdään kommunikaation muotona. Väkivalta perustuu kielen lailla jaettuun ymmärrykseen (Hanagan 2003, 123). Esimerkiksi modernissa valtiossa valtaosa kansalaisista on sisäistänyt valtion monopolin väkivallankäyttöön. Vaikka suurin osa valtion ja kansalaisten välisestä vuorovaikutuksesta tapahtuu ilman väkivaltaa, niin molemmat osapuolet ovat tietoisia siitä, että valtiolla on asemansa ja väkivaltakoneistonsa turvin potentiaalia käyttää pakkokeinoja ja väkivaltaa kansalaisiaan kohtaan. Väkivalta nousee esiin rutiininomaisesta valtion ja vaatimuksia tekevien ryhmien välisestä vuorovaikutuksesta. Näin ollen väkivalta on olennainen, joskaan ei aina toteutuva osa yhteiskunnallista neuvottelua.

2.3.2. Väkivallan luokittelu

Michael Hanaganin mukaan väkivallan muodot viittaavat väkivallan harjoittajan ja muiden toimijoiden välisiin suhteisiin. Kollektiivisesti ajateltuna väkivallan muodot kuvaavat, kuinka väkivaltaa käytetään tietyssä yhteiskunnassa. *Julkinen väkivalta* tapahtuu julkisilla paikoilla, siihen liittyy koordinoitua toimintaa ja vaatimusten esittämistä. Kaksi merkittävintä julkisen väkivallan muotoa ovat sodankäynti ja kollektiivinen mielenosoitus. *Symbolinenkin väkivalta* tapahtuu yleensä julkisilla paikoilla, mutta se noudattelee yleensä ennalta kirjoitettua käsikirjoitusta ja on yleensä viranomaisten tukemaa tai hyväksymää. Esimerkkejä symbolisesta väkivallasta ovat Hanaganin mukaan roomalaisten gladiaattoritaistelut ja rikollisten julkiset teloitukset. *Jokapäiväinen väkivalta* viittaa sosiaalisen elämän rutiininomaiseen väkivaltaan. Jokapäiväisessä väkivallassa käytetään suoria keinoja välittömien tavoitteiden saavuttamiseksi eivätkä julkiset vaatimukset ole osa tätä väkivallan muotoa. Vihaisen, organisoidun väkijoukon tuhotessa bordellin on kyseessä julkinen väkivalta, kun taas bordellien asiakkaiden välinen tappelu edustaa jokapäiväistä väkivaltaa. *Yksityinen väkivalta* tarkoittaa nimensä mukaisesti väkivaltaa, joka tapahtuu julkisen tilan ulkopuolella. Keskeinen piirre yksityisessä väkivallassa on se, että sitä pidetään yksityisenä kyseisessä yhteiskunnassa. Esimerkiksi 1800-luvun loppupuolen Lontoossa vaimon pahoinpitelyä pidettiin yksityisenä asiana niin kauan, kun se ei päätynyt vakavaan loukkaantumiseen. (Hanagan 2003, 121–123.)

Hanagan korostaa, että väkivallan muodot ja niissä tapahtuvat muutokset ovat läheisessä yhteydessä muuhun yhteiskuntaan. Merkittävät poliittiset ja taloudelliset muutokset muuttavat väkivallan muotoja ja niiden välisiä suhteita. (Hanagan 2003, 123.) Erityisesti valtion luonteeseen liittyvät muutokset uudelleenmäärittävät sen, mikä milloinkin on ”julkista”, ”yksityistä”, ”symbolista” tai ”jokapäiväistä”. Hanagan ei kuitenkaan tarkoita, että tiettyyn valtion vaiheeseen tai valtiomuotoon liittyisivät aina automaattisesti tietyt väkivallan muodot. Valtion muutokset ja niihin liittyvät väkivallan muotojen muutokset olivat erilaisia eri aikoina ja eri maissa. (Emt, 123–125.) Voidaan ajatella, että väkivallan monopolisoituminen valtion käsiin pienensi yksityisen väkivallan aluetta ja lisäsi julkisen väkivallan osuutta.

Väkivalta voidaan luokitella mikro- ja makroväkivallaksi. Mikroväkivallalla tarkoitetaan yksilöiden harjoittamaa väkivaltaa ja makroväkivallalla taas kollektiivista väkivaltaa ja valtioiden harjoittamaa väkivaltaa. Vaikka kollektiivisen väkivallan ja valtion väkivallan suorittajia ovat viime kädessä yksilöt, niin niitä ei Imbuschin mukaan kuitenkaan voida käsitellä yksilöllisten väkivallantekojen summana. (Imbusch 2003, 27.) Imbuschin mukaan yksityisen väkivallan harjoittajalla tulee olla jonkinlainen henkilökohtainen motiivi suhteessa uhriin. Kollektiivisessa väkivallassa väkivallan suorittajalla ei tarvitse olla henkilökohtaista motiivia suhteessa uhriin, sillä motiivit ovat yleensä valmiiksi annettuja esimerkiksi sen mukaan, että uhrit kuuluvat johonkin tiettyyn ihmisryhmään (emt, 27–28). Mielestäni kollektiivisesta väkivallasta tekee hämmentävää ja mielenkiintoista juuri se, ettei teon suorittajalla ole henkilökohtaista suhdetta teon kohteeseen, vaan toiminnan motiivit tulevat muualta. Tällöin mahdollisia motiiveja voivat olla teon suorittajan henkilökohtainen sitoumus ja suhde organisaation johtajiin kuten valtion hallitsevaan eliittiin, taloudellinen ja sosiopoliittinen hyöty esimerkiksi palkkasuhteen kautta tai hallitsevan eliitin ylläpitämisen ideologian sisäistäminen. Greenin ja Wardin mukaan on syytä huomioda, että väkivallan suorittajan motiivit voivat olla erilaisia kuin organisaation, jonka nimissä yksilö tekojaan suorittaa. Sotilas voi raiskata siviilejä sodassa henkilökohtaisen kunnian ja mielihyvän vuoksi ja samalla toteuttaa organisaation tavoitteita, esimerkiksi tavoitetta vihollisen moraalin rappeuttamiseksi. (Green – Ward 2004, 6.)

Charles Tilly tarkoittaa kollektiivisella väkivallalla sellaista sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoa, missä toteutuvat seuraavat kolme kriteeriä (Tilly 2003a, 3-4):

- se aiheuttaa välitöntä fyysistä vahinkoa kohteelleen (henkilölle tai omaisuudelle)
- siihen ottaa osaa vähintään kaksi tekijää

- siihen liittyy ainakin osittaista koordinaatiota niiden henkilöiden kesken, jotka teon suorittavat

Edellä mainittu määritelmä kattaa hyvin erilaisia väkivallan muotoja, kuten esimerkiksi poikaporukan harjoittaman ilkivallan ja valtioiden väliset sodat. Määritelmän ulkopuolelle jää puhtaasti yksilöllinen toiminta, immateriaalinen vahinko, onnettomuudet sekä pitkäaikaiset ja epäsuorat vaikutuksen kuten myrkyllisten saasteiden levittäminen (emt, 4). Työni kannalta merkittävää on se, että Tilly näkee kollektiivisen väkivallan olevan osa sosiaalista vuorovaikutusta. Valtaosa valtion viranomaisten ja kansalaisten välisestä vuorovaikutuksesta tapahtuu ilman väkivaltaa, mutta molemmat osapuolet ovat tietoisia siitä, että valtiolla on mahdollisuus väkivallankäyttöön niin halutessaan.

Kollektiiviseen väkivaltaan liittyvät kiistanalaiset (*contentious*) poliittiset tilanteet, missä ihmiset esittävät toisilleen julkisia, kollektiivisia vaatimuksia. Kaikkeen kollektiiviseen väkivaltaan liittyy kiistanalaisuutta, mutta kaikkiin kiistanalaisiin poliittisiin kysymyksiin ei sisälly väkivaltaa. Tilly näkee kollektiivisen väkivallan tutkimuksen kysymykseksi juuri sen, missä tilanteissa kiistanalainen politiikka (*contentious politics*) johtaa väkivaltaan. (Tilly 2003b, 440.) Kiistanalainen politiikka tarkoittaa episodimaista ja kollektiivista, vaatimuksia esittävien ja niiden kohteina olevien toimijoiden välistä vuorovaikutusta, jossa hallitus on yksi toimijoista. Hallitukset voivat esittää vaatimuksia, olla vaatimusten kohteina tai vaatimukset voivat liittyä hallituksen preferensseihin. (Tilly 2003a, 26–27.) Kun hallitukset ovat heikkoja, niin henkilöiden välinen väkivalta yleensä lisääntyy yhteiskunnassa. Kun hallitukset ovat hyvin vahvoja, niin yksityishenkilöiden välinen väkivalta yleensä pienenee. Poliitikot ja poliittiset filosofit yleensä Tillyn mukaan pitävätkin hyvää, voimakasta hallitusta ja hallintojärjestelmää tehokkaana suojamuurina yksityistä väkivaltaa vastaan. Väkivaltakoneistonsa avulla valtiot pyrkivät ylläpitämään yhteiskunnallista järjestystä. Mutta osa hallituksista käyttää väkivaltakoneistoaan vahvistaakseen omaa valtaansa ja hankkiakseen aineellista hyötyä kansalaistensa poliittisten oikeuksien ja ihmisoikeuksien kustannuksella. Tällöin voidaan sanoa, että hallitukset väärinkäyttävät väkivallan monopoliaan.

2.3.3. Väkivallan monopolin väärinkäytöksiä

Tämän työn lähtökohtana on ajatus siitä, että väkivalta on osa hallitsijoiden ja hallittujen välistä vuorovaikutusta (katso Tilly 2003a, 3-7; Hanagan 2003, 123–125). Vaikka valtaosa vuorovaikutuksesta tapahtuukin ilman väkivaltaa, niin molemmat osapuolet ovat tietoisia

siitä, että vuorovaikutuksen taustalla on valtion monopoli väkivallankäyttöön. Valtion väkivallan monopolia voidaan myös tiettyyn pisteeseen asti pitää legitiiminä ja oikeutettuna, sillä väkivallan monopoli mahdollistaa yhteiskunnallisen järjestyksen ja monet moderniin valtioon nykyään liitetystä piirteistä kuten yksityisomistuksen turvaamisen, oikeusvaltioperiaatteen ja edustuksellisen demokratian. Jos kansalaiset rikkovat lakia tai hallitsijoiden ja hallittujen välisiä pelisääntöjä, niin valtiolla on resurssiansa ja asemansa puolesta mahdollisuus saattaa lakia rikkonut kansalainen vastuuseen. Mutta myös valtiot voivat rikkoa vuorovaikutuksen pelisääntöjä ja väärinkäyttää yksinoikeuttaan väkivallan käyttöön. Erona on se, että kansalaisilla harvoin on käytössään keinoja monopolia väärinkäyttävän hallituksen saattamiseksi vastuuseen.

Peter Imbuschin mukaan valtioiden harjoittaman väkivallan aiheuttamat uhriluvut ovat moninkertaisia verrattuna yksilöiden harjoittaman väkivallan ja kollektiivisen väkivallan aiheuttamiin uhrilukuihin. Tämä kuvastaa hänen mukaansa sitä, että valtio on yhteiskunnallisen pakottamisen väline, josta on tullut itsenäinen suhteessa yhteiskunnalliseen valvontaan. Tämän vuoksi valtio on alistettava demokraattiseen kontrolliin ja sen on noudatettava perustuslakia kaikessa toiminnassaan. (Imbusch 2003, 32.) Imbuschin tavoin Peter Alan Sproat korostaa perustuslain ja lainsäädännön merkitystä arvioitaessa valtion harjoittamaa väkivaltaa. Sproatin mukaan valtion voidaan ajatella syyllistyvän valtioterrorismiin, jos valtio harjoittaa tarkoituksellista väkivaltaa, joka on laitonta suhteessa sen omaan lainsäädäntöön. Valtio voi syyllistyä valtioterrorismiin myös vaikka sen väkivallankäyttö olisikin laillista, jos lainsäädäntö on muotoiltu niin epämääräisesti, etteivät kansalaiset sen pohjalta pysty päättelemään, mistä teosta seuraa valtion viranomaisten organisoima rangaistus. Tämän lisäksi kansalaisilla tulee olla oikeus puolueettomaan oikeudenkäyntiin. (Sproat 1997, 138–139.) Sproatin teoretisointiin ja siihen liittyviin ongelmiin palaan tarkemmin luvussa 3.2.2..

Monet valtion harjoittamat väkivallan muodoista sijaitsevat legaalien ja legitiimin perustuslakia kunnioittavan väkivallankäytön ja valtioterrorismin välimaastossa, jolloin tarvitaan analyttisiä välineitä arvioitaessa väkivallankäytön oikeudellisuutta. Imbusch nostaa esiin esimerkkinä joidenkin valtiollisten agenttien väkivaltaisen toiminnan taistelussa rikollisuutta vastaan. Liioiteltu väkivallan käyttö laillisten tai laittomien mielenosoitusten hajottamisessa, tiukennettu lainsäädäntö, poikkeustilan julistaminen tai tehokkaampien aseiden käyttö voivat olla suhteettomia toimenpiteitä suhteessa tilanteeseen ja voivat loukata kansalaisten perustuslaillisia oikeuksia. (Imbusch 2003, 31.) Nykyään yleisenä esimerkkinä

edellä mainitusta käytetään Yhdysvaltojen ja joidenkin Euroopan unionin jäsenmaiden käymää terrorisminvastaista sotaa ja siihen liittyvää lainsäädäntöä. Yhdysvaltojen hallituksen kuukausi WTC-iskujen jälkeen säätämä Patriot Act (*Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism*) antaa viranomaisille mahdollisuuden pitää vangittuna määrättömän ajan henkilöä, joka ei ole Yhdysvaltojen kansalainen, ja jonka oikeusministeri määrittää uhaksi kansalliselle turvallisuudelle (Paastela 2005, 105). Kyseinen lainsäädäntö mahdollistaa viranomaisten harjoittaa toimintaa, jota ei välttämättä voida pitää valtioterrorismina muttei myöskään ideaaliin oikeusvaltioon liittyvänä oikeuskäytäntönä, sillä se ei jätä ihmisille mahdollisuutta vaikuttaa siihen, kohdistuuko heihin viranomaisten suorittamia pakkotoimenpiteitä.

Michael Stohl ja George A. Lopez jakavat valtion harjoittaman poliittisen väkivallan kolmeen eri ryhmään. Stohl ja Lopez jättävät luokittelunsa ulkopuolelle legitiimin väkivallankäytön, kuten lakien toimeenpanon ja valvonnan, ja käsittelevät vain väkivallan muotoja, joita voidaan pitää legitiimin väkivallan monopolin väärinkäytöksiä. Sorrolla (*oppression*) tarkoitetaan tilannetta, missä yhteiskunnalliset ja taloudelliset oikeudet kielletään kokonaisilta ihmisryhmiltä riippumatta siitä, vastustavatko he viranomaisia tai lakeja vai eivät. Poliittisessa repressiossa (*repression*) on kysymys valtion viranomaisten vastustajiinsa kohdistamista pakkotoimenpiteistä tai niillä uhkaamisesta, joiden tarkoituksena on heikentää vastustajien mahdollisuuksia vastustaa viranomaisten toimintaa. Valtioiden harjoittamalla terrorismilla tarkoitetaan tarkoituksellista väkivallantekoa tai sillä uhkaamista, jonka tarkoituksena on saada aikaan pelkoa ja/tai vaikuttaa uhrin ja/tai varsinaisia uhreja laajemman ihmisryhmän käytökseen. Vaikka edellä mainitut muodot voivatkin olla päällekkäisiä, ovat ne kuitenkin Lopezin ja Stohlin mukaan erilaisia ilmiöitä ja ne pitää erottaa toisistaan. (Stohl – Lopez 1984, 7-9.) Ongelmaksi eri väkivallan muotojen erottamisessa muodostuu kuitenkin juuri niiden päällekkäisyys. Edellä mainitut kolme valtion harjoittaman poliittisen väkivallan muotoa ovat niin laveasti määritelty, että esimerkiksi Yhdysvaltojen Patriot Actin voidaan katsoa edustavan sekä sortoa, poliittista repressiota että valtioterrorismia. Seuraavien lukujen tarkoituksena on selvittää, miten valtioterrorismi eroaa muista väkivallan muodoista ja miten valtioiden harjoittamaa terrorismia voidaan analysoida.

3. VALTIOTERRORISMI

3.1. VALTIO TERRORISTINA?

Sana ”terrorismi” esiintyi ensimmäisen kerran Ranskan vallankumouksen yhteydessä. Jakobiinit käyttivät termiä kuvatessaan omaa toimintaansa positiivisessa mielessä. Terrorismi, alun perin *régime de la terreur*, ymmärrettiin valtiolle kuuluvaksi vallankäytön välineeksi (Laqueur 2001, 6). Terrorismin avulla pyrittiin lujittamaan uuden hallituksen valtaa ja hillitsemään vastavallankumouksia. Bruce Hoffmanin mukaan on ironista, että terrorismi alun perin yhdistettiin demokratian ihanteeseen. Terrorin ajateltiin olevan keino, jolla demokratia selviäisi vaikeista ajoista (Hoffman 1998, 15–16). Jakobiinien hallinnon jälkeen terrorismilla alettiin tarkoittaa hallituksiin kohdistuvaa väkivaltaista käytöstä. Teichmanin mukaan muutos voidaan jäljittää 1800-luvun puoliväliin, jolloin terrorismilla tarkoitettiin tyrannimaisia hallitsijoita vastaan suunnattuja iskuja Euroopassa ja Venäjällä (Teichman 1989, 508).

Huolimatta terrorismi-termin alkuperästä on terrorismitutkimuksen painopiste nykyään vahvasti ei-valtiollisten toimijoiden tekemissä iskuissa. Syynä tähän on Sproatin mukaan toisaalta se, että akateemisen tutkimuksen agenda heijastaa yleensä voimakkaampien yhteisöjen, kuten yhteiskunnan ja valtion agendoja ja toisaalta joidenkin tutkijoiden väitteet siitä, että valtio-instituution luonne tarkoittaa sitä, että valtiot eivät voi suorittaa terrorismin piiriin laskettavia tekoja (Sproat 1997, 118). Valtioterrorismia koskeva luku onkin syytä aloittaa keskustelulla siitä, voidaanko valtiota ylipäätään pitää terrorismin suorittajana vai tulisiko terrorismi-termi jättää kuvaamaan pelkästään ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa. Kuten teoreettisia lähtökohtia käsittelevässä luvussa tuotiin esiin, on terrorismi moraalisesti ja tunnepitoisesti latautunut termi ja terrorismiksi leimaamisella on usein merkittäviä poliittisia seurauksia erityisesti Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten käymän terrorisminvastaisen sodan myötä. Terrorismi on ulkoapäin rakennettu kategoria eli toimijat itse eivät juuri koskaan määritä toimintatapaansa terrorismiksi (Malkki 2004, 206). Tämä näkyy myös valtion virallisten tahojen tuottamissa terrorismin määrittelyissä. Esimerkiksi Yhdysvaltojen ulkoministeriön (U.S. Department of State, [www-dokumentti.]) mukaan: ”termillä ’terrorismi’ tarkoitetaan siviilikohteisiin suunnattua harkittua, poliittisesti motivoitunutta väkivaltaa, jonka suorittajina ovat ei-valtiolliset ryhmät tai salaiset toimijat”. Määrittämällä terrorismi koskemaan vain ei-valtiollisten toimijoiden suorittamaa väkivaltaa valtiot kiertävät sen sudenkuopan, että niitä itseään voitaisiin syyttää terrorismin harjoittamisesta.

Valtiollisten lähteiden lisäksi myös monet terrorismin tutkijat sisällyttävät terrorismin piiriin ainoastaan ei-valtiollisten toimijoiden harjoittaman väkivallan. Esimerkiksi Bruce Hoffmanin laajalti siteeratussa määritelmässä yksi terrorismin piirteistä on: ”perpetrated by a subnational group or non-state entity” (Hoffman 1998, 43). Myöskään Quintonin mukaan valtio ei voi olla terroristi, koska kehittyneissä valtioissa valtion harjoittama väkivalta on varsin pientä, suurin osa pidätyksistä on rauhanomaisia ja valtiosta tulee väkivaltainen vain reaktiona siihen, että sen kansalaiset ovat väkivaltaisista (teoksessa Sproat 1997, 119). Quintonin teoretisoinnin heikkoudet ovat kuitenkin selvästi havaittavissa. Ensiksi, suuri osa maailman valtioista ei kuulu Quintonin mainitsemiin ”kehittyneisiin” valtioihin ja toiseksi väitetään siitä, että valtiosta tulee väkivaltainen vain reaktiona kansalaisten väkivaltaisuuteen, voidaan maailmanhistorian valossa pitää vähintäänkin problemaattisena. Skubiszewskikaan ei näe, että valtio voisi syyllistyä terrorismiin omien rajojensa sisä- tai ulkopuolella. Hän perustaa näkemyksensä kansainvälisen lainsäädännön luonteeseen ja terroritekojen lainvastaisuuteen. Vaikka valtion toiminta täyttäisikin terrorismin aineelliset ulottuvuudet, niin valtion toimintaa ei voida pitää terrorismina, koska kansainvälinen oikeus ei pysty asettamaan valtioita rikosoikeudelliseen vastuuseen. (Emt, 120). Skubiszewskin väitettä voidaan pitää rikosoikeudellisesti (vaikkei välttämättä poliittisesti tai moraalisesti) ajatellen perusteltuna silloin, kun valtion toiminta ei ole laitonta suhteessa sen omaan lainsäädäntöön. Mutta siinä vaiheessa, kun valtion väkivaltakoneiston toiminta rikkoo sen omaa lainsäädäntöä, on valtio myös rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan. Valtioita voidaan epäsuorasti syyttää johtajiensa kautta myös kansainvälisessä oikeudessa, kuten Haagin oikeudenkäynnit entisiä serbijohtajia vastaan osoittavat.

Osa tutkijoista näkee, että valtion luonteesta johtuen valtiot eivät voi syyllistyä terrorismiksi laskettavaan toimintaan. Provizerin mukaan valtioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamaa väkivaltaa ei tulisi sijoittaa saman käsitteen alle, sillä: ”[...] sub-state actors tend to operate under a different meaning of rationality than do states” (teoksessa Sproat 1997, 118). Valtiolla on legitiimi monopoli väkivallankäyttöön toisin kuin ei-valtiollisilla toimijoilla, joille terrorismi näyttäytyy usein ainoana keinona vastustaa valtiota ja sen viranomaisia. Valtiot saattavat kuitenkin harjoittaa väkivaltaa, joka on sen oman lainsäädännön vastaista eikä ole legitiimiä kansalaisten silmissä. David Claridgen mukaan valtiot väärinkäyttävät väkivallan monopoliaan, kun ne käyttävät väkivaltaa pakottaakseen, eivät suojellakseen yhteiskuntaa. Jos valtiot käyttävät väkivaltaa kuten ei-valtiolliset toimijat, on niiden toimintaa arvioitava samoilla mittareilla. (Claridge 1996, 48.)

Vahvin peruste valtion harjoittaman väkivallan jättämiseksi terrorismi-käsitteen ulkopuolelle on terrorismin piiriin laskettavien tekojen laajuus jo ilman valtion harjoittamaa väkivaltaakin. Terrorismi-käsite menettää niin tieteellistä kuin poliittista painoarvoaan, jos sen piiriin lasketaan liian monta toisistaan poikkeavaa tekoa. Nykykielessä esiintyvillä sanoilla kuten ekoterrorismi, kyberterrorismi ja narkoterrorismi tuntuu olevan varsin vähän yhteistä Ranskan vallankumouksen jälkikuohuissa 1790-luvulla toimineiden jakobiinien kanssa, joiden toimintaa terrorismi alun perin kuvasi. Herää kysymys, kannattaako Nikolai Bobrikovin murhaa, WTC-iskuja ja juutalaisten kansanmurhaa pyrkiäkään kuvaamaan samalla termillä. Onkin selvää, että terrorismitutkimuksen yhteydessä on pyrittävä vetämään rajat sille, mitkä teot voidaan laskea terrorismin piiriin, mutta mielestäni rajanvetoa ei tulisi tehdä väkivallanteon suorittajan eikä uhrin identiteetin perusteella. Väkivallanteon suorittajan tarkoitusperät ja motiivit sekä teon laajempi konteksti ovat mielestäni paitsi tieteellisesti hedelmällisempiä, niin myös poliittisesti oikeudenmukaisempia ulottuvuuksia arvioitaessa sitä, kuuluuko jokin väkivallanteko terrorismi-käsitteen alle. Paul Wilkinson ei pidä väkivallan teon suorittajan tai uhrin identiteettiä ratkaisevana tekijänä, vaan painottaa terrorismin määrittämisessä väkivallanteokojen sattumanvaraisuutta uhrien valikoitumisessa, arvaamattomuutta, mielivaltaisuutta, moraalittomuutta ja säälimätöntä tuhoamista (Wilkinson 1974, 9-17).

Jenny Teichman (1989, 509–514) ratkaisee teon suorittajan identiteettiin perustuvan problematiikan luomalla kaksi etymologiaan ja historiaan perustuvaa terrorismin määritelmää, joista toinen on sovellettavissa myös valtioiden harjoittamaan väkivaltaan. Teichmanin laajempi terrorismin määritelmä (emt, 512) on niin laveasti määritelty, että se tuomitsee terrorismiksi oikeastaan kaiken valtion harjoittaman väkivallan, myös lailliset pidätykset. Laajemmassa määritelmässä korostetaan toiminnan poliittisia ja muita sosiaalisia tavoitteita väkivallan harjoittamisessa ja kaikella valtion harjoittamalla väkivallalla voidaan ajatella olevan joitain yhteiskunnallisia tavoitteita. Suppeammassa määritelmässään (emt, 513) Teichman asettaa lisävaatimuksiksi sen, että väkivalta kohdistuu syyttömiin tai sattumanvaraisesti valittuihin uhreihin tai että väkivaltaan sisältyy hirmutekoja kuten kidutusta tai julmia teloituksia. Suppeaa määritelmää voidaan soveltaa valtioiden väkivaltaan, joskin siihen liittyy tiettyjä merkittäviä ongelmia (katso luku 3.2.1.).

Penny Green ja Tony Ward pohtivat terroritekojen suorittajan identiteetin merkitystä Turkin armeijan ja kurdijärjestö PKK:n (*Partiya Karkerên Kurdistan*) välisen konfliktin kautta.

Heidän mukaansa molempien osapuolten väkivallankäytössä on nähtävissä niin paljon symmetrisiä piirteitä, että jos termiä terrorismi käytetään kuvaamaan toisen osapuolen toimintaa, niin on sitä yhtäläillä sovellettava myös toisen osapuolen väkivallankäytön kuvaamisessa. Molemmat osapuolet ovat hyökänneet siviilikohteisiin tarkoituksenaan aiheuttaa pelkoa laajemmassa ihmisryhmässä kuin vain iskujen varsinaisissa kohteissa, jolloin kirjoittajien mukaan olisi tekopyhää nimittää vain PKK:n toimintaa terrorismiksi. (Green – Ward 2004, 100–105).

Terrorismiksi laskettavia tekoja ei tule määrittää teon suorittajan tai uhrin identiteetin perusteella. Valtiot voivat syyllistyä terrorismiin käyttäessään väkivaltaa kansalaisiaan kohtaan ja kansalaiset voivat syyllistyä terrorismiin harjoittaessaan väkivaltaa toisiaan tai valtion viranomaisia vastaan. Valtiot voivat harjoittaa terrorismia myös toisen suvereenin valtion alueella, mutta tämä toiminta jää tässä työssä tarkastelun ulkopuolelle kuten luvusta 1.3. kävi ilmi. Tällöin sekä valtioiden että ei-valtiollisten toimijoiden väkivallan käyttöä voidaan arvioida luvussa 2.2.2. esitettyjen terrorismiin kuuluvien ulottuvuuksien kautta. Työssä en pyri luomaan uutta terrorismin määritelmää vaan tuon esiin terrorismiin yleisesti liitettyjä elementtejä, joita ovat systemaattinen ja suunniteltu väkivallankäyttö tai sillä uhkaaminen. Toiminnalla on oltava poliittisia tarkoitusperiä (poliittisuuden sisältäessä uskonnolliset ja ideologiset motiivit). Väkivallankäytöllä pyritään herättämään pelkoa ja lähettämään poliittinen viesti laajemmalle ihmisjoukolla kuin välittömästi iskun kohteena olleille. Toisin sanoen väkivallanteolle halutaan jotain symbolista arvoa, ei pelkästään välittömän tuhon aiheuttamista. Iskujen kohteet ovat viattomia joko siinä mielessä, että he eivät pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan kohtaloonsa tai siinä mielessä, että iskut itsessään ovat vallitsevan oikeusjärjestyksen vastaisia. Johtuen valtion luonteesta, erityisesti sen legitiimistä monopolista väkivallankäyttöön ja sen asemasta vallitsevan oikeusjärjestyksen määrittämisessä, on valtioterrorismin kohdalla painotettava joitain ulottuvuuksia enemmän kuin ei-valtiollisten toimijoiden harjoittaman terrorismin kohdalla. Kolmannen luvun loppuissa alaluvuissa tarkastellaan kriittisesti aiempia tapoja valtioterrorismin hahmottamiseksi sekä nostetaan esiin terrorismiin liittyviä ulottuvuuksia, jotka vaativat erityishuomion valtioterrorismin kohdalla.

3.2. VALTIOTERRORISMI AIEMMASSA TUTKIMUKSESSA

3.2.1. Valtioterrorismi tekojen kautta määriteltynä

Valtioterrorismia voidaan kuvata ja määritellä sellaisten väkivallantekojen kautta, joiden ajatellaan olevan valtion laillisen ja moraalisen toimivallan ulkopuolella. Esimerkiksi Teichmanin mukaan:

”Valtioterrorismille on luonteenomaista sellaiset teot kuten poliisin, salaisen palvelun tai armeijan toimesta tapahtuva hallituksen poliittisten vastustajien kidnappaaminen ja salamurhaaminen; vangitseminen ilman oikeudenkäyntiä; kidutus; rodullisten ja uskonnollisten vähemmistöjen sekä tiettyjen sosiaalisten ryhmien joukkoteurastus; kansalaisten sulkeminen keskitysleireille; ja yleisesti ottaen hallitseminen pelon avulla” (Teichman 1989, 509–510) (suomennos kirjoittajan).

Varsinaisessa terrorismin määritelmässään Teichman näkee valtioterrorismin olevan poliittista väkivaltaa, joka kohdistuu syyttömiin tai sattumanvaraisesti valittuihin uhreihin tai aina kun väkivalta sisältää julmuuksia kuten kidutusta, raakoja teloituksia tai ruumiiden turmelua (Teichman 1989, 513). Teichman ei vaikuta olevan kovinkaan innostunut valtioterrorismin tarkemmasta määrittelystä. Hänen mukaansa ei ole epäilystäkään, ettei valtioterrorismi olisi aina väärin eikä senkään suhteen ole juuri kysyttävää, mitkä hallitukset ansaitsevat tittelin valtioterrorismin käytöstä. Teichmanin mukaan ainoa kiinnostava kysymys valtioterrorismin kohdalla on se, kuinka monta tappamista ja epäoikeudenmukaista oikeudenkäyntiä tarvitaan ennen kuin voidaan puhua valtioterrorismista. (Emt, 510.) Mielestäni tämä Teichmania kiinnostava kysymys on sinällään turha, koska yksikin tappaminen voi edustaa valtioterrorismia, jos teon konteksti ja taustalla olevat motiivit niin määrittävät.

John W. Sloan (1984, 83–84) käyttää Teichmanin tavoin apunaan tiettyjä valtion harjoittaman väkivallan muotoja ja tekniikoita erottaessaan valtioterrorismin muusta poliittisesta väkivallasta. Sloan kutsuu valtion harjoittamaa terrorismia toimeenpanoterrorismiksi (*enforcement terrorism*). Hänen mukaansa toimeenpanoterrorismi on poliittisen repression äärimmäinen muoto. Sekä toimeenpanoterrorismin että poliittisen repression tarkoituksena on aikaansaada pelon ilmapiiri ja molempia käytetään ennalta ehkäisevänä toimintana, ei pelkästään vastauksena kansalaisten käytökselle. Sloanin mukaan repression ja terrorismin ero syntyy käytetyistä keinoista. Keinotekoiset pidätykset, lehdistösensuuri sekä mielenosoitusten

ja ammattiyhdistysten kieltäminen ovat poliittiseen repressioon kuuluvia keinoja. Salamurhat, kidutus ja tappaminen ovat taas toimeenpanoterrorismia.

Teichmanin ja Sloanin tiettyjä väkivallantekoja korostava lähestymistapa on siinä mielessä tasapuolinen, että siinä valtioterrorismia ei lähtökohtaisesti nähdä minkään tietyn hallitusjärjestelmän erityispiirteenä. Jos valtion viranomaiset esimerkiksi kiduttavat ihmisiä, voidaan valtion automaattisesti katsoa syyllistyvän valtioterrorismiin. Hirmutekojen korostava lähestymistapa on kuitenkin mielestäni liian laiska ja yksinkertainen tapa niinkin problemaattisen käsitteen kuin valtioterrorismin kuvaamiseksi. Vaikka lähestymistapa ei ota kantaa, siihen minkälaisissa hallitusjärjestelmissä valtioterrorismia esiintyy, niin se päästää kuitenkin demokraattiset valtiot kuin koirat veräjältä, sillä niiden harjoittamaan väkivaltaan ei yleensä kuulu Teichmanin ja Sloanin luettelemia hirmutekojen. Tässä työssä valtioterrorismia pyritään lähestymään siten, että väkivallanteiden laajempi konteksti ja motiivit väkivallan suorittamiseksi määrittävät, mitkä väkivallan muodot ovat terrorismia. Sloanin mainitsevat poliittiseen repressioon kuuluvat mielivaltaiset pidätykset, lehdistösensuuri ja mielenosoitusten kieltäminen voivat olla osa valtioterrorismia, jos niiden poliittinen konteksti ja motiivit niin määrittävät.

3.2.2. Lainsäädäntö valtioterrorismin määrittäjänä

Voimassa oleva oikeusjärjestys vaikuttaa luonnolliselta välineeltä arvioitaessa valtion toimintaa, tässä yhteydessä sen väkivallantekoneiston toimintaa. Lähtökohtaisesti voidaan sanoa, että valtion ja sen viranomaisten tulee toimia lainsäädäntönsä asettamisessa puitteissa. Jos valtion toiminta on laitonta suhteessa sen omaan oikeusjärjestykseen, on sen toiminta Sproatin mukaan myös illegitiimiä ja täten mahdollisesti terrorismia (Sproat 1997, 133). Sandra Woy-Hazelton menee Sproatia pidemmälle ehdottaessaan, että ”kaikki laittomat väkivallanteot ovat terrorismia”. Monet muutkin (valtio)terrorismin määritelmät perustuvat lainsäädäntöön. Valtioterrorismia on Georgen mukaan ”syyllistyminen laittomiin väkivallan tekoihin tarkoituksena vaikuttaa ihmisten poliittiseen käyttäytymiseen” ja Scarpacin mukaan ”laittomat kansalaisiin kohdistetut teot tilanteessa, jossa kansalaisilta on kielletty oikeus siviilioikeudenkäynteihin”. (Kaikki lainaukset teoksesta Sproat 1997, 121, 122, 133.)

Peter Alan Sproat (1997) korostaa edellisten tavoin lainsäädännön merkitystä määriteltäessä valtioterrorismia. Sproat näkee valtion olevan kokonaisuus, jolla on määritelty maantieteellinen alue, pysyvä väestö hallituksen valvonnan alla sekä mahdollisuus muodostaa

ulkopoliittisia suhteita muiden suvereenien valtioiden kanssa. Valtiolla on oltava perustuslaki ja oikeusjärjestys, joiden puitteissa se toimii. Vasta silloin kun oikeusjärjestys on identifioitavissa, voidaan valtion katsoa olevan olemassa. (Emt, 127, 132.) Valtion harjoittama väkivalta on Sproatin mukaan hyväksyttävissä ainoastaan silloin, kun sen tarkoituksena on toimeenpanna lakia ja vain silloin, kun väkivalta kohdistuu niihin kansalaisiin, jotka perustellusti todistetaan syyllisiksi (emt, 134). Sproat määrittelee valtioterrorismin valtion harjoittamaksi poliittisia tavoitteita sisältäväksi väkivallankäytöksi, joka on joko laitonta sen oman lainsäädännön mukaan tai laillista silloin, kun lainsäädäntö on muotoiltu niin, etteivät kansalaiset sen perusteella saa selville, mitkä teot ovat rangaistavia. Rikoksista epäillyillä on oltava myös mahdollisuus puolustaa itseään puolueettomassa oikeudenkäynnissä. (Emt, 139.)

Sproatin valtioterrorismi-määritelmän vahvuutena voidaan pitää juuri sitä, että hän asettaa muotovaatimuksia lainsäädännölle. Valtion väkivallankäyttö voi olla terrorismia huolimatta siitä, että se on laillista, jos lainsäädäntö on muotoiltu niin epäselvästi, etteivät kansalaiset pysty sitä seuraamalla välttämään valtion organisoimat rangaistustoimenpiteet. Ollakseen legitiimejä, lakien on tarjottava selkeä opas ihmisten käyttäytymiselle (Sproat 1997, 135). Esimerkiksi monissa autoritaarisesti hallituissa yhteiskunnissa kaikista rangaistuksista ei mainita kirjoitetussa lainsäädännössä vaan ihmisten on aikaisempien kokemusten perusteella opittava, millaisista teoista seuraa rangaistuksia. Tällä perusteella edellä mainittuja hallintoja voidaan Sproatin määritelmän mukaan syyttää valtioterrorismista, koska kansalaiset eivät voi tietää kirjoitettua lakia seuraamalla, mistä teoista seuraa valtion organisoimia rangaistustoimenpiteitä. Esimerkiksi Etelä-Afrikan terrorisminvastaisen lainsäädännön pykälä vuodelta 1967 määrittäi terrorismin toiminnaksi, joka vaarantaa lain ja järjestyksen säilymisen. Sama lainsäädäntö mahdollisti kenen tahansa terroristiksi epäillyn henkilön vangitsemisen määrättömäksi aikaa ilman virallista syytettä tai oikeudenkäyntiä. Koska lain ja järjestyksen vaarantamista ei ollut sen tarkemmin määritetty, ei kyseinen lainsäädäntö antanut selkeää opasta ihmisten käyttäytymiselle. (Denemark – Lehman 1984, 149.)

Lainsäädäntö ei saa myöskään vaatia ihmisiltä mahdottomuuksia (Sproat 1997, 140). Valtiot ovat toisinaan nähneet tehokkaaksi keinoksi rangaista rikoksentekijöiden perheenjäseniä, vaikka näillä ei olisi mitään tietoa rikoksista (Coady 2004, 49–50). Esimerkiksi Neuvostoliiton rikoslain pahamaineinen pykälä 58 määräsi kuolemanrangaistuksen sotilashenkilölle, jos hän matkusti ulkomaille ilman lupaa sekä kymmenen vuoden vankeusrangaistuksen rikoksentekijän perheenjäsenille, jos he olivat tietoisia rikoksesta.

Ottamatta kantaa pykälän moraaliseen puoleen, niin tämä ei sinällään ollut valtioterrorismia, sillä sotilashenkilön aikeista tietoisilla perheenjäsenillä oli mahdollisuus käytöksellään vaikuttaa siihen, kohdistuiko heihin rangaistustoimenpiteitä. Tämä olisi tietenkin edellyttänyt heiltä perheenjäsenen ilmiantamisen. Valtioterrorismiksi voidaan sen sijaan laskea se, että pykälä 58 määräsi viiden vuoden karkotuksen myös niille perheenjäsenille, joilla ei ollut hajuakaan rikoksentehtäjän aikeista eikä näin ollen mahdollisuutta käytöksellään vaikuttaa siihen, kohdistuuko heihin rangaistustoimenpiteitä. (Sproat 1997, 140.)

Sproatin teoretisoinnissa on oma problemaattisuutensa, jotka hän itsekin osittain tuo esiin. Ensinnäkin, Sproat ei aseta vaatimuksia lakien sisällölle lukuun ottamatta sitä, että lait eivät saa vaatia mahdottomuuksia ja niiden tulee muodostaa selkeä ohjenuora ihmisten käyttäytymiselle. Hallitukset voivat esimerkiksi kieltää rauhanomaiset mielenosoitukset edellyttäen, että ne ovat laissa määrätty laittomiksi. Tämän lisäksi lakien on oltava niin selkeästi muodostettuja ja julkaistu niin ajoissa, että ihmiset tietävät mielenosoitusten olevan laittomia ja voivat näillä perusteilla päättää, osallistuako mielenosoituksiin. (Sproat 1997, 141.) Rauhallisten mielenosoitusten väkivaltainen hajottaminen ja mielenosoittajien vangitseminen eivät näin ajatellen ole valtioterrorismia. Hallitukset eivät myöskään Sproatin teorian mukaisesti syyllisty valtioterrorismiin teloittaessaan uskonnollisten tai kilpailevien poliittisten ryhmien jäseniä, jos ryhmiin kuulumisen on kielletty lainsäädännössä. Lainsäädännön tulee olla vain selkeästi muotoiltu ja hyvissä ajoin julkaistu, jolloin ihmisillä on mahdollisuus erota uskonnollisista ja poliittisista ryhmistään välttääkseen rangaistustoimenpiteet.

Sproat ei huomioi valtioterrorismin määritelmässään yhtä hallitusten käyttämää keinoa, jolla ne välttävät oman lainsäädännön rikkomiseen liittyvät moraaliset ja poliittiset ongelmat. Julistamalla poikkeustilan hallitukset pystyvät tehostamaan ja kiihdyttämään väkivaltakoneistonsa toimintaa säilyttäen samalla kuitenkin kuvan legitimitistä fyysisen väkivallankäytöstä. Poikkeus- tai hätätilaa voidaan perustella joko todellisilla tai keksityillä, sisäistä tai ulkoista turvallisuutta vaarantavilla uhkakuvilla. Poikkeustilaan perustuvan lainsäädännön avulla valtiot voivat ohittaa normaalin demokraattisen järjestyksen, johon kuuluvat pidätys, syyte, oikeudenkäynti ja tuomitseminen. Poikkeustilaan perustavalla lainsäädännöllä voidaan kiertää perustuslaissa turvatut kansalais- ja ihmisoikeudet (Claridge 1996, 49.) Esimerkiksi Kiinan kommunistisen puolueen johto näki poikkeustilan julistamisen keinoksi rauhoittaa tilanne opiskelijamielenosoitusten aikana vuonna 1989. Huolimatta puoluesihteerin Zhao Ziyangin vastustuksesta politbyroo julisti 20. toukokuuta Kiinaan poikkeustilan, joka oli voimassa tammikuulle 1990. Poikkeustila mahdollisti armeijan

väkivallankäytön mielenosoitusten tyrehdyttämässä. (Bailey 2001, 224, 228.) Poikkeustilat voivat olla hyvinkin pitkäkestoisia, kuten Filippiinien esimerkki osoittaa. Ferdinand Marcosin julistama poikkeustila oli voimassa vuodesta 1972 aina vuoteen 1983 asti.

Valtion harjoittaman väkivallan tarkastelu suhteessa sen omaan lainsäädäntöön on mielestäni olennaista arvioitaessa sitä, syyllistyykö valtio valtioterrorismiin. Se ei kuitenkaan voi olla keskeisin tekijä arvioinnissa johtuen juuri siitä, että valtiot luovat oman lainsäädäntönsä ja muokkaavat sitä käyttötarkoituksiinsa sopivaksi. Greenin ja Wardin sanoin: ”[...] valtiot vaativat itselleen vallan määrittää, mikä on ’oikeudenmukaista’, kuka on ryöväri ja kuka on verojen kerääjä” (Green – Ward 2004, 1). Valtiolla on oikeus määrittää, mikä on rikollista ja mikä ei. Tällöin valtio voi olla rikollinen vain niissä harvoissa tilanteissa, kun se tuomitsee itsensä omien lakien rikkomisesta. Hedelmällisempää onkin mielestäni tarkastella sitä, miten valtiot käyttävät hyväkseen monopoliasemaansa lainsäädännön määrittelyssä poikkeustilaan perustuvan lainsäädännön kautta tai Neuvostoliiton rikoslain pykälä 58 tarjoaman esimerkin kaltaisella tavalla.

3.2.3. Valtioterrorismi tiettyjen järjestelmien erityispiirteenä

Valtioterrorismia voidaan pitää joidenkin poliittisten järjestelmien erityispiirteenä, yleensä autoritaarisiin ja totalitaarisiin järjestelmiin liittyvänä ilmiönä. Imbuschin mukaan diktatuurit ovat järjestelmiä, joissa käytetään suoraa väkivaltaa, vakavaa repressiota, poliittista vainoa ja kidutusta kansalaisia kohtaan (Imbusch 2003, 31–32). Valtioterrorismia harjoitetaan yleisemmin kolmannen maailman maissa, koska niissä esiintyy yleisesti syviä etnisiä, uskonnollisia, kielellisiä ja alueellisia jakoja, joihin usein yhdistyy valtavia varallisuus- ja tuloeroja. Tämänkaltaisissa oloissa poliittisen konsensuksen saavuttaminen on äärimmäisen haasteellista, ellei peräti mahdotonta. Thomas M. Callaghyn (1989, 97) mukaan esimerkiksi Mobuto Sese Sekon hallitsemassa Zairessa poliittista väkivaltaa lisäsivät toisaalta sisäiset tekijät kuten etniset, alueelliset ja henkilökohtaiset tekijät sekä vahvasti juurtuneet universaalit uskonnot ja toisaalta ulkoiset tekijät kuten kolonialismin perintö ja monikansallisten liikeyritysten toiminta. Valtioterrorismin selittäminen pelkästään hallintotavan demokraattisuuden ja taloudellisen kehitysvaiheen kautta on kuitenkin paitsi länsimaisittain tekopyhää niin myös empiirisesti kestäväntöntä. Valtioterrorismia ei voida pitää vain autoritaaristen valtioiden ja kolmannen maailman ongelmana, sillä historia osoittaa, että demokraattinen hallinto tarjoaa vain osittaisen suojan valtion harjoittamalta terrorismilta. Green ja Ward (2004, 186) mainitsevat, että vaaleilla valitut hallitukset ovat syyllistyneet

lähes kansanmurhan mittasuhteet täyttävään valtioterrorismiin esimerkiksi Kolumbiassa, Guatemalassa ja Venäjällä. Sekä autoritaariset että demokraattiset hallitukset ovat ottaneet käyttöönsä terroritekniikoita instrumentaalisesti rationaalisenä vastauksena poliittisille uhkille (emt, 122).

Monien tutkijoiden mukaan aktiivisen kansalaisyhteiskunnan puuttuminen on merkittävämpi valtioterrorismia lisäävä tekijä kuin demokratian puuttuminen. Valtiot, joissa on vahva kansalaisyhteiskunta, ovat yleensä demokratioita, mutta esimerkiksi monissa entisissä Itä-Euroopan valtioissa oli jo varsin aktiivinen kansalaisyhteiskunta ennen niiden demokratisoitumista (Green – Ward 2004, 186–187). Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan niitä valtiosta itsenäisiä toimijoita, jotka ovat kykeneviä tuomaan esiin ja artikuloimaan ne normit, joiden kautta valtion toiminnan legitimeettiä voidaan arvioida. Näitä toimijoita ovat muun muassa erilaiset etujärjestöt, vapaaehtoisorganisaatiot, uskonnolliset yhdistykset, joukkoviestimet ja akateemiset instituutiot. (Emt, 4.) Sloanin mukaan yksi poliittista repressiota selittävä tekijä Latinalaisessa Amerikassa on juuri itsenäisen lehdistön ja oikeuslaitoksen puute (Sloan 1984, 84). Kansalaisyhteiskunnan puuttuessa ihmiset joutuvat etsimään vaihtoehtoisia keinoja halutessaan valvoa ja vaikuttaa valtiolliseen päätöksentekoon. Näitä keinoja saattavat tarjota paikalliset sotaherrat, jolloin sekä valtioon kohdistuva että sen suorittama väkivalta saattavat lisääntyä. (Green – Ward 2004, 187.) Esimerkiksi Argentiinassa arviolta 25 000–30 000 ihmistä ”katosi”, kuoli tai joutui kidutuksen kohteeksi vuosien 1976–1982 välillä. Greenin ja Wardin mukaan Argentiinalle oli ominaista juuri kansalaisyhteiskunnan puute. Argentiinassa ei ollut juuri muita valtion ulkopuolisia organisaatioita kuin katolinen kirkko, jonka riippumattomuus valtiosta oli sekin kyseenalaista. (Emt, 111–112.)

”Vahvat” valtiot harjoittavat terrorismia vähemmän kuin ”heikot” valtiot. Vahvoilla valtioilla tarkoitetaan valtioita, jotka ovat paitsi tehokkaita niin myös legitiimejä. Heikoilla valtioilla ei ole täydellistä väkivallan monopolia eikä niillä ole keinoja vastata kansalaisten tai oppositiovoimien uudistusvaatimuksiin. Tällöin ne joutuvat turvautumaan väkivallankäyttöön taistellessaan vallasta kilpailevien oppositioryhmien kanssa. Ellei uudistusvaatimuksiin pystytä vastaamaan, väkivalta näyttää usein houkuttelevana keinona uudistuksia vaativien kansalaisten vaientamiseksi. (Green – Ward 79–81.) Väkivalta on myös itseään ruokkiva ilmiö. Gurrin mukaan on todennäköistä, että hallitukset, jotka ovat kerran käyttäneet onnistuneesti väkivaltaa poliittisen kriisin ratkaisussa, käyttävät sitä myös uudelleen joutuessaan uuden poliittisen kriisin eteen (Gurr 1986).

Kuten työn teoreettisia lähtökohtia koskevassa luvussa jo mainitsin, niin muutokset väkivallan muodoissa ovat yhteydessä laajempiin poliittisiin, taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Näin ollen valtioterrorismi ei ole mielestäni minkään poliittisen järjestelmän erityispiirre vaan valtioterrorismia esiintyy yleisimmin yhteiskunnallisten ja poliittisten tapahtumien jälkilöylyissä, esimerkiksi sisällissodan tai vallankumouksen jälkeen sekä taloudellisten uudistusten yhteydessä. Niin paradoksaaliselta kuin se tuntuukin, niin valtion modernisoituminen saattaa synnyttää valtioterrorismia. Modernisaation yhteydessä sosiaalinen mobilisaatio yleensä kiihtyy, mikä saattaa ajaa hallituksen käyttämään terroristaktiikoita, ellei se pysty vastaamaan muilla tavoin kasvaneisiin sosiaalisiin ja poliittisiin vaatimuksiin (Lopez – Stohl 1989, xi). Vaikka valtioterrorismia esiintyykin määrällisesti vähemmän demokratioissa ja läntisissä maissa, niin se ei oikeuta pitämään valtioterrorismia vain autoritaaristen, kolmannen maailman valtioiden erityispiirteenä. Valtioterrorismiin johtavia syitä tarkastellaan tarkemmin George A. Lopezin kaaviota käsittelevässä neljännessä luvussa.

3.3. MIKÄ TEKEE VÄKIVALLASTA VALTIOTERRORISMIA

Tällä luvulla on kaksi toisiinsa liittyvää tehtävää. Toisaalta sen tarkoituksena on nostaa esiin niitä ulottuvuuksia, mitkä erottavat valtioterrorismin muista valtion harjoittaman väkivallan muodoista, esimerkiksi sorrosta, poliittisesta repressiosta ja yksittäisten viranomaisten suorittamista väkivallanteoista. Toisaalta tavoitteena on tuoda esiin niitä terrorismin elementtejä, joille on valtion harjoittaman terrorismin kohdalla annettava lisähuomiota verrattuna ei-valtiollisten toimijoiden suorittamaan terrorismiin. Claridge näkee ainoaksi erottavaksi tekijäksi valtioterrorismin ja ei-valtiollisen terrorismin kohdalla sen, että valtioterrorismi on valtion suorittamaa ja valtiota hyödyttävää (Claridge 1996, 52). Mielestäni valtioterrorismin kohdalla on kuitenkin suotava erityishuomio poliittisen viestin lähettämiseksi, pelon luomiselle ja intentiolle toiminnan takana, sillä kaikella valtion toiminnalla on lähtökohtaisesti poliittisiä tarkoituksia ja koko valtio-organisaation voidaan sanoa perustuvan rangaistusten pelkoon ja jaettuun ymmärrykseen siitä, että valtiolla on väkivallan monopoli.

3.3.1. Valtio suorittajana

Valtioterrorismin erityispiirre on luonnollisesti se, että väkivalta tai sillä uhkaaminen on valtion suorittamaa. Tämä piirre vaikuttaa itsestään selvältä, jolloin herää kysymys, tarvitseeko aiheesta kirjoittaa sen enempää. Tilanteessa, jossa väkivallan suorittajana toimii jokin valtion virallinen taho, esimerkiksi poliisivoimat tai armeija, ja ylimmästä poliittisesta johdosta käynnistyvä komentoketju on selvästi havaittavissa, ei aiheesta tarvitse sanoa muuta kuin, että väkivalta on valtion suorittamaa. Kaikki tilanteet eivät ole kuitenkaan näin selviä. Väkivallan suorittajina ovat usein puolisolitaalliset ryhmät ja puoli-itsenäiset kuolemanpartiot, jolloin komentoketju ei ole enää selvästi havaittavissa. Poliisin ja armeijan edustajat saattavat suorittaa itsenäisesti väkivaltaa, jolloin on pohdittava, voidaanko enää puhua valtioiden harjoittamasta väkivallasta.

Viime vuosikymmeninä väkivallankäyttö ei ole niinkään lisääntynyt virallisten kansallisten armeijoiden toimesta vaan juuri puolisolitaallisten joukkojen, sissien, kuolemanpartioiden ja salaisen poliisin toimesta (Tilly 2003a, 58). Valtion organisoiman väkivallan arvioiminen muuttuu entistä hankalammaksi, jos poliittinen eliitti palkkaa yksityisiä vigilantistisia ryhmiä harjoittamaan väkivaltaa puolestaan (Kowalewski 1990, 246). Vigilanttiryhmät toimivat usein anonyymeina ja melko itsenäisesti syrjäisillä alueilla, eivätkä valtion viranomaiset puutu niiden toimintaan. Vigilantismilla tarkoitetaan Kowalewskin (2003, 339) mukaan yksityisten kansalaisten tai julkisten viranomaisten vapaa-ajallaan suorittamaa toimintaa, jonka tarkoituksena on tukahduttaa toisten kansalaisten poikkeavuus. Vigilanttiryhmät eivät aina toimi valtion mandaatilla, vaan niiden toimintaa voidaan pitää laittomana ja niiden väkivallankäyttö voidaan estää valtion viranomaisten toimesta. Tietyissä tapauksissa poliittinen eliitti saattaa kuitenkin sietää, hyväksyä tai sponsoroida vigilanttiryhmien suorittamaa väkivaltaa.

Heikoilla demokratioilla tarkoitetaan demokratioita, missä valtiolla ei ole tehokasta väkivallan monopolia. Jos heikot demokratiat kohtaavat kasvavaa rikollisuutta tai lisääntyvää yhteiskunnallista poikkeavuutta, saattaa virallisilta valtion agenteilta, kuten poliisilta tai armeijalta, loppua resurssit tilanteen rauhoittamiseksi. Tällöin vigilanttiryhmien tukeminen tai ainakin hyväksyminen voi näyttäytyä houkuttelevalta vaihtoehdolta poliittisen eliitin silmissä. (Kowalewski 2003, 341–342.) Vigilanttiryhmiä voidaan hyödyntää, vaikka valtiolla itselläänkin olisi resursseja tilanteen hoitamiseksi. Paastelan mukaan ei ole tavatonta, että autoritaarisesti hallituissa maissa hallitsevan puolueen johtajat antavat jäsenilleen tehtäväksi

harjoittaa väkivaltaa opposition edustajia tai toisinajatteliijoita kohtaan (Paastela 2005, 76). Kowalewski mainitsee esimerkiksi 1970-luvun Neuvostoliiton, jossa ihmisoikeusliikkeen aktivoituminen sai aikaan sen, että hallitus käytti vapaaehtoisia siviilimiliisejä toisinajatteliijoita kohtaan. Vigilanttiryhmät mahdollistavat sen, ettei hallituksen itse tarvitse suoraan sekaantua toisinajattelijoihin kohdistuvaan väkivaltaan. (Kowalewski 2003, 342, 346.)

Kuolemanpartiot ovat vigilanttiryhmien äärimmäinen muoto. Kuolemanpartiot ovat salaisia, luonteeltaan puolisotilaallisia ryhmiä, jotka suorittavat lainvastaisia teloituksia tai muuta väkivaltaa. Vaikka kuolemanpartiot ovat valtion tukemia tai sen hyväksymiä, ovat ne yleensä vähintään puoli-itsenäisiä ja niillä on yleensä myös omia tavoitteitaan. (Green – Ward 2004, 117.) Kuolemanpartiot ovat muiden vigilanttiryhmien tavoin keino saavuttaa repressiivisiä poliittisia tavoitteita mahdollisimman pienillä poliittisilla kustannuksilla. GAL – niminen järjestö (*Grupos Antiterroristas de Liberación*) tappoi Espanjassa 27 ihmistä vuosien 1983–1987 välillä. GAL oli joidenkin ministereiden ja työväenpuolueen jäsenien organisoima ja rahoittama ryhmä, joka koostui poliiseista ja palkkasotilaista. GAL kohdisti iskunsa pääasiassa baskijärjestö ETA:n jäseniin (emt, 118). On helppo sanoa, ettei kyseinen operaatio olisi ollut mahdollinen Espanjan valtion viranomaisten suorittamana aikana, jolloin Espanja muun muassa haki ja vuonna 1986 hyväksyttiin Euroopan unionin jäsenvaltioksi. Indonesian armeijan suorittamassa Santa Cruzin verilöylyssä vuonna 1991 sai surmansa 150–270 ihmistä. Tämän jälkeen sekä kansainvälinen että kansallinen huomio kiinnittyi Indonesian armeijan tekemiseen, jolloin virallisen armeijan harjoittama terrori vaikeutui. Claridgen mukaan tämä kiihdytti valtioon yhteydessä olevien *ninja* – nimisten kuolemanpartioiden toimintaa Itä-Timorissa. (Claridge 1996, 57–58.) Valtion organisoima väkivalta ei hävinnyt kansainvälisen painostuksen alla vaan otti muodon, jota oli vaikeampi yhdistää ylimpään poliittiseen johtoon.

Monet erilaiset väkivallankäyttöön erikoistuneet organisaatiot toimivat täyden auktoriteetin omaavan kansallisen armeijan ja yksityisen, valtiosta riippumattoman väkivallan harjoittajan välimaastossa. Tilly mainitsee esimerkeiksi historian saatossa valtion kanssa yhteistyötä tehneistä ryhmistä merirosvot, kaapparilaivat, puoli-sotilaalliset joukot, bandiitit, palkkasotilaat, mafian, miliisin, järjestyspartiot, partisaanit, vigilanttiryhmät ja henkivartijat (Tilly 2003a, 19). Ongelmana arvioitaessa kyseisiä ryhmiä suhteessa valtioterrorismiin on se, että niiden yhteyttä poliittiseen eliittiin voi olla vaikea havaita tai todistaa. Vigilanttiryhmien ja poliittisten johtajien yhteistyöstä ei laadita virallisia dokumentteja. Poliittinen eliitti kuvaa

usein vigilanttiryhmien toimintaa kansalaisten spontaaniksi toiminnaksi, joka sattuu kohdistumaan poliittiseen oppositioon tai valtion sortamiin vähemmistöihin (Kowalewski 2003, 342). Mielestäni pelkästään se, ettei valtio aktiivisesti pyri estämään ja rankaisemaan kuolemanpartioiden ja muiden vigilanttiryhmien toimintaa riittää todistamaan, että kyseiset ryhmät nauttivat vähintäänkin hallituksen hyväksyntää. Tämän luvun tarkoituksena on ollut osoittaa, että valtioterrorismia voi ilmiönä esiintyä, vaikka väkivalta ei olisikaan valtion viranomaisten suorittamaa. Väkivallan ei myöskään tarvitse olla koko poliittisen johdon hyväksymää eikä edes tiedossa voidaksemme puhua valtioterrorismista. Jos määritelmä edellyttäisi koko poliittisen eliitin tietoisuutta ja hyväksyntää, voisimme Claridgen (1996, 52) mukaan puhua hallituksen harjoittamasta terrorismista valtioterrorismin sijaan.

3.3.2. Poliittisen viestin lähettäminen ja pelon luominen

Terrorismin tutkijat tuntevat olevan varsin yksimielisiä siitä, että yksi terrorismin ulottuvuuksista on pelon aikaansaaminen ja vaikuttaminen laajempaan ihmisryhmään kuin iskujen välittömiin kohteisiin (katso luku 2.2.). Hoffmanin mukaan yksi terrorismin muista väkivallan muodoista erottavista piirteistä on: ”designed to have far-reaching psychological repercussions beyond the immediate victim or target” (Hoffman 1998, 43). Paastelan mukaan terroristien tarkoituksena on usein levittää pelkoa, jopa epätoivoa tavallisten ihmisten keskuudessa, ei pelkästään poliittisten johtajien joukossa (Paastela 2005, 24). Pelon luominen laajempaan ihmisjoukkoon on mielestäni sekä ei-valtiollisten ryhmien että valtioiden harjoittaman terrorismin ehkä keskeisin ulottuvuus. Homerin mukaan se, mikä erottaa terrorismiin kuuluvat teot muusta voimankäytöstä ja väkivallasta on juuri se viesti, jonka teot välittävät niille, jotka eivät ole iskujen varsinaisia kohteita (Homer 1984, 168). Sana terrori viittaa latinalaisissa juurissaan juuri kauhuun. Terrorin harjoittajien tärkeä vaikutin on nimenomaan tarkoitus levittää pelkoa ja epävarmuutta. (Karlsson 2005, 13.)

Valtioterrorismin kohdalla pohdintaa on jatkettava pidemmällä kuin ei-valtiollisen terrorismin kohdalla, sillä kaiken valtion harjoittaman väkivallan voidaan sanoa tähtääväan juuri pelon herättämiseen ja suureen yleisöön vaikuttamiseen. Hobbes kirjoitti jo 1600-luvulla, että sanojen voima on liian heikko turvaamaan sen, että ihmiset pitävät kiinni sitoumustensa suorittamisesta. Se passio, jonka varaan Hobbesin mukaan voidaan laskea, on pelko rangaistuksesta (Hobbes (1999) [1651], 137). Kaikkia valtioita hallitaan osittain pelon avulla. Väkivalta ja sillä uhkaaminen ovat osa myös kaikkein lakeja kunnioittavimpia valtioita (Green – Ward 2004, 106). Lakien tehokkuus perustuu siihen, että lain rikkomista seuraa

rangaistus. Rangaistuksen uhkan tulee olla todellinen. Lakia rikkoneiden rankaisemisen tulee toimia esimerkkinä muille kansalaisille, että valtiolla on resursseja kansalaistensa rankaisemiseksi. Avoimessa yhteiskunnassa tiedot pidätyksistä leviävät nopeasti ja suljetuissakin yhteiskunnassa valtion väkivallankäyttö kulkeutuu huhuina kansalaisten keskuudessa ja levittää pelkoa.

Valtioterrorismin herättämä pelko on kuitenkin erilaista kuin valtion harjoittaman ”tavallisen” väkivallan herättämä pelko. Tietoisuus tai pelko siitä, että valtio on kykenevä rankaisemaan lakia rikkovia kansalaisiin, luo oletettavasti turvallisuuden tunnetta kansalaisten enemmistön keskuuteen. Kansalaiset voivat luottaa siihen, että heidän tulee pelätä valtion rangaistustoimenpiteitä vain ja ainoastaan tilanteissa, joissa he rikkovat lakia. Valtioterrorismin kohdalla pelko on enemmän irrationaalista. Ihmiset eivät tiedä, mistä teoista seuraa rangaistus eivätkä sitä, keihin rangaistustoimenpiteet kohdistuvat. Valtioterrorismin kohdalla viattomuus on irrelevanttia. Juuri tämä erottaa valtioterrorismin normaalista lakien valvonnasta ja toimeenpanosta. Eugene V. Walterin sanoin (1969, 25–26):

”Rangaistuksen pelko on erilaista kuin terroriprosessin herättämä pelko. On olemassa suuri ero yksilön välillä, joka voi laskea, ’minä pelkään, että tehdessäni tämän teon, seuraa siitä väkivaltainen rangaistus’ verrattuna yksilöön, joka kokee sekasortoista ja irrationaalista pelkoa, jonka aiheuttaa ennustamattoman väkivallan luoma todellisuus.” (suomennos kirjoittajan.)

Valtioterrorismin kohdalla laajamittainen väkivalta on tietoinen ja laskelmoitu keino asetettujen poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Karlsson 2005, 13). Viattomien ihmisten joutumista väkivallan kohteeksi ei pidetä huomionarvoisena, vaan se on jopa usein tavoitteena, sillä sen ansiosta kokonaista kansaa voidaan pelotella. Kiinan armeijan hajottaessa Taivaallisen rauhan aukion mielenosoitukset ei tavoitteena ollut pelkästään mielenosoitusten nopea tukahduttaminen. Tarkoituksena oli osoittaa nousevalle opiskelijaällymystölle ja muulle kansalle, ettei kommunistisen puolueen johtoon, ainakaan entisen presidentin Deng Xiaopingin ja politbyroon jäsenen Li Pengin persooniin kohdistuva arvostelu ole sallittua. (Lui 2000, 141–143.)

Pelon ilmapiirin ja laajoihin ihmisjoukkoihin vaikuttamisen korostaminen kuitenkin mahdollistavat tiettyjä varsin kyseenalaisia päätelmiä. Peter Alan Sproatin mukaan kansanmurhaa ei voida pitää valtioterrorismina, sillä kansanmurhan tarkoituksena ei ole vaikuttaa välittömiä uhreja suurempaan kansanryhmään. Huolimatta siitä, että esimerkiksi juutalaisten kansanmurha sisälsi mitä brutaaleinta viattomiin kohdistuvaa valtion harjoittamaa

väkivaltaa, ei sitä Sproatin mielestä voi pitää valtioterrorismia. Holokaustin tarkoituksena ei ollut vaikuttaa muihin, vaan tuhota juutalaiset kokonaisuudessaan. (Sproat 1997, 126, 140.) Sproatin päättely on mielestäni teoreettisesti kestävämpi ja moraalisesti sietävämpi. Ellei natsien suorittamaa juutalaisten kansanmurhaa tai turkkilaisten suorittamaa armenialaisten kansanmurhaa 1910-luvulla pidetä valtioterrorismina, niin siinä tapauksessa on mielestäni kyseenalaistettava, voidaanko mitään väkivallantekoa ylipäättään kutsua valtioterrorismiksi. Toiseksi on vaikea kuvitella, etteivät natsien juutalaisvainot olisi aiheuttaneet kauhua ja pelkoa paitsi juutalaisten niin myös muiden Saksan vaikutuspiirin alaisuudessa olleiden vähemmistöjen keskuudessa.

Pelon luominen liittyy olennaisena osana teoreettisessa lähtökohdissa (luku 2.3.1.) esitettyyn psykologiseen väkivaltaan. Valtioterrorismin kohdalla väkivallalla ei voida tarkoittaa vain fyysistä väkivaltaa, sillä psykologinen väkivalta on usein jopa epäinhimillisempää kuin suora fyysinen väkivalta. Valtioissa, joissa terrori on ollut totaalista ja pitkäkestoista, ei varsinaista fyysistä väkivaltaa enää välttämättä tarvita. Kansalaiset ovat sisäistäneet, että syyttömyys on irrelevanttia ja mistä tahansa yhteiskunnallisesta toiminnasta voi seurata väkivaltainen rangaistus. Kidutuksen ja lähiomaisten ”katoamisten” aikaansaama kauhu voi lamauttaa kansalaiset siinä määrin, että yhteiskunta voi vaikuttaa ulkopuolisen silmiin rauhalliselta ja stabiililta, vaikka kansalaiset elävät jatkuvan kauhun ja pelon alla. Kuten teoreettisissa lähtökohdissa todettiin, nähdään väkivalta tässä työssä yhtenä kommunikaation muotona ja todettiin, että väkivalta perustuu kielen lailla jaettuun ymmärrykseen. Valtioterrorismin kohdalla väkivalta on usein saavuttanut hegemonia-aseman verrattuna muuhun hallitsijan ja hallittujen väliseen kommunikaatioon.

3.3.3. Intentio ja systemaattisuus

Vaikka terrorismille on ominaista tietty yllätyksellisyys, niin terrorismin yksi ulottuvuus on kuitenkin se, että terrorismi on systemaattista ja ennalta suunniteltua. Yllätyksellisyydellä tarkoitan sitä, että iskun kohteiden valinta voi olla sattumanvaraista kuten myös iskujen suorittamisaika ja – paikka. Yllätyksellisyys viittaa myös siihen, että iskut tulevat yllätyksenä uhreille ja suurelle yleisölle. Yllätyksellisyydellä en tarkoita, että terroritekojen suorittajat tekisivät iskuja spontaanisti ja yllättäen itselleen. Bruce Hoffmanin mukaan terroristien motiiveissa ja strategioissa on suuria eroja, mutta yhteistä on se, etteivät terroristit suorita tekojaan sattumanvaraisesti ja päättömästi (Hoffman 1998, 131). Iskujen kohdistaminen

sattumanvaraisesti valittuihin kohteisiin ei ole itsessään sattumanvaraista, vaan harkittua toimintaa symbolisen arvon saamiseksi ja kauhun luomiseksi.

Yksittäisen poliisin liiallinen väkivalta pidätystilanteessa tai sotilaiden ”kentällä” kostoksi suorittamat teloitukset ovat moraalisesti ja oikeudellisesti tuomittavia, mutta ne eivät vielä sellaisenaan edusta valtioterrorismia. Yksittäinen väkivallantekokin voi olla terrorismia, mutta sen takana on oltava harkittu strategia (Claridge 1996, 50). Yksittäisen poliisin liiallinen väkivallankäyttö ja sotilaiden suorittamat teloitukset voivat edustaa valtioterrorismia. Tällöin niiden on oltava poliittisen johdon määräämiä tai hyväksymiä. Niillä on myös oltava poliittisia tarkoitusperiä esimerkiksi kauhun herättämiseksi tai vastustajien moraalien heikentämiseksi.

Terroritekojen taustalla olevan harkitun strategian ja intention osoittaminen on usein hyvin vaikeaa. Karlssonin (2005, 14–16) mukaan ongelmana on se, että terrorihallinnot harvoin jättävät jälkeensä asiakirjoja, jotka osoittaisivat sen, että ne ovat tietoisesti harjoittaneet terrorismia. Juridisesti on vaikea todistaa terrorismin taustalla olevaa intentiota. Intentionaalisuuden osoittaminen valtion kohdalla on hankalaa senkin vuoksi, että valtio ei ole elävä toimija eikä se voi itse tappaa. ”Valtiolla ei ole aikomuksia, tarpeita eikä tavoitteita” (emt, 15). Valtio muodostuu yksilöistä, eliittiryhmistä ja instituutioista, joiden aikomukset voivat poiketa toisistaan. Näin ollen valtion toiminta ei ole sama asia kuin valtion edustajien aikomusten summa. Valtioterrori on Karlssonin mukaan tulos valtiollisten toimijoiden teoista.

Karlssonin tavoin Claridge näkee intention ja harkitun strategian toteennäyttämisen olevan hankalaa valtioterrorismin kohdalla. Hänen mukaansa voi olla parempi sanoa, että valtion harjoittaman väkivallan on oltava systemaattista ollakseen terrorismia. Terrorismin systemaattisuus on todiste intentiosta ja harkitusta strategiasta. (Claridge 1996, 50–51.) Terroritekojen harjoittamisen ollessa systemaattista ja pitkäkestoista onkin mielestäni selvää, että kyse ei voi olla vain valtion viranomaisten spontaanista, ylireagoivasta väkivallankäytöstä. Terrorin systemaattisuus ja jatkuvuus kertovat siitä, että terrori on ennalta suunniteltua, harkittua ja poliittisen johdon hyväksymää.

3.3.4. Uhrien asema

Yhtenä modernin terrorismin piirteenä pidetään sitä, ettei se tunnusta perinteisen sodankäynnin sääntöjä ja sopimuksia. Terroristit eivät yleensä erota sotilaita ja siviilejä, usein

iskut kohdistetaan tarkoituksella siviiliväestöön pelon ja kauhun luomiseksi. Toisaalta esimerkiksi tämän hetkessä Irakissa iskut kohdistuvat siviiliväestöön myös sen vuoksi, että ne ovat huomattavasti helpompi kohde kuin raskaasti aseistautuneet amerikkalaisotilaat. Claridge pitää yhtenä valtioterrorismin tunnusmerkkinä sitä, että iskut kohdistuvat siviileihin (*non-combatant*). Hänen mukaansa valtioterrorismin kohdalla: ”uhri(t) ei ole aseistautunut eikä ole organisoitunut aggressiota varten” (Claridge 1996, 53).

Claridge perustaa oman arvionsa uhrien asemasta Geneven sopimukseen, jossa tehdään selvä erottelu siviileihin ja taistelijoihin, jotka ovat legitiimejä kohteita. Geneven sopimuksen mukaan siviili on henkilö, joka ei kuulu mihinkään seuraavista kategorioista: aseistautuneiden joukkojen jäsen, puolisoitilallisten joukkojen jäsen, organisoituneen vastarintaliikkeen jäsen tai miehitetyn alueen asukas, joka spontaanisti tarttuu aseisiin (Geneva Conventions, [www-dokumentti.]). Taistelija puolestaan on henkilö, joka on aseistautunut ja organisoitunut aggressiota varten. Sodankäynnissä iskut kohdistetaan tyypillisesti taistelijoihin ja terrorismissa siviileihin (Claridge 1996, 51–52).

Claridgen teoretisoinnin heikkoutena on se, ettei se huomioi sodankäynnin luonteen muuttumista. Nykyisissä sisällissodissa, erityisesti Afrikassa, siviilikohteet voivat olla sotilaskohteita yleisempi maalitaulu. Toisaalta Claridgen malli ei aseta minkäänlaisia rajoituksia niiden kansalaisten kohtelulle, jotka ovat aseistautuneita eivätkä ole siinä mielessä viattomia. Tällöin esimerkiksi Sveitsi muodostaa mielenkiintoisen tapauksen, sillä Sveitsin armeija perustuu järjestelmään, jossa reserviläiset säilyttävät henkilökohtaista asettaan kotona myös varusmiespalvelun jälkeen. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että lähes jokaisella alle 42-vuotiaalla miehellä on kotonaan rynnäkkökivääri ja myös jonkin verran ammuksia, jolloin heitä ei Claridgen teoretisoinnin pohjalta voida pitää viattomina siviileinä. Jenny Teichman katsoo, että jos käytetyt keinot sisältävät hirmutekoja, niin voidaan puhua terrorismista, vaikka uhrit olisivat tarkoin valittuja ja syyllisiä. Hirmuteoilla Teichman tarkoittaa kidutusta, raakoja surmaamisia tai elävien tai kuolleiden silpomista (Teichman 1989, 513).

Joidenkin tutkijoiden mukaan pelkästään uhrien aseistautuneisuuden arviointi tai uhrien toiminnan arviointi suhteessa lakiin ei riitä määriteltäessä heidän viattomuuttaan. Esimerkiksi Gregory Kavkan mukaan on arvioitava myös ihmisten moraalinen vastuu ennen kuin heidän viattomuutensa voidaan lopullisesti määrittää (Kavka 1987, 88). Vaikka Kavkan teos *Moral Paradoxes of Nuclear Deterrence* käsittelee ydinaseiden pelotevaikutetta ja kansalaisten moraalista vastuunalaisuutta suhteessa hallituksiinsa, niin Kavkan ajatuksia voi käyttää

hyväkseen myös arvioitaessa terrorismin uhrien moraalista vastuunalaisuutta. Kavkan mukaan ihmisillä on lähtökohtaisesti moraalinen koskemattomuus, eikä ole sallittua harkitusti aiheuttaa heille merkittävää vahinkoa elleivät he itse ole moraalisesti vastuussa merkittävästä vahingosta tai vaarasta. Moraalinen koskemattomuus kuitenkin katoaa ihmiseltä, jos puutteet hänen moraalisissaan merkittävästi vaikuttavat jonkun riskin tai vahingon syntyyn. Moraalinen koskemattomuus katoaa myös, jos ihmistä voidaan yleisten psykologisten kykyjensä vuoksi pitää vastuullisena harmin tai vahingon aiheuttajan toiminnasta. Kavkan mukaan näin varmistetaan, että ihmisiä rangaistaan vain niistä asioista, joihin he pystyvät vaikuttamaan. Kavkan mukaan ihmisten pitäminen moraalisesti vastuullisina riskeistä ja vahingoista on tarkoitettu suojelemaan ihmisiä ehkäisemällä vaarallista ja vahingollista toimintaa. (Emt, 88–90.)

Moraaliseen vastuuseen perustuvissa rangaistustoimenpiteissä on omat vaaransa. C.A.J. Coadyn mukaan tulisi tarkastella erityisen kriittisesti viimeaikaista kehityssuuntaa, joka pyrkii laajentamaan niiden ihmisten joukkoa, joihin saa legitimiin kohdistaa väkivallantekoja tai rangaistustoimenpiteitä (Coady 2004, 37). Coady itse määrittelee terrorismin organisoiduksi väkivallankäytöksi, joka kohdistuu siviileihin (non-combatant) tai heidän omaisuuteensa. Coadyn mukaan on vaarallista laajentaa legitimiin väkivallanteiden kohteiden joukkoa koskemaan myös siviilejä Kavkan esittämän moraalisen vastuun perusteella. (Emt, 39, 46–48.) Moraalisen vastuun määrittäminen ei ole yksiselitteinen tehtävä eikä Kavkan määritelmä siitä, että ihmisten voidaan sanoa ansaitsevan rangaistuksen, jos puutteet heidän moraalisissaan aiheuttavat identifioitavia vahinkoja tai harmejä juurikaan autta moraaliseen vastuun määrittämisessä (Kavka 1987, 88). Esimerkkinä moraalisen vastuunalaisuuden soveltamisesta on luvussa 3.2.2. mainittu Neuvostoliiton rikoslain pykälä 58, joka katsoi maasta karanteen sotilashenkilön perheenjäsenen olevan moraalisesti vastuussa sotilashenkilön rikoksesta. Moraalista vastuuta ei voi pitää viattomuuden mittarina senkään vuoksi, että siviilejä ei voida pitää moraaliltaan mitenkään ylivertaisina verrattuna aseistautuneisiin taistelijoihin. Siviilit saattavat olla moraaliltaan paatuneempia hallituksen vastustajia kuin aseistautuneet kapinalliset, jolloin moraalisen vastuun kautta ajateltuna he olisivat enemmän legitimejä kohteita kuin itse taistelijat.

4. LOPEZIN KAAVIO VALTIOTERRORISMIN ANALYSOIMISEKSI

4.1. YLEISTÄ

Michael Stohl ja George A. Lopez näkevät terrorismin erityiseksi ja äärimmäiseksi valtion väkivallankäytön muodoksi. Terrorismi on pyrittävä erottamaan muista valtion harjoittaman poliittisen väkivallan muodoista, vaikka se voikin ajoittain olla hyvin vaikeaa. Stohl ja Lopez tarkoittavat valtioterrorismilla tarkoituksellista väkivallantekoa tai sillä uhkaamista, jonka tarkoituksena on saada aikaan pelkoa ja/tai vaikuttaa uhrin ja/tai varsinaisia uhreja laajemman ihmisryhmän käytökseen. Kuten ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamassa terrorismissa, niin myös valtioiden harjoittamassa terrorismissa on tekojen yleisö usein tärkeämpi kohde kuin tekojen välittömät uhrin. Valtion viranomaisten toiminnalla on laajempia tarkoituksia kuin vain varsinaisen tuhon tai vahingon aiheuttaminen. Väkivallanteiden välittömät uhrin ovat eläviä, tai tässä tapauksessa usein kuolleita esimerkkejä valtaapitävän eliitin voimakkuudesta.

Lopez pyrkii omassa artikkelissaan (1984, 59–81) rakentamaan raamit, joiden kautta yksityiskohtainen tutkimus ja systemaattinen terrorismia harjoittavien hallitusten vertailu olisi mahdollinen. Lopez sisällyttää malliinsa eri hallintojärjestelmiä, kuten siviili- ja sotilashallintoja sekä kommunistisia ja ei-kommunistisia järjestelmiä. Tämä on Lopezin kaavion yksi vahvuuksista, sillä kovin usein valtioterrorismia koskevat tutkimukset näkevät sen vain tiettyihin hallintojärjestelmiin, yleensä diktatuureihin ja autoritaarisiin hallintoihin liittyvänä ilmiönä. Kaavion heikkoutena voidaan pitää sitä, että monet siinä esitetyistä esimerkeistä tulevat Latinalaisesta Amerikasta ja esimerkiksi Afrikka loistaa poissaolollaan, vaikka valtioterrorismi on kuulunut monien Afrikan maiden hallitusten repertuaariin. Lopezin teoretisoinnin toisena heikkoutena voidaan pitää sitä, että vaikka hän korostaa valtion harjoittaman väkivallan muotojen erottamisen tärkeyttä, niin kovin paljon apuvälineitä tähän tehtävään hän ei tarjoa.

Lopez sisällyttää valtioterrorismin analysoimiseksi tarkoittamaansa kaavionsa viisi ulottuvuutta: valtioterrorismia edeltävän poliittisen ilmaston, ideologian vaikutuksen, valtioterrorin luonteen, terroria tukevat mekanismit sekä valtioterrorismin seuraukset. Seuraavissa luvuissa käsittelen edellä mainitut ulottuvuudet käyttäen apuna sekä Lopezin valmiiksi antamia että myös omia esimerkkejäni.

4.2. KAAVIO VALTIOTERRORISMIN ANALYSOIMISEKSI

4.2.1. Valtioterrorismia edeltävä poliittinen ilmasto

Ensimmäisenä ulottuvuutena Lopez tarkastelee valtioterrorismin syntyyn liittyvää poliittista ilmastoa (Lopez 1984, 59–65). Tutkimalla valtioterrorismia edeltänyttä poliittista ilmastoa ja yhteiskunnallisia olosuhteita voidaan arvioida, miksi valtiot ottavat käyttöönsä tämän sosiaalisen kontrollin ja poliittisen vallankäytön äärimmäisen muodon. Lopez käsittelee kahta poliittisen ilmaston ulottuvuutta: valtion tilaa (*the state of the state*) sekä tapoja, joilla valtiot institutionalisoivat valtioterrorin (*institutionalizing of state terror*).

Valtion tilalla tarkoitetaan valtioterrorismia edeltäneitä historiallisia tapahtumia, erityisesti tapahtumia, jotka liittyvät muutoksiin hallinnollisissa rakenteissa ja poliittisen valtaeliitin vaihdoksiin (Lopez 1984, 60–61). Valtioterrorismia saattaa Lopezin mukaan esiintyä tilanteissa, joissa diktatuurinen hallinto syöstyään vallasta. Uudet poliittiset johtajat haluavat yleensä rakentaa ja lujittaa demokraattisia menettelytapoja ja instituutioita, jotka eroavat mahdollisimman paljon vanhasta diktatuurisesta järjestelmästä. Diktatuurisen hallinnon kaaduttua syntyy kuitenkin valtatyhjiö ja entistä diktatuuria vastustaneet aiemmin yhtenäiset oppositiovoimat saattavat syyllistyä terroristaktiikoihin taistellessaan vapautuneesta vallasta. Erityisesti silloin, kun tilanteeseen liittyvät ulkoiset uhkat, saattaa uusi hallinto ottaa käyttöönsä tuomittavia tekniikoita, kuten laittomat pidätykset, lehdistösensuuri ja matkustusrajoitukset.

Valtioterrorismia esiintyy yleisesti valtioissa, jotka ovat olleet kolonialismin kohteina. Siirtomaaisännät eivät tyypillisesti ole vaivautuneet rakentamaan legitimizeettää väkivallankäytölleen ja tämä sama perinne on jatkunut monissa tapauksissa siirtomaaisäntien poistuttua ja uuden poliittisen eliitin ottaessa vallan (Green – Ward 2004, 190). Esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa siirtomaahistoria loi hallitsemistyylin, joka perustui siihen, että valtaosa kansasta ei ottanut osaa poliittiseen päätöksentekoon. Poliittisten johtajien ei oletettu konsultoivan laajasti, sitä pidettiin Sloanin mukaan jopa heikkouden merkinä. Johtuen eturyhmien ja poliittisten puolueiden heikkoudesta monet poliittiset ongelmat jätetään käsittelemättä ennen kuin niistä muodostaa massiivisia kriisitilanteita, jolloin väkivalta saattaa näyttäytyä ainoana käytettävissä olevana keinona kriisien ratkaisemiseksi. (Sloan 1984, 93–96.)

Toiseksi hallitukset saattavat harjoittaa terroria tilanteissa, joissa hallitsevat eliitit kohtaavat paineita ja vaatimuksia yhteiskunnallisista, poliittisista ja taloudellisista uudistuksista eivätkä pysty tai halua vastata näihin vaatimuksiin muuten kuin kiristämällä otettaan vallasta. Hallitukset, niin demokraattiset kuin autoritaarisetkin, voivat vastata vaatimuksiin ja muuttuneeseen kansalliseen tilanteeseen rajoittamalla kansalais- ja ihmisoikeuksia ja lisäämällä sotilaallista kontrollia. Lopezin mukaan esimerkkejä tämänlaisesta kehityksestä löytyy muun muassa 1960-luvun Brasiliasta ja 1970-luvun alkupuolen Uruguayista. Mielestäni hyvänä esimerkkinä edellä mainitusta voidaan mainita Kiinan hallituksen toiminta vuoden 1989 uudistuksia vaatineiden mielenosoitusten käsittelyssä. Kiinan poliittinen johto oli tietoinen muospaineista ja oli valmis tiettyihin muutoksiin, mutta halusi hoitaa muutosprosessin omalla tavallaan ja tyrehtytti mielenosoitukset väkivaltaisesti. (Nathan 2001, 46–48.)

Kolmantena tekijänä Lopez mainitsee, että valtioterrorismia esiintyy usein sisällissodan jälkilöylyissä. Sisällissodan jälkeen paineet yhteiskunnallisen valvonnan keskittämiseksi ovat usein äärimmäiset. Murhat, kidutukset ja kidnappaukset ovat Lopezin mukaan usein looginen jatko sisällissodan varsinaisille sotatoimille. Suomen sisällissodan jälkeinen ns. valkoinen terrori toimii mielestäni esimerkkinä edellä mainitusta. Sisällissotien jälkeen voittajat haluavat usein muutoksia omaisuuden jakamisessa ja maanomistuksissa ja terroristaktiikat voivat olla tehokas keino kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi. (Lopez 1984, 61–62.) Sisällissotien merkitystä tukee myös Matthew Krainin (1997, 331–360) artikkeli, jossa hän tutkii sitä, mitkä tekijät lisäävät valtion suorittaman kansanmurhan todennäköisyyttä. Krain löytää juuri sisällissodat merkittävämmäksi kansanmurhien todennäköisyyttä lisääväksi tekijäksi.

Valtioterrorismin institutionalisoimisella Lopez tarkoittaa sitä, miten hallitsevat eliitit kehittävät ja toimeenpanevat terroriohjelman poliittisen ilmaston ja poliittisen systeemin luomassa kontekstissa (Lopez 1984, 62). Tämän kategorisoinnin tarkoituksena on erottaa toisistaan hallitukset, jotka käyttävät terroristaktiikoita ajoittain, rajoitettusti, harkitusti ja vastauksena kansalaisten harjoittamalle väkivallalle sekä hallitukset, jotka käyttävät terroria laaja-mittaisesti hallinnan välineenä. Ensiksi mainitusta Lopez mainitsee esimerkkinä Kenian vuonna 1980. Esimerkkinä laaja-mittaisesta ja massiivisesta terroristaktiikoiden käytöstä käy apartheid-aikainen Etelä-Afrikka, missä valtioterrorismi näyttäytyi muun muassa laajojen uudelleenasettamis-ohjelmien muodossa (Denemark – Lehman 1984, 144–147).

Analysoitaessa valtioterrorismia on arvioitava, onko valtion viranomaisten toiminta spontaania vai harkittua. On myös pohdittava, ovatko valtion edustajat aloitteentekijöitä ja onko väkivallankäyttö provosoimatonta vai vastaavatko he kansalaisten aloittamaan väkivaltaan. (Lopez 1984, 62–63.) Valtioterrorismin institutionalisoitumisen kohdalla on tarkasteltava, missä määrin hallinnollisen eliitin edustajat ovat mukana väkivallankäytössä. Lopez jakaa valtion terrorismiin sekaantumiseen neljään ryhmään: 1) väkivaltaa harjoittavat vigilanttiryhmät, joiden toiminta on hallituksen hyväksymää tai sietämää; 2) väkivallankäytöstä vastaa salainen poliisi tai puolisoitilaalliset ja puoli-itsenäiset ryhmät; 3) hallituksen aseelliset joukot (armeija ja poliisi) terrorisoivat organisoidusti yksilöitä tai ihmisryhmiä; ja 4) terroristaktiikoiden käyttö on avoimesti sisällytetty lainsäädäntöön, jolloin väkivallan käyttö pyritään verhota legitimiiksi lakien toimeenpanoksi. Etelä-Afrikan apartheid-aikainen rasistinen lainsäädäntö on esimerkki tilanteesta, missä terroristaktiikoiden käyttö oli kirjattuna lakiin. Myös Hitlerin vuonna 1935 kehittelemät Nürnbergin lait antoivat viranomaisille laajat oikeudet terroristaktiikoiden käyttöön (emt, 63–64.) Claridgen mukaan voimme puhua valtioterrorismista, vaikka kaikki valtion viranomaiset ja poliittisen eliitin edustajat eivät olisikaan tietoisia tai hyväksyisi väkivallan käyttöä (Claridge 1996, 52). Mutta mitä korkeammille asemille ulottavan komentoketjun voimme osoittaa, sitä perustellummin voimme Claridgen mukaan väittää, että terroristaktiikoiden käyttö on systemaattista ja ennalta harkittua.

Lopezin mukaan on myös pohdittava, rikkooko hallituksen toiminta perustuslakia. Toisaalta kuten Lopez itsekin toteaa, terrorismia harjoittavat hallitukset kiertävät perustuslakiin ja lainsäädäntöön liittyvät ongelmat usein perinteisellä tavalla. Hallitseva ryhmä lakkauttaa perustuslain, julistaa poikkeustilaan perustuvan lainsäädännön, jossa turvallisuus ja järjestys priorisoidaan ihmisoikeuksien edelle. (Lopez 1984, 64.)

4.2.2. Ideologia

Toiseksi merkittäväksi tekijäksi valtioterrorismin tutkimuksessa Lopez mainitsee (1984, 65) hallitsevan poliittisen eliitin ylläpitämän ideologian. Ideologialla tarkoitetaan niitä käsityksiä ja uskomuksia, joiden kautta hahmotamme meitä ympäröivän maailman ja joiden kautta muokkaamme käyttäytymistämme. Ideologiat myös luovat tunteita, jotka pitävät ihmisiä yhdessä. Ideologiat ovat toimintasuuntautuneita. Vertailtaessa eri ryhmäterrorismin muotoja on ideologia Lopezin mukaan osoittautunut voimakkaaksi erottavaksi ja toimintaa selittäväksi tekijäksi. Tämän vuoksi vallitsevan ideologian analysointi voi olla hedelmällistä myös

vertailtaessa eri hallitusten harjoittamaa terrorismia. Hallitukset voivat ideologian avulla kiihdyttää, rationalisoida ja siunata toimintaa, joka rajoittaa kansalaisten ihmisoikeuksia ja poliittista vapautta. (Emt, 65–66.) Stalinin Neuvostoliitossa kommunismi ja Hitlerin Saksassa kansallissosialismi eivät toimineet pelkästään valtioterrorismin kiihdyttäjinä, rationalisoina ja siunaajina, vaan olivat kaiken valtiollisen toiminnan perusta ja legitimitetin lähde.

Lopez keskittyy neljään eri ideologiaan: autoritaarisuuteen, militarismiin, tietoisuuteen kansallisesta turvallisuudesta (*national security consciousness*) ja patriarkalisuuteen (*patriarchy*) (Lopez 1984, 65–69). Tutkijat ovat tarkastelleet autoritaarisuuden ja valtion harjoittaman repression suhdetta enemmän kuin mitään muuta ideologista tekijää valtioterrorismin kohdalla. Voidaan ajatella, että autoritaarinen hallinto, joka ei perustu yhtäläisiin poliittisiin ja yhteiskunnallisiin oikeuksiin, joutuu väistämättä turvautumaan poliittisen repression muotoihin säilyttääkseen asemansa. Toisaalta esimerkiksi McCamant (1984, 11) näkee, että kaikki hallitukset, myös demokraattiset, harjoittavat poliittista repressiota.

Autoritaarisuus ei ole mikään yhtenäinen ideologia, vaan se näyttäytyy eri tavalla eri poliittisissa järjestelmissä (Lopez 1984, 66). Autoritaarisuus voi näyttäytyä teknokratian muodossa, jonka kautta yhteiskunnallista elämää kontrolloidaan niin informaation kuin taloudellisen vapauden osalta. Jossain maissa autoritaarisuuteen liittyy salaisen poliisin laaja toiminta ja ihmisoikeuksien rajoittaminen poikkeustilaan perustuvan lainsäädännön avulla. Autoritaarisuuden muodot siis vaihtelevat suuresti eri maiden välillä. Ruiz kuvaa esimerkiksi Filippiineillä Ferdinand Marcosin valtakaudella vallinnutta ideologiaa perustuslailliseksi autoritaarisuudeksi, joka eroaa merkittävästi Latinalaisen Amerikan maiden autoritaarisia hallintoja tukeneista ideologioista (Ruiz 1989, 127–128). Latinalaisen Amerikan autoritaarisissa maissa poliittisen eliitin edustajat ovat Sloanin mukaan vapaita käyttämään laittomia keinoja. Mittava poliittinen repressio on mahdollista Latinalaisen Amerikan maissa johtuen institutionaalisesta tavasta hallita, kolonialismin perinteestä sekä itsenäisen lehdistön ja oikeuslaitoksen puutteesta. (Sloan 1984, 83–84.)

Militarismiin nähdään usein olevan yksi autoritaarisuuteen kuuluvista ulottuvuuksista. Tästä poiketen Lopez kuitenkin käsittelee militarismia erillisenä, joskin autoritaarisuuden kanssa usein rinnakkaisena ideologiana (Lopez 1984, 66–67). Yhteiskunnan militarisoituminen aiheuttaa muutoksia kansallisissa arvoissa, psykologiassa, taloudessa ja politiikassa. Jim Zwick (1984, 123–141) kuvaa omassa artikkelissaan militarismin ja repression suhdetta

Marcosin Filippiineillä. Pitkälle viedyssä militarismissa ei ole enää yksinkertaista tehdä eroa sotilas- ja siviiliasioiden välillä. Militarismiin liittyy kasvava luottamus sotilaallisen voimankäyttöön kaikilla politiikan alueilla. Zwick nostaa esiin kaksi militarismin ja repression välistä linkkiä: instrumentaalisen ja strukturaalisen linkin. Instrumentaalisella tasolla militarisointi ei ole vain keino repression toteuttamiseksi, vaan laajemmin uhka ihmisten vapaudelle esimerkiksi lehdistön vapauden ja mielipiteenvapauden rajoitusten muodossa. Strukturaalinen taso viittaa militarismin vaikutukseen valtion talouteen ja politiikkaan esimerkiksi sen myötä, että ylimitoitettun armeijan ylläpitäminen vaatii usein taloudellisten oikeuksien loukkaamista ja raskasta verotusta. Zwick kuitenkin korostaa, että militarismilla ja repressiolla ei ole mitään aukotonta syy-seuraus-suhdetta, sillä militarismi on vain yksi poliittiseen, taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen ilmastoon vaikuttavasti tekijöistä. Militarismiin palataan tarkemmin työn Ferdinand Marcosin Filippiinejä koskevassa analyysissä.

Tietoisuudella kansallisesta turvallisuudesta ja ennen kaikkea tietoisuudella kansallista turvallisuutta koskevista uhkista voidaan pyrkiä legitimoimaan ja oikeuttamaan valtion toimintaa, joka loukkaa ihmisoikeuksia ja poliittista vapautta. Tietoisuus kansallisesta turvallisuudesta jakautuu Lopezin mukaan geopolitiittiseen turvallisuuteen ja taloudelliseen kehitykseen (Lopez 1984, 67–68). Geopoliittinen ajattelu koskee niin kansallista kehitystä kuin ulkopoliittikkaakin. Valtapolitiikka ja tarve selviytyä vihamielisessä maailmassa ovat geopolitiikkaan liittyviä elementtejä. Kansalliset johtajat voivat naamioida ihmisoikeuksien loukkaukset ja poliittisen vapauden rajoittamisen toiminnaksi, jonka tarkoituksena on suojella kansalaisia ulkoiselta vihalta ja sisäiseltä epäjärjestykseltä. Geopoliittiset uhkat voivat olla todellisia, kuviteltuja tai luotuja, mutta yhtä kaikki, ne voivat toimia tehokkaana legitimitetin lähteenä valtion harjoittamalle väkivallalle. Yhteiskunnassa, jossa lehdistönvapaus on rajoitettua, ei kansalaisilla ole välttämättä keinoa selvittää, ovatko kansalaisoikeuksien loukkauksien perusteena käytetyt uhkat todellisia vai valtaeliitin luomia. Esimerkkinä tästä Lopez mainitsee poikkeustilan julistamisen Puolassa vuonna 1981, jolloin perusteena käytettiin oletettua Neuvostoliiton invaasiota (Lopez 1984, 68). Yhdysvaltojen ja joidenkin Euroopan unionin jäsenvaltioiden (erityisesti Iso-Britannian ja Espanjan) terrorisminvastaiset lainsäädännöt toimivat myös saman logiikan mukaan. Kansalaisoikeuksia rajoitetaan kansainvälisen terrorismin muodostaman uhkan perusteella. Charles Tillyn mukaan on paradoksaalista, että hallitukset stimuloivat ulkoisen sodan ja sisäisen epäjärjestyksen uhkia ja oikeuttavat niiden perusteella sellaisia repressiivisiä menettelytapoja, jotka muodostavat

suuremman uhkan ihmisille kuin mitä perusteina käytetyt uhkat olisivat tehneet (teoksessa Green - Ward 2004, 2).

Toisena kansalliseen turvallisuuteen liittyvänä osana Lopez tarkastelee taloudellista kehitystä. Ihmisoikeuksia on loukattu ja poliittista vapautta rajoitettu myös taloudellisen kehityksen perusteella. Taloudellisen kehityksen on nähty edellyttävän poliittista vakautta, joka toteutuu parhaiten keskusjohdon tiukassa valvonnassa. Demokraattisten oikeuksien on ajateltu antavan liikaa vapauksia hallituksen vastustajille, lisäävän epävakautta ja johtavan kohti hyvinvointivaltiota, joka vuorostaan vaikeuttaa vahvan armeijan ylläpitoa ja rahoittamista. (Lopez 1984, 68.) David Pion-Berlin tarkastelee omassa artikkelissaan taloudellisen kehityksen ja poliittisen repression välistä suhdetta Argentiinassa vuosien 1955 ja 1980 välisenä aikana (1984, 99–121). Pion-Berlinin lähtöoletuksena oli, että tietyt taloudelliset opit vaikuttavat poliittisen repression määrään enemmän kuin eri hallitsemistavat. Hänen mukaansa poliittinen repressio oli tavallista voimakkaampaa silloin kun vallassa oleva hallitus toteutti talouden vakauttamisohjelmaa.

Siinä missä autoritaarisuus, militarismi ja tietoisuus kansallisesta turvallisuudesta ovat suoraan havaittavissa yksilöiden käyttäytymisestä ja johtajien toiminnasta sekä luettavissa ainakin osittain hallituskirjoituksista, niin patriarkalisuus on huomattavasti vaikeammin havaittava ideologinen ulottuvuus (Lopez 1984, 69). Patriarkalisuus vaikuttaa poliittiseen kulttuuriin erityisesti Latinalaisessa Amerikassa ja muslimimaissa. Patriarkalisuus vaikuttaa poliittiseen käytökseen yksilö- ja ryhmätasolla. Patriarkalisuuteen liittyvät maskuliinisuus Latinalaisessa Amerikassa vallitsevan machismon muodossa sekä sotilassankari-kultit ja myytit. Sotilassankari-kultit ihannoivat väkivaltaa ja sitä harjoittavaa soturia sekä väheksyvät naisellisuuteen perinteisesti liitettyjä piirteitä kuten emotionaalisuutta. Valtioiden harjoittamaa väkivaltaa tämän voi ajatella lisäävän lähinnä sen kautta, että väkivaltaa ja voimankäyttöä pidetään luonnollisena ja ihailtavana tapana asioiden ratkaisemiseksi.

Karlssonin mukaan terrorin synnyn ja kehityksen määräävimäksi taustatekijäksi on esitetty ideologiaa sen perusteella, että menestyksenkäs aineellinen ehdollistaminen estää ihmisiä toimimasta järkevästi ja välineellisesti. Ideologian menestystä ei ratkaise sen tiedollinen yhteensopivuus ulkoisen todellisuuden kanssa, "[...] vaan sen kyky vakuuttaa ja saada suuret kansanjoukot pauloihinsa" (Karlsson 2005, 79). Esimerkiksi haluttaessa ymmärtää ja selittää vuosien 1917–1953 välistä neuvostokommunismiin liittyntä terroria, on Karlssonin mukaan

suurin paino pantava ideologialle, joka yhdisti johtajat ja johdetut ja otti tiukan otteen ihmisten käsitysmaailmoista ja käyttäytymisestä.

4.2.3. Valtioterrorin luonne

Valtioterrorismin luonnetta analysoitaessa Lopez keskittyy eri terroristaktiikoihin, terrorismin kohteen ja terrorismilla välitettävän poliittisen viestin väliseen kompleksiseen suhteeseen sekä terrorismia harjoittavan hallituksen käytössä oleviin resursseihin ja teknologiaan (Lopez 1984, 69–73). Valtioiden käytössä olevia terroristaktiikoita on tutkittu suhteellisen vähän verrattuna ei-valtiollisten toimijoiden harjoittamiin terroristaktiikoihin. Valtioiden käytössä olevien terroristaktiikoiden dokumentointi on Lopezin mukaan pitkälti jätetty Amnesty Internationalin kaltaisten organisaatioiden ja terroriteot todistaneiden toimittajien harteille.

Lopez jakaa valtion vaihtoehtoiset keinot valtioterrorismin harjoittamiseksi neljään pääluokkaan (Lopez 1984, 70):

- *tiedon kontrollointi*: salakuuntelu, henkilötietojen väärentäminen ja vääristely, tiedotusvälineiden sensuuri, aivopesu etc.
- *lakien toimeenpano*: perusteettomat pidätykset, maastakarkoitus, ei suojella muiden harjoittamilta rikoksilta etc.
- *taloudellinen sorto*: taloudellinen syrjintä, elinkeinovapauden estäminen etc.
- *hengenuhkaaminen*: kidnappaukset, ”katoamiset”, kidutus, läheisten uhkaaminen etc.

Arvioitaessa valtion käyttämiä tekniikoita on muistettava, minkälainen organisaatio valtio lähtökohtaisesti on. Kuten työn teoreettisissa lähtökohdissa on pyritty osoittamaan, niin valtio on organisaatio, jonka olemassaolo perustuu siihen, että valtioilla on yksinoikeus väkivallankäyttöön. Monet modernin valtion tehtävistä perustuvat siihen, että valtiolla on legitiimi väkivallan monopoli. Lopezin esittämistä keinoista kolmen ensimmäisen voidaan ajatella kuuluvan myös demokraattisen ja kansalaistensa ihmis- ja poliittisia oikeuksia kunnioittavan valtion repertuaariin. Tiedon kontrollointi, koska esimerkiksi jotkut valtion viralliset asiakirjat, oikeudenkäyntipöytäkirjat ja armeijan dokumentit ovat salaisia pelkästään niissä mainittujen henkilöiden oikeusturvan perusteella. Lakien toimeenpano ja valvonta on puolestaan juuri se kivijalka, johon valtioiden olemassaolo perustuu. Taloudellisen toiminnan ja elinkeinovapauden rajoittaminen, joskaan ei välttämättä taloudellinen sorto, on hyväksyttyä

siinä määrin kun kielletty taloudellinen toiminta loukkaisi muiden ihmisten oikeuksia ja vapauksia.

Lopez ottaa itsekin edellä mainitun problematiikan huomioon ja painottaa, että analysoitaessa terroristaktiikoita on huomioitava terroritekoja ympäröivä konteksti ja olosuhteet. Ensinnäkin on tarkasteltava, miten valtio on yrittänyt aiemmin käsitellä sitä ongelmaa tai asiaa, jota varten terroritekniikoita on alettu soveltamaan. On arvioitava, ovatko valtion käyttöön ottamat väkivallanteot ylimitoitettuja ja keinotekoisia suhteessa ongelmaan, jota niillä pyritään ratkaisemaan. Tämän lisäksi terroritekniikoita on tarkasteltava suhteessa valtion tilaan (luku 4.2.1) ja ideologiaan (luku 4.2.2.). Jos hallitseva luokka yrittää oikeuttaa toimintaansa ideologisin perustein normaalia enemmän, niin se saattaa Lopezin mukaan olla merkki terroristaktiikoiden käytöstä. (Lopez 1984, 70–71.)

Valtioterrorismia analysoivan tutkijan on Lopezin mukaan kiinnitettävä erityistä huomiota tekojen suorittajien ja kohteiden välisiin suhteisiin. Terroritekojen kohteet osaltaan kertovat siitä, minkälaisen viestin valtio haluaa terrorismillaan välittää. Valtioterrorismi ei ole välttämättä yhtä selkeästi tavoitteellista kuin ei-valtiollisten ryhmien harjoittama terrorismi, jonka tavoitteena on usein vaikuttaa tiettyyn kiistanalaiseen kysymykseen, hankkia julkisuutta tai provosoida hallitus vastatoimintaan. Valtioterrorismin kohdalla on pyrittävä erottamaan toisistaan hallitukset, jotka kohdistavat terroritekonsa poliittisiin vastustajiinsa sekä hallitukset, joiden väkivallankäyttö koskettaa tavallista kansaa. Poliittisia vastustajia ovat esimerkiksi vanhojen vallanpitäjien kannattajat sekä henkilöt, jotka kannattavat hallituksen yleistä poliittista linjaa, mutta vastustavat liiallista väkivallan tai terrorin käyttöä. Tällöin uhrin ja välittyvän poliittisen viestin välinen vuorovaikutus on Lopezin mukaan selvä: hallitus ei hyväksy reformeja vaativaa poliittista toimintaa. (Lopez 1984, 72.) Poliittisten vastustajien lisäksi toinen erityisryhmä, johon valtion terrori kohdistuu, ovat oikeusjärjestelmän edustajat, asianajajat ja tuomarit. Tällöin terrorin tarkoituksena ei ole ainoastaan antaa poliittista viestiä muille kansalaisille, vaan myös vaikeuttaa oikeusjärjestelmän edustajien toimintaa, joilla on asemansa puolesta oikeus ja velvollisuus valvoa vallankäyttöä.

Erityistapauksena Lopez mainitsee tilanteen, jossa terroristaktiikoiden käytöstä on tullut niin institutionalisoitunutta ja laajalle levinnyttä, että hallituksen tavoitteen, terroritekojen kohteiden ja laajemman yleisön erottaminen on mahdotonta (Lopez 1984, 72–73). Esimerkkejä tästä on 1940-luvun alun Saksa ja osittain apartheid-aikainen Etelä-Afrikka.

Tällöin on varsin mahdollista, että terrorismi ja väkivallan käyttö karkaa poliittisen eliitin käsistä ja väkivallankäytöstä saattaa tulla joillekin valtion edustajille tavoite itsessään.

Valtioterrorismin luonteesta puhuttaessa ei voida jättää huomioimatta myöskään resursseja ja teknologiaa, joita valtiolla on käytössään terroritekniikoiden harjoittamiseksi. Vahva ideologinen tausta tai muuten otolliset olosuhteet eivät itsessään mahdollista valtioterrorismia, vaan valtiolla on oltava käytössään välineet, joilla se pystyy terroria harjoittamaan. (Lopez 1984, 73.) Tätä puolta käsitellään tarkemmin seuraavassa terroria tukevia mekanismeja tarkastelevassa luvussa.

4.2.4. Tukimekanismit

Kärjistetyksi voidaan sanoa, ettei valtioterrorismia ilmiönä olisi olemassa, ellei siitä joku taho hyötyisi tai ainakin kokisi hyötyvänsä. Pienten, ei-valtiollisten ryhmien väkivallankäytössä väkivalta saattaa itsessään olla tavoite, mutta valtion väkivallankäytössä väkivalta on yksittäistapauksia lukuun ottamatta väline jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. Yksittäistapauksia ovat yksittäisten viranomaisten tai vigilanttiryhmien harjoittama liiallinen väkivalta, mutta tällöinkään ei voida sanoa, että kyseessä olisi varsinaisesti valtion harjoittama väkivalta. Pienten ryhmien harjoittama terrorismi ei vaadi isoa ja järjestäytyneitä organisaatiota eikä suuria resursseja, mutta valtion harjoittaman terrorismin kohdalla asian laita on yleensä toisin. Valtion harjoittama väkivalta vaatii resursseja ja tehokkaat poliisi- tai asevoimat. Jotta voimankäyttöön vaadittavat resurssit saataisiin kasaan, on joidenkin poliittisten ja taloudellisten toimijoiden koettava hyötyvänsä valtioterrorista.

Lopezin mukaan (1984, 73) on huomioitava sekä kansalliset että ulkomaalaiset toimijat, jotka tukevat valtion harjoittamaa terrorismia ja ylipäättään tekevät sen mahdolliseksi. Lopezin mielestä on suhteellisen helppo tutkia ja dokumentoida, mitkä kansainväliset toimijat hyötyvät jonkin valtion harjoittamasta terrorismista ja poliittisesta repressiosta. Kaaviossaan (emt, 78) Lopez listaa ulkoisiksi valtioterrorin tukijoiksi teknokraatit, teollisuuden edustajat ja asevoimien edustajat. Kehittyneiden maiden voimakkaat toimijat tukevat kehittyvien maiden autoritaarisia hallintoja esimerkiksi saadakseen parempia markkina-asemia tai varmistaakseen yhteiskunnallisen vakauden tukea saavassa maassa. Yksittäisten toimijoiden lisäksi myös hallitukset voivat itsessään tukea toisen valtion poliittista repressiota harjoittavaa hallitusta.

Esimerkkejä edellä mainitusta ovat historiankirjojen sivut pullollaan. Noam Chomskyn mielestä Yhdysvaltojen antama sotilaallinen ja taloudellinen tuki on mahdollistanut Israelin palestiinalaisiin ja Turkin kurdivähemmistöön kohdistamat sortotoimenpiteet (Chomsky 2004, 22–23, 48–49). Human Rights Watch – järjestön mukaan (2003, [www-dokumentti.]) Yhdysvallat on tukenut Georgian hallitusta 64 miljoonalla dollarilla avustaakseen Georgian hallituksen käymää terrorisminvastaista sotaa. Georgian terrorisminvastaisessa sodassa on dokumentoitu yksi perustuslain ulkopuolinen teloitus ja neljä ”katoamista”. Yhdysvallat tarjosi Indonesian hallituksella ja armeijalle yli 90 prosenttia sen Itä-Timorin miehityksessä käyttämistä aseista (Green – Ward 2004, 35). Isobritannialaiset Porton Down-laboratoriot puolestaan toimittivat Irakin hallitukselle pernarutto-bakteeria, vaikka olivat tietoisia siitä, että Irak oli käyttänyt kemiallisia aseita taistelussa kurdeja ja iranilaisia kohtaan (emt, 205–206).

Jim Zwick kirjoittaa, että Filippiineillä Marcosin aikaan vallinnut valtion kontrollijärjestelmä olisi tuskin ollut sellaisenaan edes mahdollinen ilman pääasiassa Yhdysvalloista tullutta sotilaallista, taloudellista ja poliittista tukea (Zwick 1984, 134–138). Zwickin mukaan Marcosin hallinnon vastaanottamaan kansainväliseen tukeen liittyi tukea tarjoavan valtion kansallisen edun ja turvallisuuden edistäminen. Yhdysvallat halusi varmistaa energian saannin ja kuljetusreitit Aasiassa sekä estää kommunismin leviämistä. Vaikka Marcosin hallinto tunnetusti loukkasikin ihmisoikeuksia, oli se vakaana hallintona Yhdysvalloille kuitenkin parempi vaihtoehto kuin demokraattisempi, mutta epävakaampi hallinto. Zwickin mukaan merkittävin tukimekanismi oli IMET-ohjelma (*International Military Education and Training*). Esimerkiksi vuosien 1950–1979 välillä 16 363 filippiiniläistä upseeria sai koulutusta IMET-ohjelman kautta. Filippiinien vastaanottamaan kansainväliseen tukeen vaikutti myös eurooppalaisen ja amerikkalaisen aseteollisuuden välinen kilpailu. Länsimainen aseteollisuus pääsee mukaan muuten usein suljetuille kolmannen maailman asemarkkinoille erilaisten lisenssijärjestelmien kautta. Esimerkiksi Marcosin hallinnolla oli aseteollisuuteen liittyvä lisenssijärjestelmä Iso-Britannian, Saksan, Australian ja Yhdysvaltojen kanssa. (Zwick 1984, 134–138.)

Kansainvälistä tukea vähemmälle huomiolle ovat jääneet ne kansalliset toimivat, jotka tukevat ja vastavuoroisesti hyötyvät repressiivisestä hallinnosta. Kaaviossaan Lopez mainitsee kansallisesta valtioterrorismia tukevista ryhmistä taloudellisen oligarkian edustajat, ideologiset ryhmät sekä myös suuren yleisön (Lopez 1984, 78). Enemmistö kansalaisista voi tukea kansalaisoikeuksia loukkaavaa terrorismin- tai rikollisuudenvastaista lainsäädäntöä

yhteiskunnallisen vakauden ylläpitämiseksi. Osa kansasta saattaa tukea valtion harjoittamaa vähemmistöihin kohdistuvaa sortoa, jos se kokee hyötyvänsä siitä joko sosiaalisesti tai taloudellisesti. Esimerkiksi Etelä-Afrikan valkoinen kansanosa hyötyi tummaihoisesta halvasta työvoimasta, jonka ansiosta valkoisten hallitsema teollisuus sai kilpaedun kansainvälisessä taloudellisessa kilpailussa (Denemark - Lehman 1984, 153–161).

Hallitseva eliitti usein tietoisesti pyrkii siihen, että osa kansalaisista pitäisi vähemmistöihin kohdistuvaa repressiota ja valtioterroria hyväksyttävänä ja legitimeinä menettelytapoina. Greenin ja Wardin mukaan hallitukset pyrkivät luomaan autoritaarisen konsensuksen (*authoritarian consensus*) ”kunniallisen” enemmistön keskuuteen siitä, että marginaaliryhmiin kohdistuva repressio on oikeutettua. (Green – Ward 2004, 80.) Useita kansanmurhia yhdistävä tekijä on juuri se, että uhrina oleva kansanryhmä suljetaan muita kansalaisia koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien ulkopuolelle, jolloin heihin kohdistuvaa väkivaltaa ei näin voida arvioida normaaleilla lainsäädännöllisillä ja moraalisisilla perusteilla. SS-joukkojen komentajan Heinrich Himmlerin sanoin:” [M]eidän tulee olla rehellisiä, säädyllisiä, uskollisia ja toverillisia niille, jotka ovat omaa vertamme eikä kenellekään muulle” (teoksessa Green – Ward 2004, 170–171).

4.2.5. Valtioterrorismin seuraukset

Viimeisenä valtioterrorismin ulottuvuutena Lopez tarkastelee valtioterrorin menestystä ja seurauksia (Lopez 1984, 75–79). Ei-valtiollisten ryhmien sanotaan harjoittavan terrorismia, koska se menestyksellistä. Terroristit saavat aina julkisuutta ja näin ollen saavuttavat ainakin yhden tavoitteistaan. Viimeisen kaavionsa liittyvän ulottuvuuden kohdalla Lopez pohtii, toimiiko sama kaava myös valtioiden kohdalla eli voidaanko valtioiden katsoa harjoittavan terrorismia, koska se on tehokasta. Lopezin mukaan näyttää siltä, että hallitukset ovat usein menestyksekkäitä pyrkiessään ylläpitämään yhteiskunnallista ja poliittista valtaansa poliittisen repression ja terroristaktiikoiden avulla. Valta-aseman menettäminen tapahtuu yleensä vain massiivisen sisällissodan tai muiden valtioiden väkivaltaisen sekaantumisen kautta.

Historia tarjoaa meille laajempaa perspektiiviä arvioitaessa Lopezin väittämää valtioterrorismin tehokkuudesta vallan säilyttämiseksi. Lopezin ja Stohlin teos on julkaistu vuonna 1984 ja Lopez mainitsee muun muassa Etelä-Afrikan apartheid-hallinnon, Marcosin Filippiinit ja entiset Itä-Euroopan kommunistihallinnot esimerkeiksi siitä, miten poliittinen repressio ja terrorismi ovat tehokkaita keinoja poliittisen vallan ylläpitämiseksi. Yli 20 vuotta

kirjan kirjoittamisen jälkeen on helppo todeta, ettei repressiivinen hallinto pystynyt säilyttämään valtaansa edellä mainituissa valtioissa eikä repressiivisen hallinnon syrjäyttämiseen tarvittu massiivista sisällissotaa tai ulkovaltojen aseellista sekaantumista. Jälkiviisauksien avulla emme voi tuomita Lopezin arviota valtioterrorismin tehokkuudesta täysin perusteettomaksi. Vaikka valtioterrorismia(kaan) harjoittava hallinto ei ole ikuinen, niin sen perusteella ei voida kuitenkaan kiistää, etteivätkö poliittinen repressio ja terroristitaktikat voisi olla tehokkaita keinoja valta-aseman vakiinnuttamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Repressiiviset hallinnot ovat kaikkea muuta kuin homogeeninen ryhmä. Repressiivisen hallinnon luonne vaikuttaa sen menestykseen ja seurauksiin. Jeane Kirkpatrickin mukaan perinteiset autokraatit, jotka ovat usein hyvissä väleissä Yhdysvaltojen kanssa ja suopeita läntiselle kapitalismille, ovat yleensä vähemmän repressiivisiä kuin vallankumoukselliset autokraatit, jotka saavuttavat valta-asemansa sisällissodan tai vallankumouksen kautta. Vallankumoukselliset autokraatit, tai radikaalit totalitaristit kuten Kirkpatrick niitä kutsuu, muuttavat yleensä radikaalisti yhteiskunnan perusteita. Kirkpatrickin mukaan perinteiset autokraatit saattavat demokratisoitua ja uudistua oma-aloitteisesti ja rauhanomaisesti, kun taas vallankumouksellisten autokraattien mahdollinen demokratisoituminen on huomattavasti epätodennäköisempää ja tapahtuu luultavimmin sisällissodan tai ulkovaltojen aseellisen sekaantumisen kautta. Kirkpatrick kirjoitti artikkelinsa jo vuonna 1969 ja tuolloin hänen mukaansa demokratisoituminen näytti todennäköisemmältä Brasiliassa ja Argentiinassa kuin Kuubassa, Taiwanissa kuin Kiinassa ja Etelä-Koreassa kuin Pohjois-Koreassa. (Kirkpatrick 1969, 34–45.) Historia on osoittanut, että Kirkpatrickin teoriassa repressiivisten hallintojen luonteesta on perää.

Vaikka valtioterrorismi voikin olla tehokas keino valta-aseman säilyttämiseksi, niin sillä on usein myös oma raskas hintansa. Denemark ja Lehman tarkastelevat, mitä taloudellisia ja sosiaalisia kustannuksia Etelä-Afrikan repressiivinen apartheid-hallinto joutui maksamaan valtioterroristaan (Denemark – Lehman 1984, 143–165). Massiivisen terroristikoneiston ylläpitäminen vaatii niin suuria panostuksia armeijaan, poliisivoimiin ja hallintoon, että ne muodostavat kirjoittajien mukaan uhkan kansantaloudelle. Taloudellisten kustannuksien selvittäminen on vaikeaa, koska valtioterrorismi tuo mukanaan usein myös taloudellista hyötyä, Etelä-Afrikan tapauksessa halvan ja helposti siirreltävässä olevan tummaihoisen työvoiman muodossa. Taloudellisten kustannuksien lisäksi on arvioitava myös sosiaaliset

kustannukset, esimerkiksi epätasa-arvon lisääntyminen ja hallinnon legitimitetin rappeutuminen. (Emt, 150.)

Valtioterrorin harjoittamisella on seurauksensa myös valtion ulkopoliittisille suhteille globaalilla ja alueellisella tasolla (Lopez 1984, 76–77). Toisaalta myös Yhdysvaltojen politiikalla ja kansainvälisen yhteisön toiminnalla on vaikutusta siihen, minkälaista politiikkaa repressiiviset hallinnot voivat harjoittaa. Kansainvälinen yhteisö saattaa tuomita ja jäädyttää diplomaattiset välinsä valtioterroria harjoittavan valtion kanssa. Toisaalta teollistuneet maat saattavat ummistaa silmänsä kauppakumppanin harjoittamalta valtioterrorilta, sillä repressiivinen hallinto yleensä tuo mukanaan tietyn yhteiskunnallisen järjestyksen, joka helpottaa kauppasuhteita kyseisen valtion kanssa.

Valtioterrorismin menestystä arvioitaessa on huomioitava, että valtioterrori on ilmiö, josta joku yleensä hyötyy ja joku kärsii. Valtaeliitti ja usein myös osa väestöstä hyötyy taloudellisesti ja sosiaalisesti poliittisesta repressiosta muiden kansalaisten kustannuksella. Yhteiskunnallinen vakaus saattaa lisääntyä kansalais- ja ihmisoikeuksien rajoittamisen kustannuksella. Toisaalta valtioterrorismi saattaa lisätä valtion haluttavuutta kauppakumppanina yhteiskunnallisen järjestyksen lisääntyessä. Valtioterrorismin harjoittaminen voi toisaalta tehdä valtiosta Pohjois-Korean kaltaisen kansainvälisen yhteisön hylkiön, jonka ainoat kauppapoliittiset suhteet perustuvat sen halukkuudelle myydä ohjusteknologiaa eniten tarjoavalle.

4.2.6. Kaavio tiivistettynä

George A. Lopezin kaavio valtioterrorismin analysoimiseksi (1984, 78):

1) Valtioterrorismia edeltävä poliittinen ilmasto:

- i) valtion tila
 - diktatuurin viraltapano
 - vastauksena uudistuksille
 - sisällissodan jälkeen
- ii) valtioterrorin institutionalisoiminen
 - spontaani vai harkittu toiminta
 - provosoimaton vai vastaterrori
 - hallituksen sekaantumisen taso
 - perustuslain ulkopuolinen vai legaali

4) Tukimekanismit:

- i) ulkoiset
 - teknokraatit
 - teollisuus
 - asevoimat
- ii) kansalliset
 - taloudelliset oligarkiat
 - ideologiset ryhmät
 - suuri yleisö

2) Ideologia:

- i) autoritaarisuus
- ii) militarismi
- iii) tietoisuus kansallisesta turvallisuudesta
 - geopolitiittinen turvallisuus
 - taloudellinen kehitys
- iv) patriarkalisuus
 - sotilas-sankari-myytit
 - machismo

5) Valtioterrorin seuraus:

- i) sisäinen
 - menestys: vakaus etc.
 - stagnaatio
 - vallankumous
 - uudistukset
- ii) ulkosuhteet
 - bi-lateraalit suhteet
 - regionaalilla tasolla
 - globaalilla tasolla

3) Valtioterrorin luonne:

- i) käytetyt terroriteot
 - tiedon kontrollointi
 - taloudellinen sorto
 - lakien toimeenpano
 - hengen uhkaaminen
- ii) kohde/motiivi/viesti
 - poliittinen oppositio
 - poliittisten vastustajien perheenjäsenet
 - lakimiehet ja tuomarit
 - entisen hallinnon kannattajat
- iii) teknologia
 - asesysteemit
 - koulutus

5. FERDINAND MARCOSIN FILIPPIINIT 1965–1986: ANALYYSI

5.1. AINEISTON ESITTELY

Ferdinand Marcosin hallintokaudesta on olemassa suhteellisen runsaasti tutkimusmateriaalia. Tähän on vaikuttanut Filippiinien ja sen entisen siirtomaaisännän Yhdysvaltojen poikkeuksellisen läheiset välit, Marcosin teoreetikkojen hallinnon legitimointiin pyrkivät kirjoitukset sekä Filippiinien armeijan ja poliisin suorittamat brutaalit ihmisoikeusrikkomukset. Viimeistään maanpaosta palanneen tunnetun oppositiojohtaja Benigno S. Aquino nuoremman surmaaminen heti lentokentällä 21. elokuuta 1983 kiinnitti kansainvälisen huomion Marcosin hallinnon suorittamaan terroriin. Viime vuosina kansainvälistä huomiota on kerännyt osakseen filippiiniläinen muslimijärjestö Abu Sayyaf, joka kidnappasi 1990-luvun lopussa myös useita länsimaalaisia. Abu Sayyaf jää kuitenkin tämän tarkastelun ulkopuolella, sillä sen synty ajoittuu vasta Marcosin hallinnon jälkeiseen aikaan.

Analyysin lähteenä ovat kansainvälisten asianajaja- ja ihmisoikeusjärjestöjen kirjoittamat raportit, jotka perustuvat Filippiineihin eri aikoina lähetettyjen delegaatioiden tekemiin haastatteluihin ja havaintoihin. Filippiinien hallitus antoi kansainvälisten järjestöjen suorittaa tutkimustaan suhteelliseen vapaasti ja järjestöjen edustajat pääsivät haastattelemaan niin Marcosin hallinnon ministereitä, kansalaisjärjestöjen edustajia kuin väkivallantekojen uhrejakin. Marcosin hallinnon ylläpitämää ideologiaa koskevassa luvussa olen pyrkinyt käyttämään Marcosin teoreetikkojen tuottamia tekstejä niin paljon kuin mahdollista. Suomen Filippiinit -seura on tuottanut runsaasti Filippiinejä koskevaa perusaineistoa, jota olen pyrkinyt käyttämään hyväkseni. Yhdysvaltojen Marcosin hallinnolle antama sotilaallinen, taloudellinen ja ennen kaikkea poliittinen tuki on herättänyt monien amerikkalaistutkijoiden kiinnostuksen, joten Filippiinien ja Yhdysvaltojen välejä tarkastelevaa kriittistä tutkimusta oli käytettävissä varsin paljon.

Amnesty Internationalin (AI) delegaatio vieraili Filippiineillä vuonna 1981 marraskuun 11. ja marraskuun 28. päivän välisenä aikana. Ensimmäisen delegaationsa Amnesty lähetti Filippiineille vuonna 1975. Vuoden 1975 delegaation tarkoituksena oli selvittää poikkeustilan mahdollistamien poliittisten pidätysten oikeudellinen ja moraalinen perusta. Vuoden 1981 delegaation tehtävänä oli puolestaan tutkia väitettyjen ihmisoikeusrikkomusten, erityisesti ”katoamisten” ja perustuslain ulkopuolisten teloitusten todenmukaisuus sekä uhrien ja

omaisten mahdollisuutta saada korvausta sekä mahdollisuutta saattaa ihmisoikeusrikkoksista syytetyt oikeuden eteen. Delegation tarkoituksena oli myös selvittää, miten poikkeustilan päätyminen tammikuussa 1981 vaikutti Filippiinien ihmisoikeustilanteeseen. Hallituksen ja kansalaisjärjestöjen edustajien lisäksi Amnesty sai ensikäden todistajien tietoa 49 tapauksesta, joista 26 tapauksessa uhrin oli murhattu poliisin tai armeijan toimesta ilman oikeudenkäyntiä. 32 tapauksessa kaikista uhreja oli kidutettu.

Amnesty Internationalin tavoin myös Genevestä käsin toimiva The International Commission of Jurists – järjestö (ICJ) lähetti kaksi delegaatiota tutkimaan Marcosin hallinnon väitettyjä ihmisoikeusrikkomuksia sekä Filippiinien oikeusjärjestelmän riippumattomuutta ja itsenäisyyttä. Vuoden 1977 delegaation jäsenet olivat William J. Butler, professori John P. Humphrey ja G.E. Bisson. Vuoden 1983 delegaation jäsenet toimivat amerikkalainen Virginia Leary, uusiseelantilainen A.A.T. Ellis sekä saksalainen Kurt Madlener. Vuoden 1983 delegaatio saapui Filippiineille 31. joulukuuta 1983 ja lähti maasta 14. tammikuuta 1984. Delegaatio tapasi muun muassa oikeusministeri Ricardo Punon, työministeri Blas F. Oplen sekä ase- ja poliisivoimien korkeita edustajia. ICJ:n tarkoituksena oli selvittää myös Filippiinien oikeusjärjestelmän toimintaa, joten ryhmä tapasi useita korkeimman oikeuden tuomareita. ICJ:n delegaatio vietti aikaa myös kansalaisjärjestöjen edustajien ja ihmisoikeusrikkosten uhrien kanssa sekä vieraili Mindanaossa, jossa sekä kapinallisten että armeijan toiminta oli aktiivisinta. Delegation mukaan poikkeustilan päätyminen ei parantanut ihmisoikeustilannetta, vaan kidutus ja laittomat teloitukset olivat jopa yleistyneet.

Vuonna 1978 toimintansa aloittanut The Lawyers Committee for International Human Rights (The Lawyers Committee) lähetti oman delegaationsa Filippiineille vuoden 1983 syyskuussa. Delegaatiota johti järjestön puheenjohtaja Marvin E. Frankel. Filippiineillä delegaatio tapasi Ferdinand Marcosin puolison, itsekkin poliittista valtaa käyttäneen Imelda Marcosin sekä puolustusministeri Juan Ponce Enrilen. Delegaatio tapasi myös kansalaisjärjestöjen edustajia sekä yksityisiä ihmisiä. Delegation mukaan merkille pantavaa oli se, että yksityiset ihmiset suostuivat esiintymään ainoastaan anonyymeina pelätessään hallituksen organisoimia kostotoimenpiteitä. Järjestön mukaan poliittiset murhat olivat osa jokapäiväistä elämää Filippiineillä myös poikkeustilan poistumisen jälkeen.

Analyysissä tarkoitukseni on arvioida edellisessä luvussa esitetyn Lopezin kaavion avulla Ferdinand Marcosin hallintoa ja sen harjoittamaa valtioterrorismia. Analyysissä järjestys on sama kuin Lopezin kaaviossa, mutta tutkimuskohteen erityispiirteet huomioiden jotkut

kaaviossa esitetyt ulottuvuudet tulevat saavat erityistä huomiota. Marcosin valtakautta tutkiessani havaitsin esimerkiksi, että Yhdysvaltojen antama taloudellinen, poliittinen ja sotilaallinen tuki oli tärkeä osa Filippiinien valtioterrorin dynamiikkaa, joten se tulee saamaan erityisaseman analyysissa. Analyysiin pyrin yhdistämään teoriaosiossa esitettyjä näkökulmia, kuten valtion väkivallankäytön monopolin, väkivallan roolin osana yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä psykologisen väkivallan. Pelon ilmapiirin luominen on mielestäni ehkäpä valtioterrorismin tärkein ulottuvuus, jonka vuoksi se tulee näyttelemään merkittävää osaa myös tutkimuksessani.

5.2. TAPAHTUMIEN TAUSTAA

”Täten minä, Ferdinand E. Marcos, Filippiinien presidentti, perustuslain seitsemännen artiklan kymmenen pykälän suomin valtuuksin, komennan Filippiinien armeijan säilyttämään lain ja järjestyksen kautta Filippiinien, ehkäisemään ja tukahduttamaan kaiken laittoman väkivallan ja kaikki kapinaan ja kapinointiin viittaavat teot sekä toimeenpanemaan kaikki lait ja määräykset, käskyt ja suositukset, jotka ovat minun henkilökohtaisesti julistamia tai minun ohjauksessa julistettuja” (Ferdinand E. Marcos 1973, Julistus nro 1081).

Näillä sanoin Filippiinien vaaleilla virkaan vuonna 1965 valittu presidentti ja vuonna 1969 paikkansa uusinnut Ferdinand E. Marcos julisti Filippiineille poikkeustilan. Poikkeustila kesti vuoden 1973 syyskuulta aina vuoden 1981 tammikuulle. Filippiineillä vallinnut poikkeustila ei ollut ainoastaan harvinaisen pitkä, vaan sitä väritti yhteiskunnan laaja militarisoituminen ja armeijan ja puoli-sotilaallisten joukkojen suorittamat ihmisoikeusrikkomukset. On kuitenkin painotettava, etteivät Filippiinien ihmisoikeusrikkomukset alkaneet poikkeustilan julistamisesta tai Marcosin valtaannoususta eivätkä ne puolestaan loppuneet poikkeustilan poistumisen tai Marcosin viraltapanon myötä vuonna 1986. Viimeaikaisten raporttien mukaan armeijan tai poliisin suorittamat poliittiset murhat ovat edelleen yleisiä Filippiineillä. Yhdistyneiden kansakuntien erikoisreportteri Philip Alstonin mukaan armeijan joko suoraan tai epäsuorasti suorittamat lainsäädännön ulkopuoliset teloitukset ovat vielä vuonna 2007 valitettavan yleinen ilmiö Filippiineillä (United Nations Development Program 2007, [www-dokumentti.]).

Marcosin julistama poikkeustila oli kuitenkin siinä mielessä poikkeuksellinen vaihe Filippiinien historiassa, että poikkeustilan alla terroristaktiikoista tuli institutionalisoitu osa Filippiinien hallintoa. Tukahduttaakseen Filippiinien kommunistisen puolueen aseellisen

siiven NPA:n (New People's Army) ja eteläisessä Filippiineissä aktiivisen muslimijärjestön MNLF:n (Moro National Liberation Front) toiminnan ja vahvistaakseen omaa ja lähipiirinsä valtaa Marcos lakkautti parlamentin toiminnan sekä kasvatti merkittävästi armeijan budjettia ja henkilöstöä. Ase- ja poliisivoimien henkilövahvuus kasvoi poikkeustilan aikana 60 000 miehestä 200 000 mieheen (Amnesty International 1982, 15). Vuonna 1976 voimaantulleessa perustuslain lisäyksessä Marcosille myönnettiin oikeus julistaa tarvittavia määräyksiä, joista automaattisesti tuli osa virallista oikeusjärjestystä. Marcosin lukuisat määräykset jäivät voimaan myös poikkeustilan poistumisen jälkeen, ja Marcosin julistamissa määräyksissä esimerkiksi hallituksen aseeton vastustaminen määriteltiin rangaistavaksi elinkautisella vankeusrangaistuksella tai kuolemantuomiolla. (ICJ 1984, 15.) Marcos myös käytännössä lakkautti siviilituomioistuimet, sillä valtaosa rikoksista, erityisesti kaikki ”yleiseen järjestykseen” liittyvät rikokset, käsiteltiin sotilastuomioistuimissa. Marcosin mukaan Filippiinit eli vallankumouksellista aikaa, jota leimasivat nopeat ja usein väkivaltaiset muutokset. Näin ollen Filippiinien hallituksen oli päätettävä, ollako muutoksen uhreja vai sen herroja. (Marcos 1971, teoksessa Ruiz 1989, 127.)

Ferdinand Emmanuel Edralín Marcos (1917–1989) valittiin Filippiinien edustajainhuoneen jäseneksi vuonna 1949, jolloin hänen poliittinen riemumarssinsa kohti Filippiinien yksinvaltiutta käynnistyi. Senaattoriksi Marcos valittiin vuonna 1959. Hän avioitui entisen kauneuskuningattaren Imelda Romualdezin kanssa 1954. Imelda Marcos ei ollut ainoastaan kuvauksellinen puoliso ja taitava poliittinen avustaja, sillä Romualdezin perhe oli itsessään vaikutusvaltainen poliittinen dynastia, jonka tuesta oli hyötyä, kun Marcos valittiin Filippiinien presidentiksi vuonna 1965. (Calit 2003, 67.) Marcosin ensimmäistä kautta leimasivat massiiviset valtion kustantamat julkiset hankkeet, kuten teiden, koulujen ja siltojen rakennukset. Poliittisesti hyödyllinen, mutta taloudellisesti raskas julkinen kulutus takasikin sen, että Marcos uudelleen valittiin vuonna 1969 ensimmäisenä presidenttinä Filippiinien itsenäisyyden aikana. Heti uudelleen valinnan jälkeen Marcosin ongelmat alkoivat kasautua taloudellisten ongelmien sekä kommunistien ja muslimien aseellisen radikalisoitumisen myötä. Aluksi jopa ilolla vastaanotettu poikkeustila takasi Marcosille ja hänen lähipiirilleen kaiken poliittisen ja taloudellisen vallan yli vuosikymmenen ajaksi.

Laajan painostuksen jälkeen Marcos lupasi järjestää presidentinvaalit helmikuussa 1986. Vaaleista muodostui Marcosin ja vuonna 1983 murhatun Benigno Aquino nuoremman lesken Corazon Aquinon välinen kaksintaistelu. Vaikka vaalit olivatkin suhteellisen vapaat verrattuna esimerkiksi vuoden 1981 parlamenttivaaleihin, niin vaaleissa esiintyi siinä määrin

vilppiä, että sekä Marcos että Corazon Aquino ilmoittivat vannovansa presidentin virkavalan 25.2.1986 (Borg – Selin 2003, 29–30). Yllättävä käänne tapahtui 22. helmikuuta, kun Marcosin pitkäaikainen puolustusministeri Juan Ponce Enrile ja asevoimien varakomentaja Fidel Ramos asettautuivat vastustamaan Marcosia. Kirkon ylin johtaja, kardinaali Sin, kehotti kaikkia filippiiniläisiä tulemaan kaduille tukemaan kapinoivia sotilaita. Marcos oli tämän jälkeen vaikean valinnan edessä: hänen oli joko luovuttava vallasta tai komennettava armeija hajottamaan mielenosoitukset. Hieman yllättäen Marcos valitsi ensimmäisen vaihtoehdon. (Calit 2003, 75–76.) Tilanteen käydessä toivottamaksi Marcos pakeni presidentinlinnastaan Yhdysvaltojen armeijan helikopterilla. Myöhemmin Yhdysvallat kuljetti hänen maanpakoon Havaijille ja Corazon Aquino nimitettiin Filippiinien uudeksi presidentiksi.

Lännen kolonialistisesta näkökulmasta Filippiinit ”löydettiin” vuonna 1521, kun portugalilainen Fernao Magalhaes rantautui Filippiineille Espanjan kuninkaan toimeksiannosta. Filippiineistä tuli Espanjan siirtomaa 1560- ja 1570-lukujen vaihteessa, jona se säilyi yli 300 vuoden ajan. Filippiinit siirtyi Yhdysvaltojen omistukseen vuonna 1898 Yhdysvaltojen ja Espanjan välisen sodan lopputuloksena. Tove Selinin mukaan siirtomaahistorian vuoksi Filippiinit vaikuttaa enemmän Latinalaisen Amerikan kuin Aasian maalta (Selin 2003, 11). Yli 7000 saaresta koostuva ja nykyään yli 85 miljoonasta ihmisestä muodostuva Filippiinit on esimerkiksi Aasian ainoa katolinen maa ja siellä on Latinalaisen Amerikan kaltaisia suurmaatiloja, haciendoja. Filippiineillä on noin 5 prosentin suuruinen sunnimuslimuminoriteetti, jotka elävät pääosin eteläisellä Mindanaon saarella ja sen lähiympäristössä. Toisen maailmansodan aikana Japanin miehittämä Filippiinit itsenäistyi viimein 4.7.1946. Maa oli sodan jälkeen raunioina ja ehdottoman riippuvainen Yhdysvalloista niin taloudellisesti, poliittisesti kuin sotilaallisestikin.

5.3. MARCOSIN TERRORIA EDELTÄNYT POLIITTINEN ILMASTO

5.3.1. Valtion tila

Vaikka ihmisoikeusrikkomuksia esiintyikin jo ennen poikkeustilan julistamista, niin varsinaisen valtioterroristisen hallinnon voidaan katsoa alkaneen vasta poikkeustilan julistamisen jälkeen. Poikkeustilan aikana armeijan suorittamat mielivaltaiset pidätykset ja teloituskohteet lisääntyivät niin, että syyttömyydestä tuli irrelevanttia, ketä tahansa voitiin syyttää vallankumouksellisesta toiminnasta. Pelkästään asuminen alueilla, joilla kommunistisissit

olivat aktiivisia riitti perusteeksi siihen, että ihmisiä syytettiin avunannosta NPA:lle. The Lawyers Committee for International Human Rights – järjestön mukaan poikkeustilan kolmen ensimmäisen vuoden aikana pidätettiin yli 50,000 ihmistä. Näennäisesti laillisia valvontakeinoja täydennettiin lisäksi lainsäädännön ulkopuolisella repressiolla. (The Lawyers Committee 1983, 3.)

On kuitenkin painotettava, että poikkeustilan julistamiselle oli myös perusteita. Kansainvälisen ihmisoikeusjulistuksen mukaan valtion ajautuessa erityisen vakavaan kansalliseen kriisiin, voidaan ottaa käyttöön poikkeuksellisia keinoja hätätilan ratkaisemiseksi. Mikään tilanne ei kuitenkaan oikeuta rikkomaan perusoikeuksia kuten oikeutta elämään ja suojaa kidutukselta. (Amnesty International Report 1982, 55.) Amnesty näkee, että ennen poikkeustilan julistamista Marcosin hallintoa uhkasi aseistautunut oppositio, jonka tavoitteena oli hallituksen väkivaltainen kaataminen. Tämä ei kuitenkaan oikeuta niitä keinoja, joita Filippiinien turvallisuusjoukot käyttivät kamppaillessaan kapinallisia vastaan. Monet filippiiniläiset ottivat kuitenkin aluksi poikkeustilan julistamisen ilolla vastaan. Kommunisti- ja muslimikapinalliset, ammattijärjestö-aktivistit ja taloudelliset vaikeudet olivat ravistelleet yhteiskuntaa ja poikkeustila nähtiin legitiimiksi keinoksi tilanteen rauhoittamiseksi (The Lawyers Committee 1983, 3).

Filippiinien kommunistinen puolue ryhtyi uudelleen vuonna 1968 entistä radikaalimman johdon toimesta ja sen aseellinen siipi NPA (New People's Army) muodostettiin vuonna 1969. NPA levisi nopeasti Tarlacin maakunnasta Filippiinien eri osiin ja muodosti nopeasti uhkan Filippiinien hallitukselle. Samanaikaisesti Filippiinien armeija oli ajautunut aseelliseen taisteluun muslimivähemmistön kanssa Mindanaossa ja Sulun saarilla. Vuonna 1969 muslimikapinalliset ryhtyivät MNLF- nimisen (Moro National Liberation Front) organisaation alle, joka ryhtyi johtamaan muslimien aseellista vastarintaa. Päivää ennen poikkeustilan julistamista Marcosin hallinto syytti NPA:ta puolustusministeri Enrilen murhayrityksestä. Enrilen murhayritys oli Marcosin mukaan viimeinen sinetti sille, että NPA:n muodostaman uhkan torjumiseksi tarvittiin poikkeuksellisia keinoja. Harvalle filippiiniläiselle tuskin tuli enää yllätyksenä, kun Enrile tunnusti Marcosin menetettyä vallan vuonna 1986, että hänen murhayrityksensä oli lavastettu ja hänen virka-autoonsa ammutut luodit olivat peräisin Filippiinien armeijan aseista. (Calit 2003, 31–32, Zwick 1984, 123–124.)

Zwicken mukaan sisäinen epävakaus, johon Marcos vastasi julistamalla poikkeustilan johtui alueellisesta epätasa-arvosta ja kansallisen integraation puutteesta. Kansalaiset olivat tietoisia

siitä, että maa oli taloudellisesti ja poliittisesti muiden valtioiden, erityisesti Yhdysvaltojen dominoima. (Zwick 1984, 123–124.) Filippiinien siirryttyä Yhdysvaltojen hallintaan vuonna 1898 siitä tehtiin taloudellisesti täysin riippuvainen siirtomaaisännästä ja esimerkiksi 1940-luvulla Yhdysvaltojen osuus maan viennistä oli 83 % ja tuonnista 78 % (Borg – Selin 2003, 24). Kuten luvussa 4.2.1. todettiin, valtioterrorismia esiintyy yleisesti valtioissa, jotka ovat olleet kolonialismin kohteina, sillä siirtomaaisännät eivät tyypillisesti vaivautuneet rakentamaan legitimizeettiä väkivallankäytölleen tai integroimaan paikallisia ihmisiä poliittiseen päätöksentekoon. Calitin mukaan monet Filippiinien ongelmista juontavat juurensa juuri kolonialistisesta historiasta. Espanjalaisten luoma järjestelmä perustui siihen, että joillekin suvulle annettiin taloudellista ja yhteiskunnallista valtaa, jotta ne puolestaan tukisivat Espanjan hallintoa. Tämä loi suurta epätasa-arvoa filippiiniläisten keskuuteen, joka korostui entisestään 1900-luvulla, kun samat vaikutusvaltaiset suvut ottivat Yhdysvaltojen tuella haltuunsa myös Filippiinien poliittisen järjestelmän. (Calit 2003, 30, 36.) Useista yrityksistä huolimatta maareformia ei ole pystytty toteuttamaan ja Filippiineillä on edelleen Väänänen mukaan edelleen Aasian epätasaisin tulonjako (Väänänen 2003, 66). Kolonialismin perinne ja taloudellisen ja poliittisen vallan keskittyminen vain harvojen käsiin vieraannutti filippiiniläiset edustuksellisesta demokratiasta siinä määrin, että Marcosin suljettua kongressin 1972 vain harvat kansalaiset kongressin jäseniä lukuun ottamatta olivat pettyneitä (Calit 2003, 168).

Edustuksellinen demokratia ei ollut juurtunut kovinkaan syväälle filippiiniläiseen poliittiseen kulttuuriin 1960-luvulla. Osittain tämä johtui juuri kolonialismin historiasta ja osittain poliittisten puolueiden luonteesta. Poliittiset puolueet eivät olleet ideologisesti ryhmittyneitä, vaan niiden tavoitteena oli poliittisen vallan haaliminen. Tämän johdosta poliitikot vaihtoivat herkästi puoluetta sen mukaan, millä puolueella milläkin hetkellä oli eniten poliittista valtaa. Suurin osa poliitikoista oli hyvin vauraita ja korruptoituneita ja edustivat vaikutusvaltaisia sukuja, jotka olivat hankkineet asemansa jo siirtomaavallan aikana. Tämän vuoksi poliitikot vastustivat järjestään yhteiskunnallisia uudistuksia, jotka olisivat hyödyntäneet tavallista, taloudellisesti heikossa asemassa olevaa kansaa. (Calit 2003, 36, 156, 168.) Tätä pohjaa vasten ei ole vaikea ymmärtää, että sekä NPA:n että Ferdinand Marcosin oli suhteellisen helppo vedota tavalliseen kansaan. NPA:n aseellinen vastarinta näyttäytyi lähes ainoana keinona poliittisten uudistusten aikaansaamiseksi, koska valtaapitävät poliitikot vastustivat yhteiskunnallisia uudistuksia oman etuoikeutetun asemansa säilyttämiseksi. Ferdinand Marcos puolestaan vaikutti energiseltä poliittiselta hahmolta korruptoituneiden poliitikkojen ja puolueiden joukossa. Marcosin ensimmäisen presidenttikauden laajat julkiset

rakennushankkeet yhdistettynä lupauksiin laajasta maareformista ja taloudellisista uudistuksista saivat hänet näyttämään lupauksia herättävältä hahmolta kansalaisten silmissä.

Luvussa 3.2.3. todettiin aktiivisen kansalaisyhteiskunnan olevan tehokas suoja valtion harjoittamalta terrorismilta. Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan niitä valtiosta itsenäisiä toimijoita, jotka pystyvät valvomaan ja kontrolloimaan valtiollisten instituutioiden toimintaa ja tuomaan esiin hallituksen toiminnan epäkohdat. Näitä toimijoita ovat muun muassa etujärjestöt, oikeuslaitoksen edustajat, uskonnolliset yhdistykset ja joukkoviestimet. Poikkeustilan aikana katolinen kirkko oli voimakkain ja itsenäinen ei-valtiollinen instituutio Filippiineillä (Calit 2003, 73). Kirkon ylin johtaja, Kardinaali Sin kuvaili kirkon ja valtion suhdetta kriittiseksi yhteistyöksi (*critical collaboration*). Tällä Sin tarkoitti sitä, että vaikka hän ei julkisesti tuominut Marcosia, niin hän kuitenkin säilytti itsellään oikeuden kritiikkiin. Katolinen kirkkokaan ei kuitenkaan ollut vapaa toimija eikä immuuni Marcosin hallinnon harjoittamalta repressiolta. Katolinen kirkko oli aktiivinen erilaisissa hyvinvointiprojekteissa eri puolilla maata, myös niillä alueilla, joilla NPA oli aktiivinen. Tämä aiheutti sen, että monia kirkon työntekijöitä syytettiin kommunistisissien tukemisesta. (Emt, 99, katso myös The Lawyers Committee 1983, 64–65). Amnestyn raportti (AI Report 1982) kertoo monista kirkon työntekijöistä, joita kidutettiin ja surmattiin syytettynä kapinallisten tukemisesta. Esimerkiksi 33-vuotias paikallisen kirkon johtaja, Perfecto Balabag pidätettiin 25. toukokuuta 1981 Filippiinien poliisivoimien 564. komppanian toimesta. Balabag pidätettiin hänen pidettyä julkisen puheen, jossa hän kehotti boikotoimaan vuoden 1981 presidentinvaaleja. Balabagia kidutettiin pidätyksen aikana ja lopulta hänet ammuttiin kuoliaaksi ilman oikeudenkäyntiä. (Emt, 94–95.)

Marcos teki parhaansa lamauttaakseen kansalaisyhteiskunnan ja hänen yksinvaltaansa uhkaavat tahot, erityisesti lehdistön ja oikeuslaitoksen. Vain päivä poikkeustilan julistamisen jälkeen Marcos määräsi suljettavaksi kaikki lehdet ja radio- ja tv-asetat sekä pidätytti häntä kritisoineet toimittajat. Seuraavina kuukausina osa tiedotusvälineistä sai toimilupansa takaisin, mutta vasta sen jälkeen kun Marcos oli luonut niin tiukan sensuuri- ja toimilupajärjestelmän, että kaikki Marcosin hallintoon kohdistuva kritiikki oli käytännössä mahdotonta (The Lawyers Committee 1983, 121–123). Lehdistön ohella myös oikeuslaitos menetti nopeasti itsenäisyytensä poikkeustilan julistamisen jälkeen. Marcos vaati kirjalliset eroanomukset kaikilta tuomareilta lukuun ottamatta korkeimman oikeuden tuomareita. Marcos ”hyväksyi” 14 tuomarin eroanomukset ja loppuja hän piti hallussaan aina vuoteen 1983 asti. Myös korkeimman oikeuden tuomareiden erottaminen tuli mahdolliseksi

korkeimman oikeuden äänestyksessä. Ansiokas tehtävien hoitaminen ei enää taannut korkeimmankaan oikeuden tuomareille tehtäviensä säilymistä. Näiden säädösten jälkeen tuomareiden itsenäisyys oli International Commission of Jurists-järjestön mukaan mennyttä. Monia siviilioikeudelle kuuluneita tapauksia myös siirrettiin sotilastuomioistuimille. (ICJ 1984, 64–68.)

5.3.2. Valtioterrorismin institutionalisoituminen

George A. Lopezin mukaan valtioterrorismin institutionalisoitumisen analysoinnissa on tarkoituksena erottaa toisistaan hallitukset, jotka käyttävät terroristaktiikoita ajoittain, rajoitetusti, harkiten ja vastauksena kansalaisten harjoittamalle väkivallalle sekä hallitukset, jotka käyttävät terroria laaja-mittaisesti, ikään kuin luonnollisena hallinnan välineenä (Lopez 1984, 62). Tällöin on analysoitava, onko hallitusten harjoittama terrorismi spontaania vai onko sen taustalla harkittu strategia. Valtioterrorismin institutionalisoitumisen kohdalla on tarkasteltava, missä määrin hallinnollisen eliitin edustajat ovat mukana väkivallankäytössä (emt, 63). Harjoitavatko väkivaltaa valtion viralliset toimijat, kuten armeija ja poliisi vai erilaiset vigilanttiryhmät? Kuten luvussa 4.2.1. esitettiin, niin David Claridgen mukaan voimme puhua valtioterrorismista, vaikka kaikki poliittisen eliitin edustajat eivät olisikaan tietoisia tai hyväksyisi väkivallan käyttöä (Claridge 1996, 52). Mutta mitä korkeammille asemille ulottavan komentoketjun voimme osoittaa, sitä perustellummin voimme Claridgen mukaan väittää, että terroristaktiikoiden käyttö on systemaattista ja ennalta harkittua.

Analysoitaessa valtioterrorismin institutionalisoitumista Filippiineillä, niin perustellusti voidaan sanoa, että terroristaktiikoiden käyttö oli yleistä ja laajalle levinnyttä. Esimerkiksi kidutuksesta tuli Marcosin aikaan yleinen, standardinomainen menettelytapa Filippiinien turvallisuus- ja tiedustelupalvelun operaatioissa (The Lawyers Committee 1983, 7). Tätä väitettä tukevat Amnesty Internationalin delegaatioiden havainnot sekä vuodelta 1975 että 1982. Vuoden 1975 delegaatio haastatteli 107 vankina ollutta henkilöä, joista 71 sanoi joutuneensa kidutetuksi (AI Report 1975). Vuonna 1982 Amnesty tutki 49 tapusta, joista 32 tapauksessa pidätetty oli joutunut kidutuksen uhriksi. (AI Report 1982, 3, 7-8.) The Lawyers Committeeen haastattelema kenraaliluutnantti Enrique Lacanilao väitti, että kidutus oli ehdottomasti kielletty menettelytapa, mutta myönsi, että jonkinasteinen kaltoin kohtelu saattoi olla ainoa keino saada kapinallisilta tietoa heidän rikollisesta taustastaan (The Lawyers Committee 1983, 101). Filippiinien rikoslain mukaan pidätetty henkilö oli toimitettava juridisten viranomaisten haltuun 6-18 tunnin kuluessa pidätyksestä, mutta presidentin

määräyksestä tuota aikaa pystyttiin venyttämään 30 päivään kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä (Emt, 98). ICJ:n mukaan on yleisesti tunnettua, että kidutusta esiintyy yleisimmin tilanteissa, joissa poliisit ovat oikeutettuja pitämään pidätettyjä hallussaan pitkiä aikoja ennen kuin heidät on toimitettava oikeudellisten viranomaisten käsiin (ICJ 1984, 54).

Kidutuksen lisäksi myös muut ihmisoikeusrikkomukset olivat niin yleisiä ja järjestelmällisiä, että kyseessä ei voinut olla pelkästään spontaania, kentällä tapahtuvaa toimintaa. International Commission of Jurists-järjestön mukaan esimerkiksi termistä *salvaging* tuli osa Filippiinien arkikieltä ja jokainen tiesi sanan merkityksen. Nimestään huolimatta termillä ei tarkoitettu pelastusta vaan sitä, että henkilö oli joutunut Filippiinien hallituksen aseistettujen joukkojen surmaamaksi. Se, että termistä tuli osa jokapäiväistä kielenkäyttöä kertoo järjestön mukaan siitä, miten yleisiä laittomat teloitukset olivat. (ICJ 1984, 61.) Paikallisen kansalaisjärjestön (Task Force Detainees) mukaan vuoden 1983 ensimmäisen yhdeksän kuukauden aikana 191 ihmistä ”pelastettiin” eli teloitettiin ilman oikeudenkäyntiä pelkästään Mindanaossa. Järjestöjen (The Lawyers Committee 1983, 72–85; ICJ 1984, 35–39) mukaan eräs järjestelmällisimmistä terrorin muodoista oli vuonna 1981 aloitetut kokonaisten kylien uudelleensijoittamiset (*hamletting*). Uudelleensijoittamisissa ihmiset pakotettiin jättämään asuinpaikkansa ja muuttamaan erityisiin ryhmittelykeskuksiin, joissa olot olivat raporttien mukaan sietämättömät. Uudelleensijoittamisten kohteeksi joutui yli 500,000 filippiiniläistä. (Uudelleensijoittamisista tarkemmin luvussa 5.5.2..)

Ihmisoikeusrikoksia Filippiineillä suorittivat monet eri toimijat, joiden suhteet ylimpään poliittiseen johtoon vaihtelivat. Filippiinien hallituksen aseistautuneet joukot (The Armed Forces of the Philippines) koostuivat armeijasta, laivastosta, ilmavoimista ja poliisivoimista. Filippiinien poliisivoimien (The Philippines Constabulary) ja armeijan tiedusteluyksiköiden on väitetty olleen ihmisoikeusrikosten yleisempiä suorittajia. Vaikka molemmat yksiköt toimivat puolustusministeri Enrilen suorassa komennossa, niin on selvää, etteivät kaikki niiden suorittamat rikokset olleet hallituksen määräämiä tai edes hyväksymiä. ICJ-järjestön mukaan NPA:ta ja muslimikapinallisia taistelleet joukot olivat jossain määrin karanneet hallituksen kontrollin ulkopuolelle (ICJ 1984, 62). Aseistautuneiden joukkojen koko kasvoi poikkeustilan aikana 80 000 miehestä 300 000 mieheen, jolloin joukkojen kontrollointi tuli vaikeaksi. Joukot olivat huonosti koulutettuja ja palkattuja, jolloin sotilaskurin säilyttäminen oli vaikeaa.

Vaikka kaikki ihmisoikeusrikokset eivät olleetkaan poliittisen johdon määräämiä, voidaan Marcosin hallintoa silti pitää vastuullisena teoista. Amnesty näkee, että vaikka tietyt ”katoamiset” ja laittomat teloitukset eivät olleet hallitukset hyväksymiä, niin hallituksen haluttomuus tutkia rikoksia, haluttomuus tuoda harvatkin tutkimustulokset julkisuuteen ja haluttomuus rankaista rikosten tekijöitä tekivät siitä vastuullisen ihmisoikeusrikoksista (AI Report 1982, 17–18). Hallitus esti myös tehokkaasti rikosten uhrien mahdollisuuden hakea itse korvausta ja saattaa rikolliset vastuuseen. Kansalaiset eivät pystyneet nostamaan syytteitä sotilaita tai poliiseja vastaan siviilioikeudessa, koska poikkeustilan aikaan armeijan ja poliisivoimien edustajat olivat sota-oikeuden alaisia. Filippiinien lainsäädännön mukaan vain henkilöt, jotka itse ovat sota-oikeuden alaisia (sekä presidentti Marcos) pystyivät nostamaan virallisen syytteen sota-oikeuteen. (ICJ 1984, 62.) Tämän vuoksi poikkeustilan aikaan syytteitä sotilaita kohtaan nostettiin vain niissä harvoissa tapauksissa, jotka keräsivät suuren kansallisen huomion ja kansainvälisten järjestöjen painostuksen. Niissäkin tapauksissa, joissa tutkinta johti rangaistukseen, olivat annetut rangaistukset alimitoitettuja. Esimerkiksi murhasta saattoi selvitä kuuden kuukauden pakkotyöllä. (AI Report 1982, 86–87.) Johtuen hallituksen haluttomuudesta ehkäistä ja tutkia sotilaidensa ja poliisiensa tekemiä rikoksia, voidaan sitä pitää vastuullisena niiden harjoittamasta terrorismista.

Armeija ja poliisivoimat eivät kuitenkaan olleet ainoat terroria harjoittaneet toimijat Marcosin Filippiineillä. Muiden terroria harjoittavien ryhmien kohdalla on vaikeampi arvioida hallituksen vastuullisuutta, toisin sanoen sitä, voidaanko ryhmien katsoa suorittaneen terrorismia valtion viranomaisten puolesta. Suurin (ja monien lähteiden mukaan myös julmin) näistä ryhmistä oli Yhdistyneet siviilikodinturvajoukot (The Integrated Civilian Home Defense Force). Siviilikodinturvajoukkojen vahvuus oli 1980-luvun alussa yli 100,000 miestä (The Lawyers Committee 1983, 27). Yhdistyneet siviilikodinturvajoukot toimivat Filippiinien poliisivoimien alaisuudessa, joten Amnesty mukaan ne olivat osa hallituksen aseistautuneita joukkoja ja niiden komentoketjua huolimatta siitä, että osa kodinturvajoukkojen yksiköistä omasi jonkin verran itsenäisyyttä (AI Report 1982, 27–28). Kodinturvajoukkoihin liittyneille siviileillä tarjottiin aseet ja minimaalinen koulutus. Tämä yhdistettynä siihen, että värvätyt olivat usein rikollisia ja entisiä vankeja johti siihen, että kodinturvajoukot syyllistyivät vakaviin ihmisoikeusrikoksiin. (The Lawyers Committee 1983, 27–28). Yhdistyneet siviilikodinturvajoukot tarjosivat Marcosin hallinnolle tehokkaan ja edullisen välineen pelon ilmapiiriin luomiseksi ja terroristaktiikoiden suorittamiseksi.

Marcosin Filippiineillä toimi myös muita puoli-sotilaallisia ryhmittymiä, jotka taistelivat kommunistikapinallisia vastaan ja harjoittivat väkivaltaa erityisesti eteläisessä Mindanaossa. Näiden ryhmien ja Marcosin hallituksen välisen yhteyden osoittaminen ei ole niin yksiselitteistä kuin siviilikodinturvajoukkojen kohdalla. Merkittävin Filippiineillä toimineista puoli-sotilaallisista ryhmistä oli Charles Lademoran johtama The Lost Command, jonka on väitetty syyllistyneen muun muassa 45 ihmisen joukkomurhaan syyskuussa 1981 Pohjois-Samarissa. Noin 250 miestä käsittänyt The Lost Command toimi maanviljelykorporaatioiden turvana sekä Charles Lademoran mukaan myös kapinallisia vastaan käydyissä taisteluissa hallituksen käskyjen mukaan (AI Report 1982, 46). Marcosin hallitus kiisti olleensa missään yhteydessä The Lost Commandin kanssa. Amnestyn delegaation mukaan The Lost Commandia voidaan pitää osana Filippiinien aseistautuneita joukkoja sen perusteella, että sen jäsenet saivat koulutusta samassa tukikohdassa kuin Filippiinien poliisivoimien joukot. The Lost Commandin toiminnasta tehtiin lukuisia valituksia eri paikallishallinnon tasoille ja aina Ferdinand Marcosille asti. Valitukset eivät kuitenkaan johtaneet minkäänlaiseen toimintaan vaikka järjestön olinpaikka oli koko ajan armeijan tiedossa. (Emt, 47–48; katso myös The Lawyers Committee 1983, 28–29).

Marcosin Filippiineillä valtioterrorismi oli varsin institutionalisoitua ja hyvin laajalle levinnyttä. Terroritaktiikat oli mahdollistettu jo lainsäädännössä (katso luku 5.5.1.), tämän lisäksi hallituksen aseistautuneet joukot, erityisesti tiedusteluyksiköt ja poliisivoimat, sekä erilaiset puoli-sotilaalliset ryhmät harjoittivat myös lainsäädännön ulkopuolista väkivaltaa, joka ajoi tavallisen kansan kauhun valtaan. Vaikka osa ihmisoikeusrikoksista tapahtuikin ilman hallituksen mandaattia, niin se ettei hallitus tehnyt mitään estääkseen ennalta ihmisoikeusrikoksia tai rangaistakseen jälkikäteen rikoksia tehneitä sotilaita, saattaa mielestäni hallituksen vastuunalaiseksi Filippiineillä harjoitetusta terroristista.

5.4. IDEOLOGIA

Valtioterroria harjoittaneet hallitukset ovat perinteisesti pyrkineet luomaan ideologian, jonka avulla pyritään stimuloimaan, rationalisoimaan ja siunaamaan niiden harjoittamaa ihmisoikeuksia loukkaavaa väkivaltaa (Lopez 1984, 65–66). Marcosin hallinto ei ollut tästä poikkeus, sillä Marcos ja hänen teoreetikonsa tuottivat runsaasti ideologisia tekstejä, joilla hallituksen toimintaa pyrittiin oikeuttamaan. Väkivallankäytön ja armeijan vaikutusvallan kasvun väitettiin olleen välttämättömiä keinoja kansan suojelemiseksi ja yhteiskunnan

modernisoimiseksi. Tässä luvussa tarkastellaan kahta ideologista ulottuvuutta: Marcosin teoreetikkojen luomaa perustuslaillista autoritaarisuutta, järjestyksen ensisijaisuutta, sekä sotilaallisten arvojen nousemista ensisijaisiksi arvoiksi.

5.4.1. Perustuslaillinen autoritaarisuus

Ruizin mukaan Marcosin hallinto tarvitsi toimivan ideologian luodakseen poliittiselle ohjelmalleen legitimitettä. Marcosin mukaan Filippiinit eli vallankumouksellista aikaa, jossa järjestyksen ylläpitämisen oli oltava ensisijainen tavoite. Poliittinen epäjärjestys oli suurin este Filippiinien modernisoitumiselle. (Ruiz 1989, 127–128). Toimivaa ideologiaa tarvittiin paitsi kansallisista syistä, niin myös kansainvälisten tekijöiden vuoksi. Kuten aiemmin on jo tuotu esiin, niin Filippiinit oli sotilaallisesti ja taloudellisesti riippuvainen Yhdysvalloista ja Marcosin hallinnon oli pyrittävä oikeuttamaan ihmisoikeusloukkaukset kansainvälisen tuen varmistamiseksi. Marcosilla olisikin useita lähettiläitä Yhdysvalloissa perustelemassa aseistautuneiden joukkojen ja hallituksen toimintaa. Marcos muun muassa tuki rahallisesti sekä Jimmy Carteria että Ronald Reagania vuoden 1980 presidentinvaaleissa ja avusti taloudellisesti monia yhdysvaltalaisia yliopistoja (Shalom 1990b, 20–21).

Marcosin ideologian lähtökohtana oli siis se, että Filippiinit eli vallankumouksellista aikaa, jolloin järjestyksen ylläpitäminen oli tärkein poliittinen tavoite. Vallankumous itsessään oli Marcosin teoreetikkojen mukaan väistämätön vaihe Filippiinien modernisaatiokehityksessä. Teoreetikkojen mukaan ihmisillä oli oltava oikeus erottaa hallitsijansa ja vaikuttaa hallitsijoiden harjoittamaan politiikkaan myös väkivallan ja kansannousun avulla, jos lailliset keinot olivat riittämättömiä tai saavuttamattomissa (Marcos 1971, 1-2). Oikeus vallankumoukseen oli kuitenkin tasapainotettu siten, että poliittisella auktoriteetilla oli oltava oikeus tukahduttaa kansannousu ja velvollisuus puolustaa itseään ja yhteistä hyvää. Marcosin ideologiassa kapinallisuus jakautui kahteen eri ryhmään: legitiimeihin haasteisiin, joita kansalaiset esittävät poliittiselle auktoriteetille sekä illegitiimeihin hallitukseen kohdistuviin hyökkäyksiin. Hallituksen velvollisuus on puolustaa kansalaisiaan näiltä laittomilta hyökkäyksiltä. (Marcos 1979, 218, teoksessa Ruiz 1989, 133.)

Ei ole yllättävää, että Marcosin teoreetikkojen mukaan kommunistien, erityisesti NPA:n harjoittama vastarinta ja muslimien separatistiset pyrkimykset edustivat illegitiimejä kapinallisuuden muotoja, joilta hallituksen oli velvollisuus suojella kansalaisiaan. ”Köyhien kapina” (*rebellion of the poor*) puolestaan edusti legitiimiä ja laillista vastarinnan muotoa.

Poikkeustilan tarkoituksena oli tukahduttaa laiton kapinallisuus sekä ratkaista ”köyhien kapinassa” esiin nousseet yhteiskunnalliset ongelmat. Marcosin teoreetikkojen mukaan köyhien massojen ja Marcosin hallinnon intressit olivat varsin yhteneviä. Tilanteessa, jossa ”[...] poliittisen auktoriteetin poliittinen tietoisuus vastaa massojen vallankumouksellisia vaatimuksia, niin hallituksen johtamasta vallankumouksesta tulee välttämättömyys” (Marcos 1971, 7). Marcosin teoreetikkojen mukaan hallituksen johtama vallankumous on välttämätöntä, koska ”köyhien kapinalla” ei ole muuten mahdollisuuksia haastaa vanhoja, vauraita oligarkioita. Marcosin teoreetikkojen mukaan vallankumoukset syntyvät tilanteissa, joissa poliittinen johto kohtaa uusia haasteita, esimerkiksi ”köyhien kapinan” vaatimukset siitä, että suurempi osa kansalaisista tulisi integroida mukaan poliittiseen päätöksentekoon (emt, 20). Hallituksen on suoritettava johdettu vallankumous köyhien puolesta (emt, 86): ”it is for the people that we embark on the democratic revolution in order to alter or transform society.” Ennen Marcosia vallinnut oligarkkinen demokratia oli epäonnistunut juuri siinä, että se oli haluton sitoutumaan tavallisten ihmisten tilanteen parantamiseen. Johdetun vallankumouksen tavoite olikin vaurauden demokratisointi. (Ruiz 1989, 134–135).

Jotta johdettu vallankumous oligarkkista demokratiaa vastaan onnistuisi, tulisi hallituksen olla riittävän voimakas. Vain voimakas hallitus voisi toteuttaa demokraattisen vallankumouksen. (Ruiz 1989, 139–140.) Marcosin teoreetikkojen mukaan tavoitteena oli luoda hallitus, joka toimii vähäosaisten puolesta. Hallitus ei pysty toimimaan vähäosaisten puolesta, jos sen voimia ja toimintaedellytyksiä rajataan liikaa. Poliittinen valta on annettava hallitukselle, koska se on ainoa viranomaistaho, joka on moraalisesti sidottu toimimaan kansalaisten puolesta (Marcos 1980, 29, teoksessa Ruiz 1989, 135). Poikkeustilakaan ei Marcosin teoreetikkojen mukaan ollut korvike siviilioikeudelle, vaan toimi apuna siviilioikeuden toimeenpanolle. Termi perustuslaillinen autoritaarisuus kertoikin teoreetikkojen mukaan siitä, että vaikka hätätilan ratkaisuun tarvittiin poikkeuksellisia toimenpiteitä, niin kaikki tapahtui kuitenkin perustuslain hengessä.

Ferdinand Marcosin luoman ideologian ydinajatuksena oli järjestyksen korostaminen. Ruiz tulkitsee Marcosin teoreetikkoja siten, että järjestystä ei pidetty pelkästään asioiden tilana, vaan konkreettisena hallitsemisen rakenteena, joka nosti valtion poliittisen toiminnan keskiöön (Ruiz 1989, 140). Valtion tulisi olla tarpeeksi voimakas, jotta se pystyisi ylläpitämään järjestystä, suojelemaan kansalaisiaan illegitiimeiltä kapinoilta (NPA ja MNLF) sekä toteuttamaan johdetun vallankumouksen, joka ratkaisisi ”köyhien kapinan” esiin nostamat ongelmat. Lopezin mukaan terroria harjoittavan hallituksen ylläpitämän ideologian

tärkein tehtävä on se, että se konkretisoi valtion, tekee siitä korkeimman institutionaalisen arvon, johon hallitsevan eliitin täytyy sitoutua (Lopez 1984, 66). Marcosin teoreetikot pyrkivät juuri tähän korostamalla järjestystä ja valtiota roolia sen ylläpitämisessä. Koska Filippiinien hallitus kohtasi myös todellista aseellista vastarintaa NPA:n ja MNLF:n toimesta, oli järjestyksen korostaminen huomattavasti helpompaa kuin tilanteessa, jossa todellista vastarintaa ei olisi ollut olemassa.

5.4.2. Militarismi

Yhteiskunnan militarisoituminen sisältää kaksi eri ulottuvuutta. Ensinnäkin sitä voidaan pitää teknisenä prosessina. Militarismin materiaaliin ja fyysisiin ominaisuuksiin kuuluvat esimerkiksi armeijan koon kasvu, puolustusbudjetin suureneminen, asevoimien kehittyminen ja sota-oikeuksien käyttöönotto. Syy, minkä takia militarismia käsitellään Lopezin kaaviossa ja tässä työssä ideologian alla on kuitenkin se, että militarismiin liittyvät aina myös muutokset yhteiskunnan arvoissa ja psykologiassa. Lopezin mukaan näkyvien ilmenemismuotojen lisäksi militarismissa keskeisiä ovat muuttuvat käsitykset voimankäytöstä ja lakien toimeenpanosta (Lopez 1984, 67). Yhteiskunnan militarisoituessa korostuvat kansalliseen kunniaan ja henkilöön kohdistuvaan kunnioitukseen liittyvät kysymykset. Perinteisesti armeija-instituutioon liitetyt arvot nousevat keskiöön. Näitä arvoja ovat Zwickin mukaan (1984, 124) kuri, yhdenmukainen käyttäytyminen, auktoriteetin keskittyminen ja hierarkioiden korostuminen.

Käsiteltäessä militarismia teknisenä prosessina voidaan militarisoitumisen katsoa olleen hyvin voimakasta poikkeustilan aikana 1972–1981. Vuonna 1972 Filippiinien asevoimien vahvuus oli noin 60 000 miestä. Poikkeustilan päätyttyä asevoimien vahvuus oli yli 200 000 miestä (AI Report 1982, 3, 15). Poikkeustilaa seuranneina vuosina asevoimien koko kasvoi vielä 300,000 mieheen (ICJ 1984, 19). Filippiinien poliisivoimien alaisuudessa toimineiden Yhdistyneiden siviilikodinturvajoukkojen vahvuus oli 1980-luvun alussa noin 100 000 miestä, joten Filippiinien hallituksen aseistautuneiden joukkojen vahvuus oli kasvanut 1970-luvun alusta 1980-luvun alkuun noin 60 000 miestä 400 000 mieheen. Sen lisäksi, että Marcos yli nelinkertaisti asevoimien vahvuuden, hän myös politisoi sen ylenemisjärjestelmän ja epäonnistui järjestämään joukoille riittävän tehokkaan koulutusjärjestelmän, joka entisestään lisäsi sotilaiden suorittamien ihmisoikeusrikosten määrää (Kessler 1986, 11).

Yksi militarismin materiaallinen ulottuvuus on sotilasmenojen kasvu (Zwick 1984, 130–131). Filippiinien asevoimien budjetti vuonna 1972 oli 604 miljoonaa pesoa. Vuoteen 1984 mennessä asevoimien budjetti yli kymmenkertaistui 8,8 miljardiin pesoon. (ICJ 1984, 19). Filippiinien kaltaisessa valtiossa, jossa terveydenhuolto- ja koulutusjärjestelmä eivät vastaa ihmisten tarpeita, voidaan mielestäni puolustusbudjetin näin valtavaa kasvua pitää jo itsessään ihmisoikeusrikoksena. Huolimatta siitä, että vuonna 1976 Filippiineillä oli 54 kouluikäistä lasta yhtä opettajaa kohden ja 3154 ihmistä yhtä lääkäriä kohden niin julkiseen koulutukseen ja terveydenhuoltoon suunnattuja rahoja leikattiin vuonna 1976 (Zwick 1984, 131). Militarisoituminen vaikutti myös Filippiinien kotimaan tuotantoon tavallisen kansan asemaa heikentävällä tavalla. Filippiinien armeija ei ollut millään lailla omavarainen, vaan valtaosa sen käyttämästä välineistöstä hankittiin Filippiinien ulkopuolelta. Pystyäkseen rahoittamaan asehankinnat ulkomailta, Filippiinien piti suunnata kotimaan tuotantoon mahdollisimman paljon vientiin suunnattuihin tuotteisiin huolimatta siitä, että maa kärsi pulaa perushyödykkeistäkin (emt, 132–133).

Poikkeustilan julistaminen ja poikkeustilaa täydentävät presidentin määräykset antoivat armeijalle ennennäkemättömän mahdollisuuden kontrolloida ihmisten elämää ja käyttäytymistä. Vaikka armeija ei teknisesti hallinnut Filippiinejä, niin sen vahvuuden ja vaikutusvallan lisääntyminen aiheutti Zwickin mukaan sen, ettei siviili- ja sotilasviranomaisten erottaminen ollut enää yksiselitteistä. Marcos näki armeijan näyttelevän vallankumouksellista roolia uudessa yhteiskunnassaan. (Zwick 1984, 126–127). Armeijan kanssa samassa komentoketjussa toiminut Filippiinien poliisivoimat käytännössä korvasi kaikki paikallispoliisit, jolloin myös yleisten poliisitehtävien suorittaminen tuli armeijan komentoketjun alaisuuteen (AI Report 1982, 20–21). Valtaosa rikoksista käsiteltiin sota-oikeuksissa. Niissäkin tapauksissa, jotka käsiteltiin siviilioikeudessa, olivat armeijan edustajat paikalla ”valvomassa” oikeudenkäyntiä ja pelottelemassa todistajia. (The Lawyers Committee 1983, 118–119). Näin ollen voidaan sanoa, että koko rikosoikeudellinen prosessi syytteestä pidätyksen ja oikeudenkäynnin kautta tuomioon asti oli armeijan komentoketjun alaisuudessa. Militarisoituminen saavutti Filippiineillä asteen, jossa sotilas- ja siviiliviranomaisten erottaminen ei ollut pelkästään ongelmallista vaan oli oikeastaan menettänyt merkityksensä.

Armeijan konkreettisen vaikutusvallan lisääntymisen ohella kurista, vapauden rajoituksista, vallan keskittämisestä ja muista sotilaalliseen ideologiaan liittyvistä elementeistä tuli Marcosin rakentaman uuden yhteiskuntajärjestyksen kulmakiviä. Todelliset ja keksityt

valtiota koskevat uhkat määriteltiin niin laajasti kuin mahdollista. Uhkilla puolestaan perusteltiin niin poikkeustilaa kuin armeijan vallan kasvattamistakin. Sotilaalliset arvot levisivät laajalti taloudelliseen ja poliittiseen elämään. Tähän vaikutti toisaalta se, että armeija määrättiin valvomaan julkisia hankkeita ja tiedotusvälineitä ja toisaalta se, että Marcos palkitsi ansioituneita upseereitaan nimittämällä heitä tärkeisiin talouselämän virkoihin. (Zwick 1984, 127–128.) Tämä aiheutti Zwickin mukaan juuri sen, että sotilaallisista arvoista, kuten kurista ja järjestyksestä tuli niin poliittisen kuin taloudellisenkin elämän liikkeellepanevia voimia (emt, 129).

Yhteiskunnan militarisoituminen lisää tavallisten ihmisten kunnioitusta lakia ja järjestystä kohtaan, pääasiassa johtuen kovista rangaistuksista, mutta vähentää poliittisen ja taloudellisen eliitin kunnioitusta lakia kohtaan (Ruiz 1984, 129). Tämä näkyy vahvasti myös Marcosin Filippiineillä, sillä armeija ja Marcosin hallinto eivät tyytyneet lainsäädännön suomiin mahdollisuuksiin harjoittaa terroria, vaan ne harjoittivat myös lainsäädännön ulkopuolista repressiota (aiheesta tarkemmin seuraavassa luvussa).

Tutkielman teoreettisissa lähtökohdissa työ sijoitettiin väkivallantutkimuksen kenttään, joka korostaa väkivallan olevan kommunikaation muoto, joka perustuu kielen lailla jaettuun ymmärrykseen. Hallitsijoiden ja hallittujen välisissä suhteissa väkivalta on aina läsnä, vaikka se ei aina konkretisoidu. Molemmat osapuolet ovat tietoisia siitä, että valtiolla on asemansa ja väkivaltakoneistonsa turvin potentiaalia käyttää pakkokeinoja ja väkivaltaa kansalaisiaan kohtaan. Kansalaisten rikkoessa lakia ja hallittujen ja hallitsijoiden välisen kanssakäymisen sääntöjä, on valtiolla väkivallan monopolin ansiosta resursseja saattaa lakia rikkoneet kansalaiset rikosoikeudelliseen vastuuseen. Demokraattisessa oikeusvaltiossa myös kansalaisilla on mahdollisuus valvoa valtion toimintaa ja saattaa kanssakäymisen pelisääntöjä rikkonut hallitus vastuuseen teoistaan. Militarisoitumisen yhteydessä hallitsijoiden ja hallittujen välinen ideaali kanssakäyminen kuitenkin kieroutuu. Militarisoitunut yhteiskuntajärjestelmä auttaa hallitsijoita kontrolloimaan hallittujaan ja vaikeuttaa tai tekee mahdottomaksi kansalaisten kontrolloida hallitsijoitaan. Marcosin Filippiineillä kansalaisilla ei ollut juurikaan mahdollisuuksia saada edes yksittäistä sotilasta oikeuden eteen puhumattakaan mahdollisuuksista saattaa Marcosin hallitus vastuuseen. Militarisoituminen puolestaan synnytti järjestelmän, jonka puitteissa valtion oli helppo kontrolloida ja valvoa kansalaisten käyttäytymistä.

Michael Hanaganin mukaan väkivallan muodot viittaavat väkivallan harjoittajan ja muiden toimijoiden välisiin suhteisiin. Kollektiivisesti ajateltuna väkivallan muodot kuvaavat, kuinka väkivaltaa käytetään tietyssä yhteiskunnassa (Hanagan 2003, 121). Militarisoituminen ja valtioterrorismin institutionalisoituminen muuttivat myös väkivallan muotoja. Ihmisoikeusrikoksia esiintyi myös ennen Marcosin valtakautta tai poikkeustilan julistamista, mutta harvinaisuudessaan ne kuitenkin edustivat symbolista väkivaltaa (katso luku 2.3.2.) Poikkeustilan aikana aseistautuneiden joukkojen suorittamista laittomista teloituksista tuli niin yleisiä, että niiden voidaan katsoa edustavan jokapäiväistä väkivaltaa. Jokapäiväinen väkivalta viittaa sosiaalisen elämän rutiininomaiseen väkivaltaan. Militarisoitumisen voidaan katsoa myös vähentävän yksityisen väkivallan aluetta, sillä armeijan lonkerot ulottuvat myös alueille, jotka ennen militarisoitumista laskettiin yksityisyyden piiriin kuuluviksi.

5.5. VALTIOTERRORISMIN LUONNE: MARCOSIN TERRORIN MONET KASVOT

Analysoitaessa valtioterrorin luonnetta on tarkasteltava niitä konkreettisia tekoja, joita valtio suorittaa harjoittaessaan terroria. Lopez jakaa valtion terroritaktiikat neljään ryhmään: tiedon kontrollointiin, lakien toimeenpanoon, taloudelliseen sortoon ja hengenuhkaamiseen (Lopez 1984, 70). Modernin valtion olemassaolo perustuu siihen, että sillä on yksinoikeus väkivallankäyttöön, jolloin osa edellä mainituista taktiikoista kuuluu kaikkien valtioiden toimintarepertuaariin. Tämän vuoksi terroritaktiikoita on analysoitava laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. On analysoitava paitsi sitä, mitä valtio tekee, niin myös sitä, mitä se haluaa toiminnallaan saavuttaa. Terrorismin yhtenä ulottuvuutena on pelon luominen uhreja laajempaan ihmisjoukkoon. Myös valtion harjoittaman terrorin yhtenä lähtöoletuksena voidaan pitää sitä, että valtio haluaa toiminnallaan vaikuttaa välittömiä uhreja laajempaan joukkoon ja luoda pelkoa yhteiskuntaan. Luvun 5.5. alaluvuissa tarkastellaan sitä, miten Marcosin hallinto käytti hyväkseen valtion lainsäädännön monopolia, mitä konkreettisia tekoja aseistautuneet joukot tekivät ja miten terrorin avulla pyrittiin luomaan pelkoa Filippiinien yhteiskuntaan.

5.5.1. Lainsäädäntö valtioterrorismin välineenä

Luvussa 3.2.2. käsiteltiin lainsäädännön merkitystä valtioterrorismin määrittäjänä. Luvussa todettiin, että vaikka valtion harjoittaman väkivallan tarkastelu suhteessa sen omaan lainsäädäntöön on olennaista, niin se ei kuitenkaan voi olla keskeisin tekijä määriteltäessä

sitä, mitkä väkivallanteot edustavat valtioterrorismia. Valtiot luovat oman lainsäädäntönsä ja muokkaavat sitä käyttötarkoituksiinsa sopivaksi. Tämän vuoksi on tarkasteltava sitä, miten valtiot käyttävät hyväkseen monopoliasemaansa lainsäädännön määrittämisessä, sillä valtiolla on oikeus määrittää, mikä on rikollista ja mikä ei. Filippiinien aseistautuneiden joukkojen suorittamat laittomat ihmisoikeusrikokset kuten kidutus ja teloitukset eivät kerro siitä, ettei aseistautuneilla joukoilla olisi ollut myös laillisia keinoja kansan terrorisoimiseksi. Lainsäädännön vastaisten väkivallanteiden lisäksi Marcosin aikainen lainsäädäntö itsessään mahdollisti perusteettomat pidätykset ja kohtuuttomat tuomiot (ICJ 1984, 13, 45). ICJ:n mukaan Marcos käytti rikoslakiaan valtioterrorismin välineenä.

Ferdinand Marcosilla oli käytännössä yksinoikeus määrittää lainsäädännön sisältö. Vuonna 1976 voimaantulleessa perustuslain lisäyksessä nro 6 Marcos myönsi itselleen oikeuden antaa tarvittavia määräyksiä, käskyjä ja ohjeita vakavassa hätätilanteessa tai tilanteessa, jossa kansallinen parlamentti epäonnistuu tai on kykenemätön toimimaan. Näistä määräyksistä, käskyistä ja ohjeista tuli automaattisesti osa Filippiinien lainsäädäntöä. Marcos myös käytti laajasti hyväkseen oikeuttaan ja antoi yli 900 presidentillistä määräystä, jotka muuttivat radikaalista oikeusjärjestyksen luonnetta. (ICJ 1984, 14–15; The Lawyers Committee 1983, 14.) Korkeimman oikeuden tulisi olla instituutio, jonka valvoo poliittisen eliitin vallankäyttöä. Marcosin aikana tilanne oli toisin, sillä korkein oikeus vahvisti jokaisen Marcosin tekemän lainsäädännöllisen aloitteen poikkeustilan alusta loppuun asti (The Lawyers Committee 1983, 110).

Filippiinien vuonna 1932 voimaantulleeseen rikoslain artikla 134 määrittää kapinan tai kansannousun rikokseksi, joka tarkoittaa julkista ja aseellista nousua hallitusta vastaan. Artikla 139 määrittää rangaistavaksi myös yllätyksen kyseisiin rikoksiin puheiden, julistusten, kirjoitusten, symbolien, banderollien tai vastaavien avulla. Artikla 139 määrittää kansankiihotuksen rikokseksi, joka koskee henkilöitä, jotka julkisesti ja äänekkäästi, voimankäytön, uhkailun tai muiden laittomien keinojen avulla pyrkivät johonkin seuraavista: 1) lakien toimeenpanon tai vaalien järjestämisen estämiseen; 2) estämään kansallista hallitusta, alueellista hallintoa tai ketä tahansa virkamiestä hoitamaan vapaasti tehtäviään; 3) aiheuttamaan mitä tahansa vihan tai koston tekoa, joka kohdistuu valtion työntekijään tai hänen omaisuuteensa; 4) suorittamaan mitä tahansa sellaista yksityiseen henkilöön kohdistuvaa vihan tai koston tekoa, jolla on poliittisia tai sosiaalisia tavoitteita; ja 5) ryöstämään, mistä tahansa poliittisesta tai sosiaalisesta syystä, henkilön, maakunnan tai

kansallisen parlamentin omaisuutta. Kyseisistä rikoksista määritellyt rangaistukset nousivat vuonna 1976 annetulla presidentin määräyksellä numero 942 seuraavasti (ICJ 1984, 41–42):

Ennen presidentin määräystä 942 Presidentin määräyksen 942 jälkeen

KAPINA TAI KANSANNOUSU (JOHTAJAT)

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	14 vuotta, 8 kuukautta ja yksi päivä
Max:	12 vuotta	17 vuotta ja 4 kuukautta

KAPINA TAI KANSANNOUSU (OSALLISTUJAT)

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	12 vuotta ja 1 päivä
Max:	8 vuotta	14 vuotta ja 8 kuukautta

YLLYTTÄMINEN KAPINAAN

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	12 vuotta ja yksi päivä
Max:	8 vuotta	14 vuotta ja 8 kuukautta

KANSANKIIHOTUS (JOHTAJAT)

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	12 vuotta ja yksi päivä
Max:	8 vuotta	14 vuotta ja 8 kuukautta

KANSANKIIHOTUS (OSALLISTUJAT)

Min:	4 vuotta, 2 kuukautta ja yksi päivä	10 vuotta ja yksi päivä
Max:	6 vuotta	12 vuotta

ICJ:n mukaan koventuneita rangaistuksia voidaan pitää poikkeuksellisena lainsäädäntönä poikkeuksellisissa oloissa. Silti järjestön mukaan on syytä kiinnittää huomiota erityisesti koventuneisiin minimirangaistuksiin, jotka veivät tuomareilta mahdollisuuden harkintansa mukaan antaa lievempiä rikoksia lievemmissä rikoksissa (ICJ 1984, 43). Loogisesti ajateltuna rangaistusten olisi pitänyt palata entiselle tasolle poikkeustilan loputtua tammikuussa 1981. Filippiineillä tapahtui kuitenkin päinvastoin, sillä päivää ennen poikkeustilan loppumista annettu presidentin määräys nro 1834 nosti rangaistuksia entisestään. Seuraavassa on vertailtu vähimmäis- ja enimmäisrangaistuksia ennen ja jälkeen poikkeustilan (emt, 44):

Ennen poikkeustilaa Poikkeustilan jälkeen

KAPINA TAI KANSANNOUSU (JOHTAJAT)

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	Elinkautinen
Max:	12 vuotta	Kuolemantuomio

KAPINA TAI KANSANNOUSU (OSALLISTUJAT)

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	Elinkautinen
Max	8 vuotta	Kuolemantuomio

YLLYTTÄMINEN KAPINAAN

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	Elinkautinen
Max:	8 vuotta	Kuolemantuomio

KANSANKIIHOTUS (JOHTAJAT)

Min:	6 vuotta ja 1 päivä	Elinkautinen
Max:	8 vuotta	Kuolemantuomio

KANSANKIIHOTUS (OSALLISTUJAT)

Min:	4 vuotta 2 kuukautta ja yksi päivä	Elinkautinen
Max	6 vuotta	Kuolemantuomio

Tämän lisäksi presidentin määräys nro 1834 määrittä rikokseksi, jos mitä tahansa tiedotusvälinettä kontrolloiva henkilö salli tiedotusvälineessä esitettävän sellaista hallituksen vastaista propagandaa, jonka tarkoituksena oli vähentää kansalaisten uskollisuutta ja uskoa hallitusta kohtaan. Presidentin määräys nro 1834 määrittä rikokseksi kaikki kokoukset, joissa esitetään hallituksen vastaista propagandaa. Näidenkin rikosten minimirangaistus oli elinkautinen ja maksimirangaistus kuolemantuomio. Presidentin määräyksen nro 1834 jälkeen voidaan ICJ:n mukaan viimeistään sanoa, että rikoslain tarkoituksena oli terrorisoida kansaa, toisin sanoen toimia valtioterrorismin välineenä (ICJ 1984, 45). Määräyksen jälkeen kaikenlainen hallituksen kritisoiminen, esimerkiksi ulkomaanvelan kasvun tai maareformin epäonnistumisen arvostelu, tuli rikokseksi, jonka rangaistusskaala vaihteli elinkautisesta kuolemantuomioon. Samat rangaistukset koskivat myös henkilöä, jonka omistama tai kontrolloima tiedotusväline julkaisi hallituksen vastaista propagandaa. Vaikka kuolemantuomioiden täytäntöönpano oli erittäin harvinaista (pitkästi johtuen laittomista teloituksista), niin rikoslaki toimi pelottelun ja uhkailun välineenä. Sen kohteena ei ollut ainoastaan kommunisti- tai muslimikapinalliset vaan poliittinen oppositio, valtiosta riippumattomat kansalaisjärjestöt ja tavallinen kansa (emt, 52). Lainsäädännön langettamat kohtuuttoman ankarat rangaistukset yhdistettynä lainsäädännön ulkopuoliseen valtioterroriin välittivät poliittisen viestin siitä, ettei hallitus sietänyt minkäänlaista siihen kohdistunutta arvostelua.

Marcosin aikaiseen lainsäädäntöön sisältyi rikoslain lisäksi myös muita kohtia, jotka edesauttoivat aseistautuneiden joukkojen harjoittamaa terroria. Presidential Commitment

Order (PCO) ja tätä vuonna 1983 seurannut Preventive Detention Act (PDA) mahdollistivat aseistautuneiden joukkojen suorittamat mielivaltaiset pidätykset. Alun perin PCO:n tarkoituksena oli rajoittaa olosuhteita, joissa henkilö saatettiin pidättää ehkäisevästi kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. PCO:sta kehittyi kuitenkin nopeasti väline, jonka avulla ihmisiä voitiin pidättää ilman rajoituksia. (The Lawyers Committee 1983, 50–51.) Presidentin ohjeen numero 1211 mukaan pidätysten tulisi perustua tuomarin laatimaan pidätysmääräykseen. Ohje numero 1211 kuitenkin lisää, että armeijan komentaja ja lakia toimeenpanevan viraston johtaja voivat vedota presidentti Marcosiin puolustusministerin kautta saadakseen PCO:n (oikeuden ehkäisevään pidätykseen) tilanteissa, joissa henkilöä epäillään kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä (emt, 52). Henkilö voitiin pidättää tilanteissa, joissa todisteet syyllisyydestä olivat vahvat. Henkilö, joka oli pidätettynä PCO:n perusteella, voitiin vapauttaa vasta kun presidentti Marcos niin määräsi. Näin ollen presidentti Marcosilla oli oikeus päättää kenet voitiin pidättää ja miten pitkäksi aikaa ottaen huomioon, miten laveasti kansalliseen turvallisuuteen liittyvät rikokset oli määritelty. Tilanteissa, joissa Marcos piti jotain henkilöä kapinallisena, voitiin häntä pitää pidätettynä määrittämättömän ajan ilman virallista syytettä. The Lawyers Committee löysi useita tapauksia, joissa henkilö oli ollut pidätettynä ehkäisevän pidätyksen perusteella huomattavasti kauemman aikaa, kuin mitä maksimirangaistus epäilyllä rikoksesta olisi ollut (emt, 55–58).

Elokuussa 1983 PCO korvattiin PDA:lla, joka Marcosin mukaan suojaisi paremmin ihmisten perusoikeuksia. The Lawyers Committeeen mukaan PDA ei parantanut ihmisten oikeusturvaa vaan itse asiassa heikensi sitä. PDA salli aseiden ja muun omaisuuden takavarikoinnin, joita käytettiin tai tultaisiin käyttämään rikoksissa. Näin esimerkiksi journalisteilta, jotka julkaisivat hallituksen vastaista propagandaa, riistettiin paitsi vapaus, niin myös takavarikoitiin painamisessa tarvittava välineistö (The Lawyers Committee 1983, 60–61). Huolestuttavinta PCO:ssa ja PDA:ssa ei kuitenkaan ollut niiden olemassaolo ja Marcosille siunautuneet oikeudet, vaan se, miten niitä sovellettiin (AI Report 1982, 66; The Lawyers Committee 1983, 55–58; ICJ 1984, 58). Poliisi ja armeija suorittivat pidätyksiä oman mielensä mukaan ja ehkäisevät pidätysmääräykset anottiin vasta jälkikäteen. Pidätetyille ei kerrottu pidätyshetkellä, että heidät pidätettiin PCO:n tai PDA:n perusteella vaan vasta viikkojen päästä, kun tarvittavat luvat oli jälkikäteen saatu pääkaupunki Manilasta. Kuten aiemmin on todettu, niin kidutus oli yleisintä heti pidätyksen jälkeen, eli käytännössä silloin kun pidätykselle ei ollut minkäänlaista virallista syytä. Marcosin aikainen lainsäädäntö antoi toisaalta presidentille itselleen liikaa sen määrittelemisessä, ketä voidaan pitää rikollisena ja

toisaalta liian suuret mahdollisuudet kentällä toimiville sotilaille suorittaa perusteettomia pidätyksiä.

5.5.2. Kidutus, laittomat teloitukset ja uudelleenasettaminen

George A. Lopezin mukaan mahdollisia taktiikoita, joita valtiot suorittavat terroria harjoittaessaan ovat informaation kontrollointi, lakien toimeenpano, taloudellinen sorto ja hengenuhkaaminen (Lopez 1984, 70). Marcosin Filippiineille poliittinen repressio oli niin laajalle levinnyttä ja brutaalaa, että edellä mainittujen taktiikoiden erittely on mielestäni paitsi vaikeaa niin osittain myös ajanhukkaa. Esimerkiksi taloudellisten oikeuksien tutkiminen on turhaa, jos samanaikaisesti ihmisten perusoikeuksia, kuten oikeutta elämään tai oikeutta järjestäytyä, rikotaan järjestelmällisesti. Kuten ICJ:n raportissa todetaan, ”kansalaisoikeuksien puute poistaa kaiken merkityksen ammattiyhdistysoikeuksilta” (ICJ 1984, 83). Tämän vuoksi tässä luvussa keskitytään niihin terrorin muotoihin, jotka rikkovat jokaiselle ihmiselle kuuluvia perusoikeuksia. Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen ihmisoikeusjulistuksen (Universal Declaration of Human Rights 1948, [www-dokumentti]) mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus elämään (artikla 3) eikä kenenkään tule joutua kidutuksen tai julman, epäinhimillisen tai nöyryyttävän kohtelun kohteeksi (artikla 5). Tämän lisäksi jokaisella on vapaus osallistua rauhanomaisiin kokouksiin ja kuulua rauhanomaisiin järjestöihin (artikla 20). Jokaisella ihmisellä on oltava vapaus liikkua ja valita asuinpaikkansa valtion rajojen sisällä (artikla 13). Tässä luvussa tarkastellaan, miten edellä mainittuja perusoikeuksia rikottiin Marcosin hallinnon toimesta.

Kidutus on kielletty paitsi Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusjulistuksessa niin myös Filippiinien lainsäädännössä. Filippiinien rikoslain kuudennessa luvussa vangin kaltoin kohtelu määriteltiin rikokseksi, josta seuraava vankeusrangaistus vaihtelee kuudesta kuukaudesta ja yhdestä päivästä kuuteen vuoteen asti (ICJ 1984, 61). Tästä huolimatta kidutus oli yleinen toimintamalli Marcosin aikakaudella eikä se johtanut syytteisiin kuin harvoissa tapauksissa. The Lawyers Committee (1983, 44–45) mukaan tyypillinen kidutustapaus noudatti seuraavanlaista kaavaa. Uhri pidätettiin ilman virallista pidätysmääräystä, hänen silmänsä peitettiin ja hänet kuljetettiin niin kutsuttuun epäviralliseen ”turvataloon” (*safehouse*) tai armeijan parakeille. Uhri pidettiin eristettynä (*incomunicado*) useiden päivien tai viikkojen ajan, jonka aikana häntä kidutettiin taktisen kuulustelun nimissä (taktisista kuulusteluista katso AI Report 1982, 23). Uhreja kidutettiin joko välittömästi pidätyksen jälkeen tai sen jälkeen, kun he olivat kieltäytyneet yhteistyöstä. Kidutuksella tähdättiin siihen,

että uhrin tunnustaisivat olevansa NPA:n jäseniä tai toimivansa yhteistyössä NPA:n kanssa. Uhreja myös painostettiin allekirjoittamaan todistus siitä, että heitä oli kohdeltu hyvin pidätyksen aikana. Uhrien ”tunnustettua” jonkun väitetyistä rikoksista kidutus yleensä lopetettiin ja uhrin siirrettiin viralliseen pidätyspaikkaan (ICJ 1984, 33–34). Naisiin kohdistuvaan kidutukseen kuului usein seksuaalista nöyryytystä ja hyväksikäyttöä, jolloin sotilaiden mielihyvä oli yksi kidutuksen motiiveista. Raiskaus oli hyvin yleinen kidutuksen muoto (The Lawyers Committee 1983, 46–47; ICJ 1984, 34). Teoreettisissa lähtökohdissa tuotiin esiin, että väkivallan suorittajan motiivit voivat olla hyvinkin erilaiset kuin organisaation, jonka nimissä yksilö tekojaan suorittaa. Sotilas voi raiskata henkilökohtaisen mielihyvän vuoksi ja samalla edesauttaa valtion tavoitteita, kuten pelon ilmapiirin luomista.

Aseistautuneiden joukkojen suorittama kidutus vaihteli huonosta kohtelusta vakavien fyysisten vammojen aiheuttamiseen. Poliittisia vankeja sijoitettiin samoihin, vain muutaman neliön kokoihin sellaisiin yhdessä tavallisten rikollisten kanssa ja heiltä kiellettiin lääketieteellinen hoito (ICJ 1984, 30). Esimerkiksi 79-vuotias kapinallisuudesta syytetty, vakavasta sydänsairaudesta kärsivä Felixberto Olalio pakotettiin makaamaan kylmällä betonilattialla eikä hänen annettu tavata lääkäreitä pyynnöistä huolimatta. Olalio menehtyi vankeudessa joulukuussa 1983 (emt, 30). Henkilökohtaisesti ICJ:lle todistuksensa antanut Rolieto Trinidad joutui brutaaliseen kidutukseen kohteeksi ollessaan vankeudessa vuosina 1982–1983. Hänet hakattiin useasti, hänen silmiinsä ja sukupuolielimiinsä ruiskutettiin tulista pippuria, häntä poltettiin savukkeilla, hänen nenäänsä ja suuhunsa suihkutettiin vettä ja hänet päänsä ympärille laitettiin muovipussi, kunnes hän menetti tajuntansa. Kidutus tapahtui Filippiinien poliisivoimien päämajassa Davao Cityssä ja lopetettiin vasta kun Trinidad ”tunnusti” yhteytensä kapinallisryhmiin (emt, 33–34.) The Lawyers Committeeen mukaan yleisempiä kidutustapoja olivat ”muovipussihoito”, raiskaus, sukupuolielinten pahoinpitely, sähköshokit, ”vesihoito” sekä psykologiset kidutuksen muodot kuten teloituksella uhkaaminen (The Lawyers Committee 1983, 45–49). (Amnesty International esittelee lukuisia kidutusta sisältäneitä tapauksia, katso AI Report 1982, 94-.)

Aseistautuneiden joukkojen suorittamat laittomat teloitukset rikkoivat paitsi ihmisoikeusjulistuksen perusoikeuksia niin myös Filippiinien omaa lainsäädäntöä. Tästä huolimatta laittomat teloitukset olivat yleisiä Marcosin Filippiineillä ja ovat valitettavan yleinen ilmiö Filippiineillä edelleen 2000-luvulla. Paikallinen ihmisoikeusjärjestö Task Force Detainees dokumentoi 595 laitonta teloitusta vuosien 1981 ja 1983 välisenä aikana (The Lawyers Committee 1983, 33). Tämän lisäksi 126 ihmistä kuoli joukkoteurastuksissa vuonna

1983 pelkästään Mindanaossa (ICJ 1984, 23). Näihin lukuihin pitää kuitenkin suhtautua varauksella. Task Force Detainees - järjestö kärsi Marcosin aikaan paitsi resurssien niin myös toimintavapauden puutteesta. Toisaalta hallituksen joukkojen surmaamien uhrien lukumäärän arviointia vaikeuttaa se, että myös NPA surmasi lukuisia siviilejä, jolloin oli ajoittain vaikea arvioida, kumpi oli teloitusten takana. Vaikka käytössä ei olisikaan tarkkoja lukuja, niin voidaan kuitenkin sanoa, että laittomia teloituksia esiintyi Filippiineillä Marcosin hallintokaudella. Esimerkiksi Amnesty Internationalin delegaatio tutki 26 tapausta, joissa uhrin oli löydetty surmattuina sen jälkeen, kun heidät oli pidätetty hallituksen aseistautuneiden joukkojen toimesta (AI Report 1982, 7-8).

The Lawyers Committeeen mukaan hallituksen joukkojen suorittamat laittomat teloitukset jakautuivat kolmeen eri ryhmään (The Lawyers Committee 1983, 32–34). Joukkomurhissa (*massacre*) useita ihmisiä surmattiin yhdessä välikohtauksessa. Tulituksissa (*strafings*) ammuttiin sattumanvaraisesti ihmisjoukkoon siten, että uhreja oli yleensä enemmän kuin yksi. Termillä ”pelastaminen” (*salvaging*) viitataan aseistautuneiden joukkojen suorittamiin pikateloituksiin tai harkittuihin, mutta lainsäädännön vastaisiin teloituksiin. Henkilö, joka oli ”pelastettu” tyypillisesti kaapattiin aseistautuneiden joukkojen toimesta ja löydettiin kuolleen joidenkin päiviä myöhemmin (ICJ 1984, 23).

Joissakin tapauksissa hallitus kielsi sekaantumisensa laittomiin teloituksiin. Joissakin tapauksissa se väitti uhrien saaneen surmansa tulitaisteluissa tai yrittäessään paeta. (ICJ 1984, 13, 28.) Filippiineillä vierailleet delegaatiot löysivät kuitenkin päinvastaisia todisteita. The Lawyers Committee (1983, 38) näki, että vaikka ihmisiä kuoli myös tulitaisteluissa, niin hallitus oli vastuussa satojen aseistautumattomien siviilien surmaamiseen. Amnesty International tutki 26 tapausta, joissa henkilö oli surmattu aseistautuneiden joukkojen toimesta. Yhdessäkään tapauksessa Amnesty ei löytänyt todisteita siitä, että henkilö olisi kuollut tulitaistelussa armeijan tai poliisin kanssa tai ollut tilanteessa, jossa hän olisi näyttäytynyt minkäänlaisena uhkana pidättäjilleen (AI Report 1982, 19–20). Myös ICJ (1984, 13, 26–29) tutki useita tapauksia, joissa uhrien väitettiin kuolleen tulitaisteluissa, vaikka silminnäkijähavainnot kertoivat, että minkäänlaista tulitaistelua ei esiintynyt. Esimerkkejä laittomista teloituksista oli saatavilla useita, joista tässä yhteydessä mainitsen yhden. 21. huhtikuuta 1981 Filippiinien poliisivoimien 56. Pataljoonan yhdeksän jäsentä pidätti Margarito ja Evilio Osorion syytettyinä NPA:n jäsenyydestä. Tunti pidätyksen jälkeen uhrien sukulainen Felicissima Osorio kuuli ammuntaa pidätyspaikan lähetyviltä ja myöhemmin löysi Margarito ja Evilio Osorion ammuttuina. Heidän ruumiistaan löytyi pahoinpitelyn

merkkejä ja Margarito Osoriota oli ammuttu 22 kertaa. Sotilasviranomaiset väittivät uhrien olevan NPA:n jäseniä ja kuolleen tulitaistelussa. (AI Report 1982, 31–33).

Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen ihmisoikeusjulistuksen artikla 13 mukaan jokaisella on oltava vapaus liikkua ja valita asuinpaikkansa valtion rajojen sisällä. Hallituksen joukkojen suorittamat kokonaisten kylien uudelleensijoittamiset rikkoivat selkeästi tätä perusoikeutta. Vuonna 1981 aloitetuissa uudelleensijoittamisissa yli 500 000 maaseudun asukasta sijoitettiin erityisiin leireihin, joissa esiintyi puutetta ruuasta, juomavedestä, saniteettimahdollisuuksista ja perusterveydenhuollosta. Sotilaiden suorittamat ihmisoikeusrikkomukset olivat yleisiä leireillä. (ICJ 1984, 35–36.) Elämä leireissä oli hyvin rajoitettua, asukkaat saivat poistua leireistä vain aamuviiden ja iltaviiden välisenä aikana. Asukkaat joutuivat tarjoamaan ilman korvausta työvoimaa ja materiaalia sotilasparakkien rakentamiseen (The Lawyers Committee 1983, 74–75). Uudelleensijoitetut ihmiset eivät uskaltaneet palata takaisin kotiseuduilleen, sillä sotilasviranomaiset antoivat ymmärtää, että takaisin palanneita ihmisiä kohdeltaisiin NPA:n jäseninä (ICJ 1984, 36).

Uudelleenasuttamista perusteltiin sillä, että sen avulla ihmisiä voitaisiin suojella NPA:n iskuilta. Hallituksen mukaan kyliä tyhjennettiin alueilla, joilla hallitus oli aloittamassa massiivisia NPA:n vastaisia sotilasoperaatioita (ICJ 1984, 35). Uudelleensijoittamisia kutsuttiin ”sodaksi ilman luoteja” ja poliisivoimien alueellisen komentajan kenraali Olanon mukaan ihmiset jopa itse pyysivät siirtoaan uudelleenasuttamisleireille (The Lawyers Committee 1983, 76–77). Sekä ICJ että The Lawyers Committee suhtautuivat näihin väitteisiin hyvin skeptisesti. ICJ:n haastatteleminen maanviljelijöiden mukaan NPA:n iskujen uhka oli vähäisempi kuin uudelleenasuttamisten muodostama uhka. Heidän mukaansa heidät häädettiin, jotta asuinalueet saataisiin suuryritysten käyttöön (ICJ 1984, 36). Suurin osa uudelleenasuttamisista tapahtui Mindanaossa, jossa oli käynnissä laajoja taloudellisia kehityshankkeita. The Lawyers Committeeen mukaan on oletettavaa, että asukkaita siirrettiin näiden hankkeiden tieltä (The Lawyers Committee 1983, 77–78). Olivat syyt mitkä tahansa, niin uudelleenasuttamisia voidaan pitää institutionalisoituna, perusoikeuksia rikkovana terrorin muotona. Pelkästään Laacissa sijaitsevilla leireillä kuoli 145 ihmistä marraskuun 1981 ja maaliskuun 1982 välisenä aikana. Tämä on yli kymmenkertainen luku verrattuna normaaliin kuolleisuuteen 1980-luvun alun Filippiineillä. (ICJ 1984, 38.)

5.5.3. Pelon luominen

Yksi terrorismiin liitetyistä ulottuvuuksista on pelon luominen, varsinaisia uhreja laajempaan ihmisjoukkoon vaikuttaminen. Esimerkiksi Hoffmanin mukaan yksi terrorismiin liittyvä piirre on: ”designed to have far-reaching psychological repercussions beyond the immediate victim or target” (Hoffman 1998, 43). Valtion harjoittaman väkivallan kohdalla arviointi on hankalampaa, sillä kaikella valtion harjoittamalla väkivallalla voidaan katsoa olevan tarkoitus vaikuttaa varsinaisia uhreja laajempaan ihmistyhmään. Tällöin on Lopezin (1984, 71) mukaan kiinnitettävä huomiota siihen, keihin valtio väkivaltansa kohdistaa. Ovatko kohteena lakia rikkoneet kansalaiset, poliittiset vastustajat vai koko kansa? Valtioterrorismin kohdalla pelko valtion harjoittamasta väkivallasta on irrationaalista. Ihmiset tiedostavat, että he eivät voi valinnoillaan varmistaa tai edes vaikuttaa siihen, kohdistuuko heihin valtion organisoimaa väkivaltaa vai ei. Kuten luvussa 3.3.2. todettiin, niin valtioterrorismin kohdalla viattomuus on irrelevanttia

Jos Filippiinien aseistautuneet joukot olisivat kohdistaneet väkivaltaisuudet vain NPA:n ja MNLF:n aseellisiin jäseniin, niin se tuskin olisi ajanut tavallista kansaa kauhun valtaan. Kansalaiset olisivat voineet tehdä rationaalisen valinnan sen suhteen, kohdistuuko heihin valtion organisoimia rangaistustoimenpiteitä. Pitäytymällä NPA:n ja MNLF:n toiminnan ulkopuolella, kansalaiset olisivat voineet varmistaa, etteivät valtion kapinallisia vastaan suorittamat operaatiot koskettaisi heitä. Näin ei kuitenkaan ollut asia. Aseistautuneiden joukkojen harjoittama repressio laajeni nopeasti poikkeustilan julistamisen jälkeen pelkästä kapinallisia vastaan käydystä taistelusta tavallista kansaa koskevaksi valtioterrorismiksi, jonka uhreja olivat niin kirkon työntekijät, oikeusjärjestelmän edustajat, ihmisoikeusaktivistit kuin tavallinen kansakin. ICJ:n mukaan aseistautuneiden joukkojen harjoittama terrori oli niin summittaista ja laajaa, että suuren yleisön piirissä aseistautuneita joukkoja pelättiin enemmän kuin NPA:ta. Aseistautuneiden joukkojen ihmisoikeusrikokset olivat sattumanvaraisempia ja ennustamattomampia kuin NPA:n vastaavat. (ICJ 1984, 21–22.)

Syyttömyys oli irrelevanttia eikä kansalaisilla ollut keinoja arvioida, mistä teoista saattoi seurata valtion rangaistustoimenpiteitä. Esimerkiksi kuuromyykkä Hospicio Tabilog pahoinpideltiin tajuttomaksi ja pidätettiin syyskuussa 1983, kun hän ei suostunut antamaan kantamiaan paperilappuja sotilasviranomaisille. Armeija väitti, että lappuissa oli tietoja henkilöistä, jotka lahjoittivat rahaa kapinallisille, vaikka todellisuudessa Tabilog käytti lappuja kommunikoidakseen muiden kanssa. (The Lawyers Committee 1983, 69–70.)

Lokakuussa 1983 Pedro Segura joutui kidutetuksi ja lopulta surmatuksi Filippiinien poliisivoimien toimesta. Häntä epäiltiin poliisin surmaamisesta, koska hän ajoi samanlaisella moottoripyörällä kuin mitä oli käytetty poliisin surmaamisen yhteydessä. (ICJ 1984, 13.) Vaikka edellä mainitut esimerkit eivät välttämättä olleet hallituksen määräämiä, niin niitä voidaan pitää hallituksen hyväksyminä, koska niistä ei seurannut rangaistustoimenpiteitä. Valtioterrorismin kohdalla laajamittainen väkivalta on usein keino poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Viattomien ihmisten joutumista väkivallan kohteeksi ei pidetä huomionarvoisena, vaan se on jopa usein tavoitteena, sillä sen ansiosta kokonaista kansaa voidaan pelotella.

Amnesty Internationalin mukaan väkivallantekojen uhrin oli valittu usein joko sattumanvaraisesti tai keinotekoisin perustein. Uhrit olivat usein mukana jossain väkivallattomassa toiminnassa kuten ammattiyhdistyksissä tai kirkon tukemissa hyvinvointiprojekteissa (AI Report 1982, 9). ICJ pitää erityisen yleisinä valtion harjoittaman väkivallan uhreina kirkon työntekijöitä, ihmisoikeusaktivisteja, juristeja, ammattijärjestöjen edustajia ja journalisteja (ICJ 1984, 30). Tämä kertoo mielestäni siitä, että hallituksen tavoitteena oli tukahduttaa paitsi aseellinen vastarinta niin myös kansalaisyhteiskunnan toiminta. Kansalaisyhteiskunta muodostuu juuri niistä järjestöistä, joiden tehtävänä on valvoa ja kontrolloida poliittisen eliitin toimintaa. Kommunistikapinallisia vastaan käyty taistelu toimi perusteena myös aseettoman opposition sortamiseksi. Aseistautuneiden joukkojen suorittamat laittomat väkivallanteot toimivat esimerkkeinä kansalle, että kaikenlainen hallituksen etujen vastainen toiminta oli potentiaalisesti rangaistavaa. Käsitys siitä, että poliittinen teloitusten uhka oli todellinen, oli Amnestyn mukaan levinnyt laajalle yhteiskuntaan (AI Report 1982, 16).

Yksi pelon ilmapiirin mukanaan tuoma vaikutus oli se, että kansalaiset eivät uskaltaneet nostaa oikeusjuttuja armeijan tai poliisin edustajia vastaan eivätkä uskaltaneet todistaa oikeusjutuissa, joissa niiden edustaja oli syytettynä. Henkilöt, jotka julkisesti haastoivat armeijan, joutuivat usein ahdistelun ja väkivallan kohteeksi. Virallista valitusta ei usein tehty, koska asianomaiset pelkäsivät kostotoimenpiteitä (The Lawyers Committee 1983, 93–95). Amnesty International löysi useita tapauksia, joissa uhrit tai heidän omaisensa joko eivät uskaltaneet tehdä valitusta, luopuivat tehdystä valituksesta uhkailujen vuoksi tai kohtasivat kostotoimenpiteitä, koska eivät luopuneet valituksestaan (AI Report 1982, 87–89). Valtioterrorismin aiheuttama pelon ilmapiiri edustaa psykologista väkivaltaa (luku 3.3.2.). Marcosin Filippiinien kaltaisessa valtiossa, joissa terrori on ollut totaalista ja pitkäkestoista, ei

varsinaista fyysistä väkivaltaa enää välttämättä tarvita. Kidutuksen, teloituksilla uhkaamisen ja lähiomaisten “katoamisten” aikaansaama kauhu voi lamauttaa kansalaiset yhteiskunnallisesti passiivisiksi ja lamaantuneiksi yksilöiksi. Tällöin yhteiskunta voi vaikuttaa ulkopuolisen silmiin rauhalliselta ja stabiililta, vaikka kansalaiset elävät jatkuvan kauhun ja pelon alla.

5.6. TUKIMEKANISMIT

George A. Lopezin mukaan on suhteellisen helppo selvittää, mitkä kansainväliset toimijat hyötyvät jonkun valtion harjoittamasta repressiosta ja tukevat kyseisen valtion repressiivistä hallintoa (Lopez 1984, 73). Esimerkiksi Filippiinien tapauksessa Yhdysvaltojen antama sotilaallinen ja taloudellinen tuki oli Filippiinien itsenäistymisestä lähtien niin massiivista, että on selvää, että kyseessä ei ollut vain sotavahinkojen tai siirtomaahistorian kompensoiminen. Yhdysvallat tuki Filippiinejä, myös Marcosin repressiivistä hallintoa sen vuoksi, että se koki hyötyvänsä siitä. Tämän vuoksi Marcosin ajan militarismia ja valtioterrorismia tulee tarkastella globaalissa kontekstissa. Valtioterrorismia harjoittava hallitus tarvitsee myös kansallista tukea pysyäkseen vallassa. Marcos palkitsi lähipiirinsä ja armeijan ylimmät upseerit niin ruhtinaallisesti, että niillä oli kaikki syyt toimia Marcosin hallinnon säilymisen puolesta.

5.6.1. Yhdysvaltojen vaikutus

”We love your adherence to democratic principles [...] and to the democratic process”. Näillä sanoin Yhdysvaltojen silloinen varapresidentti George Bush kuvasi hallintonsa suhtautumista Filippiinien presidenttiin Ferdinand Marcosiin Chicago Tribune – lehdelle (7.10.1983) antamassaan haastattelussa. Vuonna 1983 tiedot Marcosin hallinnon harjoittamista ihmisoikeusrikkomuksista olivat jo levinneet Filippiinien ulkopuolelle ja varmasti myös Yhdysvaltojen poliittisen eliitin tietoisuuteen. Lausunnollaan Bush vahvisti sitä käsitystä, että Yhdysvalloille maan kansallinen etu Aasiassa oli tärkeämpää kuin Marcosin hallinnon suorittamat ihmisoikeusrikkokset. Yhdysvaltojen sotilaallisten, taloudellisten ja ideologisten etujen vuoksi Marcosin repressiivinen hallinto oli sille mieluisampi vaihtoehto kuin kommunistinen tai vahvasti nationalistinen hallinto (Zwick 1984, 135). Analysoitaessa Yhdysvaltojen vaikutusta Marcosin harjoittamaan repressioon, on huomioitava kolme ulottuvuutta. Ensinnäkin on tarkasteltava konkreettisesti, mitä tukea Yhdysvallat Marcosin

hallinnolle antoi. Tarkastelu on ulotettava Marcosin hallintoa edeltävälle ajalle, sillä esimerkiksi maiden välisiin suhteisiin merkittävästi vaikuttanut sopimus kahdesta Yhdysvaltojen armeijan tukikohdasta (merivoimien Subic Bay Naval Base ja ilmavoimien Clark Air Base) allekirjoitettiin Filippiinien itsenäistymisen jälkeen vuonna 1947. Toiseksi luvussa on tarkoitus pohtia sitä, minkä takia Yhdysvallat tuki Filippiinejä, toisin sanoen mitä se sai tai koki saavansa vastineeksi antamastaan tuesta. Filippiinit ei kuitenkaan ollut pelkkä Yhdysvaltojen sylikoira, joten kolmanneksi on arvioitava sitä, miksi Filippiinit salli Yhdysvaltojen puuttumisen sen kansallisiin asioihin. Esimerkiksi sotilastukikohdat olivat filippiiniläisille arka ja ristiriitainen aihe, joten Filippiinit vaatii sotilaallista ja taloudellista korvausta tukikohdistaan. Vaikka Filippiinien riippuvuus taloudellisesta tuesta antoikin Yhdysvalloille vahvan neuvotteluaseman, niin Kivimäen mukaan myös filippiiniläiset olivat taitavia manipuloimaan amerikkalaisia kumppaneitaan (Kivimäki 1995, 23).

Yhdysvaltojen entinen siirtomaa Filippiinit itsenäistyi toisen maailmansodan jälkeen kesäkuussa 1946. Filippiinien ja Yhdysvaltojen välit säilyivät kuitenkin niin tiiviinä, että esimerkiksi Kesslerin mukaan vielä 1980-luvulla oli epäselvää, mitä Filippiinit ja Yhdysvallat itsenäisyydellä todella tarkoittivat (Kessler 1986, 3-4). Filippiinit oli itsenäistymisensä jälkeen taloudellisesti ja sotilaallisesti riippuvainen Yhdysvalloista. Yhdysvalloilla puolestaan oli turvallisuuspoliittisia ja taloudellisia intressejä Kaakkois-Aasiassa, joten molemmilla osapuolilla oli omat motiivinsa läheiseen yhteistyöhön. Timo Kivimäen mukaan Filippiinit halusi Yhdysvalloilta korvauksia sodassa kärsimiinsä vahinkoihin. Filippiinit koki, että Yhdysvallat oli korvausvelvollinen, koska siirtomaaisäntä oli epäonnistunut suojelemaan Filippiinejä Japanin miehitykseltä. Presidentti Roosevelt lupasikin täyden korvauksen Filippiinien kärsimistä sotavahingoista. (Kivimäki 1995, 9-10). Vuosien 1946–1952 välillä Yhdysvallat avusti Filippiinejä yli miljardin dollarin arvosta erilaisten hyödykkeiden, palvelujen ja suorien maksujen muodossa (Kessler 1986, 4).

Yhdysvaltojen antama tuki ei kuitenkaan ollut hyväntekeväisyyttä. Yhdysvallat halusi taloudellisia ja sotilaallisia korvauksia antamastaan avusta. Amerikkalaisille myönnettiin laajat oikeudet taloudellisen toiminnan harjoittamiseksi Filippiineillä. Taloudellisten etujen lisäksi amerikkalaisilla oli myös turvallisuuspoliittisia tavoitteita. Stephen R. Shalomin mukaan amerikkalaiset poliitikot määrittivät jo sodan aikana, että Yhdysvaltojen tulisi ottaa johtava rooli globaalissa poliittisessa järjestelmässä (Shalom 1990a, 4). Tätä tarkoitusta varten Yhdysvallat halusi luoda globaalin sotilastukikohtien verkoston, johon kuului sotilastukikohtia myös Filippiinien maaperällä. Neuvottelut sotilastukikohdista alkoivat

virallisesti vuonna 1943 ja päätökseen ne saatiin vuonna 1947 pitkällisten neuvotteluiden jälkeen. Vaikka neuvottelut olivat pitkälti Yhdysvaltojen dominoimat, niin kahta Yhdysvaltojen esittämää vaatimusta Filippiinit ei presidentti Roxasin johdolla voinut hyväksyä. Yhdysvallat vaati sotilastukikohtaa pääkaupunki Manilaan sekä rikosoikeudellista koskemattomuutta sotilailleen myös vapaa-ajalla suoritetuista rikoksista. Lopulta Yhdysvallat suostui luopumaan tukikohdista Manilassa ja tekemään myönnytyksiä myös rikosoikeudellista koskemattomuutta koskien, jolloin presidentti Roxas sai kongressin taivutettua hyväksymään sopimuksen kahdesta tukikohdasta (merivoimien Subic Bay Naval Base ja ilmavoimien Clark Air Base) (Shalom 1990a, 7-10). Erityisesti Subic Bayn tukikohta oli Yhdysvalloille tärkeä, sillä se oli suurin laivastotukikohta Yhdysvaltojen ulkopuolella. Filippiiniläisille oli selvää, että Yhdysvaltojen taloudellinen tuki oli suoraan riippuvainen tukikohdista, vaikka asiasta ei virallista dokumenttia ollutkaan. Sotilastukikohtien lisäksi maat tekivät sopimuksen yhteisestä puolustuksesta (*Mutual Defense Treaty*) vuonna 1952. Tämäkään sopimus olisi tuskin ollut mahdollinen, ellei Filippiinit olisi ratifioinut sotilastukikohdat sallivaa sopimusta. (Calit 2003, 11.)

Sotilastukikohdat oli merkittävä maiden välisiä suhteita muovaava tekijä aina vuoteen 1991 asti, jolloin Filippiinien senaatti äänesti tukikohtien säilyttämistä vastaan. Yhdysvallat vetäytyi tukikohdistaan vuonna 1992. (Calit 2003, 11.) Vaikka tukikohdat olivat uhka Filippiinien suvereniteetille, niin filippiiniläisillä oli omat painavat perusteensa sallia tukikohtien olemassa olo 35 vuoden ajan. Calit nostaa esiin kolme syytä tukikohtien sallimiselle (emt, 154). Ensimmäinen syy oli puhtaasti sotilaallinen. Huolimatta siitä, että Marcos moninkertaisti armeijan miesvahvuuden ja puolustusbudjetin, oli Filippiinien armeija edelleen kehittymätön verrattuna aasialaisiin naapureihinsa. Filippiinien poliittinen johto tiesi, että valtioilla olisi merkittäviä yhteisiä turvallisuuspoliittisia intressejä niin kauan kuin Yhdysvaltojen tukikohdat säilyivät Filippiinien maaperällä. Toiseksi tukikohdilla oli työllistävä vaikutus työttömyyden vaivaamilla Filippiineillä. Kesslerin mukaan molemmat tukikohdat työllistivät 1980-luvulla suoraan noin 46 000 filippiiniläistä (Kessler 1986, 5). Epäsuora työllistämisvaikutus oli tähän verrattuna vielä moninkertainen. Kolmantena syynä Calit nostaa esiin jo aiemmin mainitun tukikohtien ja Yhdysvaltojen antaman taloudellisen tuen keskinäisriippuvuuden. Yhdysvallat piti tukikohtien säilyttämistä niin tärkeänä, että oli valmis jatkamaan taloudellisen ja sotilaallisen tuen antamista myös Marcosin repressiiviselle hallinnolle. Marcosin ihmisoikeusrikkokset olivat tiedossa jo vuonna 1977, kun Yhdysvaltojen kongressi hyväksyi lain, jolla Filippiineille annettua tukea tulisi rajoittaa ihmisoikeusrikkomusten perusteella. Todellisuudessa näin ei kuitenkaan tapahtunut. Vuonna

1979 presidentti Carter taipui Marcosin vaatimukseen 100 miljoonan dollarin vuosittaisesta taloudellisesta ja sotilaallisesta tuesta vastineeksi oikeudesta tukikohtien kontrollointiin. (Zwick 1984, 135). Vuonna 1983 vuosittainen tuki nostettiin 180 miljoonaan dollariin (Calit 2003, 154).

Yhdysvaltojen Marcosin hallinnolle antama sotilaallinen tuki jakautui neljään ryhmään (*Foreign Military Sales, Foreign Military Sales Financing Program, International Military Education and Training* ja *Military Assistance Program*). Marcosin julistama poikkeustila ja siihen liittyvät ihmisoikeusrikokset ja militarismi eivät vähentäneet Yhdysvaltojen antamaa sotilaallista tukea. Esimerkiksi Military Assistant – ohjelman kautta annettu tuki oli vuonna 1972 13,1 miljoonaa dollaria ja vuonna 1981 jo 25 miljoonaa dollaria. IMET-ohjelman (*International Military Education and Training*) kautta koulutettiin 16 363 sotilasta vuosien 1950 ja 1979 välisenä aikana. IMET-ohjelmaan sisältyi sotilaallisten taitojen lisäksi myös ideologinen koulutus. Upseereille opetettiin, että armeija on paras organisaatio johtamaan Filippiinit läpi modernisaation ja teollistumisen. (Zwick 1984, 135–137.) Tätä kautta Yhdysvalloissa valloilla ollut militarismi kiihdytti omalta osaltaan Filippiinien militarisoitumista.

Seuraavaksi on pohdittava, mitkä tekijät saivat Yhdysvaltojen poliittisen eliitin jatkamaan Filippiineille annettua sotilaallista, poliittista ja taloudellista tukea. Tämä on olennainen osa Marcosin hallinnon harjoittaman valtioterrorismin analysoimista, koska esimerkiksi Zwickin (1984) mukaan Marcosin hallinnon harjoittama terrorismi tuskin olisi ollut kaikessa laajuudessa mahdollinen ilman Yhdysvaltojen tukea. Kuten tässä luvussa on aiemmin todettu, niin sotilastukikohtien turvaaminen priorisoitiin ihmisoikeuksien turvaamisen edelle. Sotilastukikohdat eivät kuitenkaan olleet tavoite itsessään, vaan ne olivat välineitä laajempien tavoitteiden saavuttamiseksi. Kesslerin mukaan Yhdysvaltojen turvallisuuteen ja talouteen liittyvät intressit Filippiineillä olivat kasvaneet niin laajoiksi, että ne rajoittivat Yhdysvaltojen toimintamahdollisuuksia Marcosin kaudella. Pelko intressien vaarantumisesta pakotti amerikkalaiset ummistamaan silmänsä ihmisoikeusrikoksilta. (Kessler 1986, 6.)

Yhdysvaltojen taloudelliset intressit olivat laajat. 1980-luvun alussa 60 prosenttia Filippiinien ulkomaanvelasta oli amerikkalaisten pankkien myöntämää. Amerikkalaisten suorien investointien loppusumma oli 1,2 miljardia dollaria, joka oli suunnilleen puolet kaikista Filippiineihin tulleista ulkomaisista investoinneista. (Kessler 1986, 5-6.) Sotilastukikohtia tarvittiin myös laajempien taloudellisten intressien turvaamiseksi. Yhdysvallat oli jo Marcosin

aikaan yksi maailman suurimmista energian ja muiden raaka-aineiden maahantuojista, jolloin pääsy Aasian ja Persianlahden raaka-ainemarkkinoille haluttiin turvata. Sotilastukikohtien globaalin verkoston yksi tärkeä tehtävä oli turvata kulkuyhteydet Yhdysvaltojen ja energiantuottajamaiden välillä (Zwick 1984, 134–135). Näin ollen ihmisoikeuksia rikkova, mutta vakaa ja avulias hallinto oli Yhdysvalloille huomattavasti mieluisampi vaihtoehto kuin kommunistinen, vahvasti nationalistinen tai demokraattinen, mutta epävakaa hallinto. Marcos oli omalta osaltaan tietoinen tästä ja pyrki entisestään lisäämään amerikkalaisten taloudellisia intressejä Filippiineillä. Marcos laajensi presidentin määräyksellä amerikkalaisten liikemiesten tasavertaisuusoikeuksia ja kumosi korkeimman oikeuden päätöksen, joka olisi rajoittanut amerikkalaisten maanomistusoikeuksia Filippiineillä (Kivimäki 1995, 33–34). Näillä teoilla Marcos voitti yhdysvaltalaisten liikemiesten sydämet, jotka puolestaan painostivat poliittisia päätöksentekijöitä välttämään julkista arvostelua ja jatkamaan yhteistyötä Marcosin hallinnon kanssa.

Amerikkalainen aseeteollisuus hyötyi Filippiinien militarisoitumisesta ja yritti omalta osaltaan ylläpitää tiiviitä suhteita Filippiineihin ja estää Marcosiin kohdistuvaa julkista arvostelua (Zwick 1984, 131–133; 138). Asetekniikka on luonteeltaan sellaista, että se vahvistaa ostajamaan riippuvuutta myyjästä myös ostohetken jälkeen. Filippiinien ilmavoimat esimerkiksi osti 25 amerikkalaista Vought F-8H – hävittäjää vuonna 1977. Johtuen paikallisten mekaanikkojen koulutustasosta ja varaosatarpeesta, niin hävittäjien hankinta synnytti Filippiinien ilmavoimien riippuvuuden hävittäjien amerikkalaiseen valmistajaan. Arvioiden mukaan hävittäjien kymmenen vuoden ylläpitokustannukset olivat 4,39 miljoona dollaria hävittäjää kohden, joka on yli kolminkertainen summa niiden hankintakustannuksiin nähden. Erilaiset lisenssisopimukset lisäsivät osaltaan Filippiinien riippuvuutta amerikkalaisesta aseeteollisuudesta. Filippiinit muun muassa valmisti M-16 – kiväärejä yhteistyössä amerikkalaisen asevalmistaja Coltin kanssa. Näin ollen vahvana lobbaisvoimana tunnetulla amerikkalaisella aseeteollisuudella oli omat syynsä tukea Marcosin hallintoa ja Filippiinien militarisoitumista.

Kuten Zwick (1984, 135) kirjoittaa, niin toisen maailmansodan jälkeen kansallinen turvallisuus alettiin ymmärtää laajemmin. Kansallinen turvallisuus ei koostunut ainoastaan sotilaallisista uhkista, vaan myös taloudellisista ja ideologisista uhkista. Tämä ajattelumalli vaikutti merkittävästi Yhdysvaltojen ja Filippiinien välisiin suhteisiin ja siihen, että Yhdysvallat jatkoi tukeaan myös Ferdinand Marcosin hallinnolle. Yhdysvallat pelkäsi kommunismin leviävän Aasiassa ja tarvitsi kumppaneita sen estämiseksi. Timo Kivimäen

mukaan viimeistään Kiinan siirtyminen kommunistien haltuun aiheutti sen, että Filippiinit alettiin nähdä laajemmassa kommunismin vastaisessa kontekstissa. Kommunistipuolueen valtaannousu Kiinassa kiihdytti sitä ajattelusuuntaa, että Yhdysvaltojen olisi vahvistettava sotilaallista panostustaan Aasiassa. (Kivimäki 1995, 16–17). Ennen Marcosin valtakautta Yhdysvaltojen tavoite oli tehdä Filippiineistä malliesimerkki siitä, että länsimainen demokratia voisi toimia myös Aasiassa. Vaikka Marcosin terrori murskasi alkuperäisen tavoitteen, niin Marcosin hallinto oli silti huomattavasti parempi vaihtoehto kuin kommunistisen puolueen valtaannousu. Näin ollen Yhdysvaltojen intresseissä ei ollut estää Filippiinien kommunistisen puolueen aseelliseen siipeen NPA:han kohdistettuja sotilasoperaatioita, vaan päinvastoin tarjota sotilaallista tukea Marcosin aseistautuneille joukoille. Varapresidentti Bush korosti Chicago Tribune – lehdelle (7.10.1983) antamassaan haastattelussa, että Yhdysvallat ei tule vetämään tukeaan pois henkilöltä:” [...] joka, huolimatta epätäydellisyydestään ihmisoikeusasioissa, on tehnyt yhteistyötä kanssamme”. Mielestäni tässä on nähtävissä yhtymäkohtia tämän hetkiseen globaaliin terrorisminvastaiseen taisteluun. Yhdysvallat ei puutu liittolaisvaltioidensa ihmisoikeusrikkomuksiin esimerkiksi Keski-Aasiassa niin kauan kuin ne tukevat Yhdysvaltojen terrorisminvastaista taistelua esimerkiksi juuri sotilastukikohtien muodossa.

Timo Kivimäen mukaan (1995, 31) yksi syy Marcosille annettuun poliittiseen tukeen oli yksinkertaisesti se, että Yhdysvallat tarvitsi ystäviä. Kolmannen maailman valtioiden itsemääräämisoikeudesta tuli tärkeä legitimitietin lähde Yhdysvaltojen asemalle maailman johtavana valtiona. Oli tärkeää osoittaa maailmalle, että aina kun Yhdysvallat sekaantui Aasian asioihin, niin se tapahtui aasialaisten omasta pyynnöstä. Erityisesti Vietnamin sodan synnyttäneen kritiikin takia Yhdysvaltojen hallinto tarvitsi Filippiinien ja Marcosin kaltaisia ystäviä, jotka voisivat osoittaa maailmalle, amerikkalaisille ja Yhdysvaltojen kongressille, että Yhdysvaltojen läsnäolo alueella oli toivottua aasialaisten keskuudessa. Marcos oli Kivimäen mukaan hyvin taitava hyödyntäessään Yhdysvaltojen tarpeen. Marcos lähetti sotilaita Vietnamiin taistelemaan kommunismia vastaan ja piti puheita Yhdysvaltojen kongressissa, joissa hän korosti amerikkalaisten ja aasialaisten yhteistä kommunismin vastaista taistelua. Antamallaan ”ystävyydellä” Marcos osaltaan varmisti Yhdysvaltojen taloudellisen avun. Kivimäen mukaan on varsin todennäköistä, että vastineeksi tuesta Yhdysvallat lihotti myös presidentti Marcosin henkilökohtaista pankkitiliä (Kivimäki 1995, 31).

Arvailujen varaan jää, mitä olisi tapahtunut, jos Yhdysvallat ei olisi tukenut Marcosia vaan vaatinut maan demokratisoimista avustusten edellytyksenä. Ilman Yhdysvaltojen tukea

Marcosin hallintokausi oli mitä luultavimmin jäänyt lyhyemmäksi tai valtioterrori tuskin olisi ainakaan saavuttanut niin massiivisia mittasuhteita. Ensiksikin, Filippiinien kohtaamat taloudelliset ongelmat olisivat voineet ylittää Marcosin ongelmanratkaisukyvyt ja pakottaa hänet taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin myönnytyksiin. Toiseksi, puolustusbudjetin kasvattaminen vuoden 1972 604 miljoonasta pesosta vuoden 1984 8,8 miljardiin pesoon tuskin olisi ollut mahdollinen ilman ulkomaista tukea. Globaali, erityisesti amerikkalainen militarismi kiihdytti Filippiinien militarisoitumista. Vaikka Marcos joutui tekemään joitain myönnytyksiä, niin mielestäni voidaan sanoa, että hän kuitenkin hyötyi Yhdysvaltojen antamasta tuesta. Lyhyellä tähtämellä Marcosin tukeminen oli myös Yhdysvaltojen taloudellisten ja sotilaallisten intressien mukaista, mutta pitkällä tähtämellä Marcosille annettu vankkumaton tuki aiheutti ongelmia Yhdysvaltojen ja Filippiinien välisiin suhteisiin. Marcosin sitkeä tukeminen heikensi Yhdysvaltojen mainetta kahden voimakkaan poliittisen voiman, katolisen kirkon ja poikkeustilaa edeltäneen poliittisen eliitin silmissä (Zwick 1984, 139–140). Yhdysvallat vieraannutti itsensä katolisesta kirkosta ja poliittisesta oppositiosta siinä määrin, että vaikka Benigno Aquinon surmaaminen vuonna 1983 järkytti yhdysvaltalaisia diplomaatteja, niin Yhdysvalloilla ei kuitenkaan ollut enää muuta mahdollisuutta kuin jatkaa Marcosin tukemista (Calit 2003, 74). Marcosin kaaduttua välit olivat jo niin tulehtuneet, ettei Filippiinit enää vuonna 1991 suostunut jatkamaan tukikohtia koskevaa sopimusta.

5.6.2. Marcosin lähipiiri

Kuten on jo aiemmin todettu, niin Filippiinien poliittinen ja taloudellinen järjestelmä oli ennen Marcosin kautta hyvin elitistinen ja oligarkkinen. Tietyt suvut nostettiin jo Espanjan alaisuudessa erityisasemaan auttamaan siirtomaaisäntää Filippiinien hallinnassa. Yhdysvaltojen siirtomaaisännyyden aikana eliittisukujen poliittinen ja taloudellinen asema parani entisestään, kun Yhdysvallat käytti entisiä valtarakenteita hyväkseen järjestäessään Filippiinien hallintoa tulevaa itsenäisyyttä varten. Itsenäistymisen jälkeen poliittinen ja taloudellinen eliitti ei juuri vaihtunut. Tavalliset ihmiset erkaantuivat politiikasta, sillä taloudellisesti etuoikeutetussa asemassa olleet poliitikot vastustivat järjestään yhteiskunnallisia uudistuksia, jotka olisivat hyödyntäneet tavallista, taloudellisesti heikossa asemassa olevaa kansaa. Tämän lisäksi poliitikot vaihtoivat herkästi puoluetta sen mukaan, millä puolueella milläkin hetkellä oli eniten poliittista valtaa. Esimerkiksi Ferdinand Marcos nousi parlamenttiin liberaalipuolueen (*Liberal Party*) jäsenenä, mutta presidentiksi hänet valittiin *Nacionalista*-puolueen listoilta. Kuvaava esimerkki poliittisen vallan keskittymisestä

harvojen vaikutusvaltaisten sukujen käsiin on se, että vuonna 1970 yli 50 prosentilla Filippiinien kongressin jäsenistä oli sukulaisia vaaleilla valituissa viroissa (Kang 2002, 53).

Marcosin teoreetikkojen mukaan Marcosin valtakautta edeltänyt oligarkkinen demokratia oli epäonnistunut siinä, että se oli haluton sitoutumaan tavallisten ihmisten tilanteen parantamiseen. Marcosin ylhäältä käsin johtaman vallankumouksen tavoite olikin vaurauden demokratisointi. (Ruiz 1989, 134–135). Käytäntö oli kuitenkin kovasti toisenlainen. Marcos korvasi vanhan oligarkian omilla suosikeillaan. Filippiinien ja Etelä-Korean poliittisia järjestelmiä vertaillen David C. Kangin mukaan Marcosin taktiikkana oli tuhota hänelle vaarallisimmat eliittisuvut, jättää osa eliittisuvuista huomioimatta ja nostaa osa suvuista uuteen poliittiseen ja taloudelliseen eliittiin yhdessä itsensä ja lähipiirinsä kanssa (Kang 2002, 10–11). Tämän vuoksi Marcosin hallintokaudella vallinnutta järjestelmää kuvataankin usein termeillä *crony capitalism* tai *cronyism*. Taloudellinen toiminta ei ollut organisoitua eivätkä eliittisukujen välit olleet parhaat mahdolliset, joten Marcosin oli Kangin mukaan suhteellisen helppo ottaa taloudellinen elämä haltuunsa poliittisen valta-asemansa avulla. Ennen Marcosin yksinvaltiutta eliittisuvut pyrkivät vaikuttamaan esimerkiksi paikalliseen kongressiedustajaan intressiensä edistämiseksi, mutta poikkeustilan julistamisen jälkeen sukujen oli haettava tukea suoraan Marcosilta itseltään. (Kang 2002, 136.) Kangin mukaan korruptio oli yleistä jo ennen Marcosiä, mutta Marcosin aikana lahjonnan suunta muuttui siten että lahjusten vastaanottajiksi tulivat Marcos ja hänen lähipiirinsä (emt, 10).

Eliittisuvuilla oli kaikki syyt tukea Marcosiä, sillä 1970-luvun Filippiineillä ei harjoitettu sosiaalidemokraattista tulonjakoa, vaan voittajan ja häviäjän välinen ero oli valtaisa. Suvut, jotka pääsivät Marcosin lähipiiriin, hyötyivät taloudellisesti ja sosiaalisesti, kun taas Marcosin epäsuosioon joutuneet eliittisuvut ja henkilöt menettivät täysin entisen sosiaalisen ja taloudellisen asemansa. Esimerkiksi maareformilla ei lupauten mukaisesti tavoiteltu epätasa-arvon vähentämistä, vaan sen avulla heikennettiin Marcosin epäsuosioon joutuneiden sukujen ja henkilöiden asemaa. Marcos loi uusia oligarkioita, joiden menestys oli riippuvainen Marcosista itsestään. Marcos oli hyvin avokätinen niille, jotka pysyivät uskollisina hänelle. (Kang 2002, 28, 138–140). Tässä tilanteessa eliittisukujen edustajien intresseissä ei ollut puuttua asevoimien harjoittamaan terroriin vaan osoittaa uskollisuutta presidentille ja hänen lähipiirilleen.

Yksi Marcosin epäsuosioon joutuneista suvuista oli Lopezin suku. 1800-luvulla merkittävään taloudelliseen asemaan nousseet Lopezit olivat rakentaneet 1970-luvulle mennessä valtavan

yhtymäkorporaation, johon kuului muun muassa bussi- ja lentoyhtiö, pankkeja, sanomalehtiä, sähkölaitos sekä tv-yhtiö (Kang 2002, 51–52). Marcos koki Lopezien vaikutusvallan uhkaksi itselleen ja hyökkäsi Lopezin suvun omistusten kimppuun. Marcos hajotti Lopezien yhtymäkorporaation ja jakoi siihen kuuluneet yritykset lähipiirilleen, esimerkiksi vaimonsa Imelda Marcosin veljelle Benjamin Romualdezille ja hyvälle ystävälleen Roberto Benedictolle. Uudelleen jaettujen yritysten alkaessa tuottaa tappiota Marcos antoi niille avustuksia satojen miljoonien pesojen arvosta. (Calit 2003, 70.) Tämä on kuvaava esimerkki siitä, miten korkeat panokset olivat. Marcosin epäsuosioon joutuneet menettivät lähes kaiken, kun taas hänen lähipiiriinsä päässeet yksilöt ja suvut saivat kartuttaa omaisuuttaan taloudellisista tappioista välittämättä. Marcosin ja hänen lähipiirinsä tuki oli symbioottinen. Presidentti tarvitsi vahvoja kansallisia tukijoita valta-asemansa säilyttämiseksi ja kansalliset toimijat puolestaan tarvitsivat presidentin tukea ja hyväksyntää etuoikeutetun asemansa säilyttämiseksi.

Taloudellisen eliitin lisäksi myös korkeilla asevoimien edustajilla oli syynsä tukea presidentti Marcosiä. Upseerit saivat paitsi tuntuvia palkankorotuksia niin myös lisää valtaa toimiessaan suhteellisen autonomisina omilla toimialueillaan. Tämän lisäksi Marcos palkitsi ansioituneita upseereitaan nimittämällä heitä tärkeisiin talouselämän virkoihin. (Zwick 1984, 127–128.) Armeijan komentajia ja upseereita palkittiin Calitin mukaan enemmän uskollisuuden ja kotiseudun kuin pätevyyden perusteella. Marcos ylensi korkeisiin upseerin virkoihin erityisen paljon sotilaita kotimaakunnastaan Ilocosilta. Esimerkiksi hänen lapsuudenystävä, Fabian Ver, nimitettiin asevoimien esikuntapäälliköksi ja kansallisen turvallisuusverkoston päälliköksi ilman minkäänlaista muodollista pätevyyttä kumpaankaan tehtävään. (Calit 2003, 70–71.) Armeijan edustajat hyötyivät Marcosille osoittamastaan uskollisuudesta paremman taloudellisen ja sosiaalisen aseman muodossa. Marcosilla oli kaikki syyt palkita hänelle uskolliset upseerit, sillä Filippiinien kaltaisessa autoritaarisessa valtiossa mahdollinen sotilasvallankaappaus oli yksi niistä harvoista tekijöistä, mikä uhkasi Marcosin ja hänen lähipiirinsä valtaa. Marcosin taktiikka ei kuitenkaan ollut täydellisen onnistunut, sillä politisoitu ylentämisprosessi ei ollut kaikkien upseerien mieleen. Erityisesti Marcosin ystävän Fabian Verin ylentäminen asevoimien esikuntapäälliköksi heikensi Marcosin ja puolustusministeri Juan Ponce Enrilen välejä (Kang 2002, 147–148). Puolustusministeri Enrile oli lopulta yhdessä Fidel Ramosin kanssa Marcosin valtakauden päättäneen kansannousun johtajia.

5.7. TERRORIN SEURAUKSET

Kuten luvussa 5.2. todettiin, Ferdinand Marcosin valtakausi loppui helmikuussa 1986. Huolimatta Cory Aquinon voitosta presidentinvaaleissa Marcos julisti itsensä vaalien voittajaksi. Tämä oli osaltaan synnyttämässä Marcosin hallinnon syrjäyttämiseen johtavaa kansannousua (*People Power*). Kansannousun Marcos olisi voinut vielä selvittää, jos armeija olisi pysynyt hänelle uskollisena. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan puolustusministeri Juan Ponce Enrile ja asevoimien varakomentaja Fidel Ramos asettautuivat vastustamaan Marcossia, jonka jälkeen hän oli pakotettu lähtemään maanpakoon Yhdysvaltoihin. Marcosin syrjäyttämiseen johtanut kansannousu sai alkunsa Borgin ja Selinin (2003, 28–29) mukaan oppositiojohtaja Benigno ”Ninoy” Aquinon murhasta vuonna 1983. Surmaamisen myötä oppositio yhdisti voimansa ja miljoonat ihmiset osallistuivat Aquinon hautajaisiin huutaen Marcosin vastaisia iskulauseita. Ennen tätä aktiivinen oppositio oli muodostunut talonpojista, työläisistä ja opiskelijoista, mutta Aquinon murhan jälkeen kadulla marssivat myös keskiluokka ja talouselämän edustajat.

Tämän luvun tarkoituksena on analysoida Marcosin harjoittaman valtioterrorismin seurauksia. Ensiksi tarkastelen, saavuttiko Marcos terrorillaan ne tavoitteet, joilla hän perusteli poikkeustilan julistamista. Toiseksi tarkastelen, mitä seurauksia Marcosin terrorilla oli laajemmin Filippiinien poliittiselle järjestelmälle ja taloudelle, sillä Marcosin hallintokausi jätti syvät, edelleen havaittavissa olevat jäljet Filippiinien yhteiskuntaan.

Valtioterrorin institutionalisoinutta poikkeustilaa ja ylhäältä käsin johdettua vallankumousta Marcos teoretikkoineen perusteli toisaalta järjestyksen luomisella ja toisaalta vaurauden demokratisoinnilla. Yhteiskunnalliselle järjestykselle suurimman uhkan muodostivat aseellista vastarintaa harjoittaneet kommunistipuolueen aseellinen siipi New People’s Army (NPA) ja muslimijärjestö Moro National Liberation Front (MNLF). Kommunistisijestä vastaan käyty operaatio oli kaikkea muuta kuin menestyksenkäs. New People’s Armyyn kohdistettuihin operaatioihin liittyi vakavia ihmisoikeusrikkoksia, jotka kohdistuivat sissien lisäksi tavalliseen kansaan ja näin ollen vähensivät Marcosin hallinnon suosiota. Tämän lisäksi NPA:n jäsenmäärä kasvoi jatkuvasti Marcosin hallintokaudella. International Commission of Jurists – järjestön (1984, 12–13) mukaan kommunistipuolueen aseelliseen siipeen eivät liittyneet enää vain kommunistiseen tai marxistiseen ideologiaan uskovat henkilöt, vaan ylipäätään kaikki, jotka olivat Marcosin hallinnon vastustajia. NPA:n aseistautuneiden joukkojen lukumäärän arviointi on hyvin vaikeaa ja aseistamattomien

tukijoiden määrän arviointi on jo käytännössä mahdotonta. Kommunistipuolueen entisen johtajan Jose Maria Sisonin mukaan NPA:lla oli vuonna 1972 vain 250 taistelijaa ja vuonna 1983 vahvuus olisi ollut jo noin 10 000 taistelijaa. Toisen arvion mukaan aseistautuneet joukot kasvoivat vuoden 1972 noin 500 taistelijasta vuoden 1982 5000–7000 taistelijaan (The Lawyers Committee 1983, 71). Todellisen huippunsa NPA saavutti kuitenkin vasta Marcosin hallintokauden viimeisinä vuosina, kun Marcosin aseistautuneet joukot aloittivat viimeiset yrityksensä kommunistisissien kukistamiseksi. Armeijan arvioiden mukaan NPA:lla oli noin 225 00 vakituista aseistautunutta taistelijaa vuonna 1986, kun Cory Aquino otti presidentinviran Ferdinand Marcosilta (Calit 2003, 188, 194). Sekin vähäinen järjestys, minkä militarisoituminen ja terrori saivat aikaan, perustui pelon ilmapiiriin, mikä ei ole vankin mahdollinen yhteiskunnallisen järjestyksen perusta.

Poikkeustilan alettua vuonna 1972 Marcos aloitti massiivisen MNLF – muslimijärjestöä vastaan suunnatun, sisällissodan tunnusmerkit täyttävän sotilasoperaation, jonka seurauksena arvion mukaan noin 120 000 ihmistä menetti henkensä ja noin miljoona joutui jättämään kotinsa (Borg ja Suometsä 2003, 255–257). Vuonna 1976 MNLF ja hallitus allekirjoittivat Tripolin rauhansopimuksen, johon sisältynyt tulitauko alkoi kuitenkin rakoilla jo seuraavana vuonna. Vaikka Filippiinien aseistautuneiden joukkojen muslimeihin kohdistetut sotilasoperaatiot olivat sotilaallisesti ajatellen menestyksellisempiä kuin kommunistisissihin kohdistetut, niin lopullista järjestystä ne eivät kuitenkaan Etelä-Filippiineille synnyttäneet. Tästä osoituksena on esimerkiksi Suomessa tunnetuksi tulleen Abu Sayyaf – järjestön aktiivinen toiminta vuosituhaten vaihteessa. 2000 – luvun alussa Filippiinien armeijan vahvuudesta 60 % eli yli 110 000 sotilasta oli sijoitettuna alueille, joissa muslimikapinallisten toiminta oli aktiivisinta.

Ylhäältä johdetun vallankumouksen yhtenä tavoitteena oli vaurauden demokratisointi. Teoreetikkojen mukaan tarkoituksena oli ratkaista köyhien kapinassa (*rebellion of poor*) esiin nousseet taloudelliset ja yhteiskunnalliset ongelmat. Filippiineillä vallinnut oligarkkinen demokratia oli teoreetikkojen mukaan syynä tavallisen kansan kehoon taloudelliseen ja sosiaaliseen asemaan. Kuten edellisestä luvusta kävi ilmi, niin Marcos ei suinkaan demokratisoinut vaurautta tai tasoittanut tulonjakoa, vaan korvasi vanhat oligarkiat omilla suosikeillaan. Tämä yhdistettynä siihen, että koulutukseen ja terveydenhuoltoon suunnattuja rahoja leikattiin puolustusbudjetin kasvattamiseksi tarkoittaa, ettei Marcos edes pyrkinyt parantamaan köyhien asemaa. Maaseudun väestön aseman parantamiseksi vuonna 1972 aloitettu maareformi osoittautui sekin pelkäksi sanahelinäksi. Marcos halusi ainoastaan

horjuttaa sellaisten mahtisukujen asemaa, jotka olivat uhka hänelle tai hänen lähipiirilleen. Vuonna 1986, kun maareformin aloittamisesta oli kulunut 14 vuotta, vain 1,5 % (11 000 hehtaaria) maareformiin piiriin kuuluneesta maa-alasta oli päätynt entisten vuokratilajelijöiden haltuun. Tavoitteena oli ollut jakaa maata 4,6 miljoonalle viljelijälle, joista loppujen lopuksi maata sai vain 13 900 viljelijää (Väänänen 2003, 71–72). Marcosin ”puolustukseksi” on sanottava, ettei häntä presidentteinä seuranneet Cory Aquino, Fidel Ramos, Joseph Estrada tai Gloria Macapagal-Arroyo ole hekkään onnistuneet maareformin toteuttamisessa.

Filippiinien taloudelle Marcosin terroristinen hallinto oli lopulta varsin tuhoisa. Marcosin presidenttikauden alussa häntä pidettiin liikemiestäustastaan johtuen talouden uudistajana. Marcosin presidenttikauden alkuvaiheessa Filippiinit suoriutuikin taloudellisesti varsin mallikkaasti, sillä bruttokansantuote kasvoi rivakasti ja inflaatio pysyi kurissa. Kuten luvussa 5.2. kirjoitin, niin Marcosin ensimmäistä presidenttikautta leimasivat massiiviset valtion kustantamat julkiset hankkeet, kuten teiden, koulujen ja siltojen rakennukset, jotka saivat talouden hetkellisesti nousuun. Marcos uudisti Filippiinien virkakoneiston palkkaamalla lahjakkaita teknokraatteja valtion virastoihin, joka omalta osaltaan vahvisti Filippiinien taloudellista suoritusta 1970-luvun vaihteessa. Kangin mukaan Marcos ei kuitenkaan kovin kauaa jaksanut kuunnella virkamiestensä ohjeita, vaan alkoi antaa taloudellisia etuoikeuksia lähipiirilleen ja teki Filippiinien virkakoneistosta byrokratian irvikuvan (Kang 2003, 77, 82). Korruptio, militarismi, Marcosin lähipiirin suosiminen (*cronyism*), taloudellisen vapauden rajoittaminen yhdistettynä globaaleihin ongelmiin, kuten 1970-luvun öljykriiseihin aiheuttivat vakavia ongelmia Filippiinien taloudelle. Ongelmat jatkuivat vielä Marcosin hallintokauden jälkeen. Esimerkiksi todellinen bruttokansantuote kasvoi 1980-luvulla keskimäärin vain 1,8 prosenttia vuosittaisen väestönkasvun ollessa 2,5 prosenttia. Vuoden 1990 bruttokansantuote henkilöä kohden oli alhaisempi kuin vuonna 1978 (Calit 2003, 105).

Suurin ongelma, minkä Marcos jätti jälkeensä paetessaan Havaijin lämpöön oli kuitenkin ulkomainen velka. Ulkomainen velka kasvoi vuoden 1970 reilusta kahdesta miljardista dollarista vuoden 1983 24,4 miljardiin dollariin. Cory Aquinon perittyä vallan helmikuussa 1986 Filippiinien velka ulkomaille oli jo 28 miljardia dollaria. (Calit 2003, 105, 110.) Velan lyhennykset söivät julkisia varoja, joita olisi tarvittu esimerkiksi terveydenhuollon ja koulutusjärjestelmän uudistamiseksi. Velan kasvu oli ongelmallista myös sen vuoksi, että velkataakkansa takia Filippiinit joutui Kansainvälisen valuuttarahaston talutusnuoraan. Kansainvälisen valuuttarahaston vaatimat velan takaisin maksujärjestelyt ovat olleet niin

ankaria, että ne ovat hidastaneet talouden elpymistä. Jos joku taho hyötyi taloudellisesti Marcosin terrorihallinnosta, niin se oli itse Ferdinand Marcos ja hänen lähipiirinsä. Arviot Marcosin henkilökohtaisesta omaisuudesta vaihtelevat kolmesta miljardista yli kolmeenkymmeneen miljardiin dollariin. Calitin mukaan tuskin edes Imelda Marcos oli tietoinen miehensä omaisuudesta tämän kuoltua 28. syyskuuta 1989 (Calit 2003, 169). Kun Marcos pakeni Yhdysvaltoihin vuonna 1986, amerikkalaiset tullivirkailijat löysivät hänen matkalaukuistaan koruja, luksusesineitä sekä 24 kultaharkkoa.

Demokraattiset instituutiot olivat varsin kehittyneitä ja vaalit toimivat suhteellisen vapaasti ennen vuonna 1972 julistettua poikkeustilaa. Talouden lisäksi Marcosin terrori tuhosi kuitenkin Filippiinien demokraattiset perusteet pitkäksi aikaa, joskin on painotettava, ettei demokratia toteutunut ihanteellisesti ennen Marcosiakaan johtuen poliitikkojen kesken vallinneesta opportunistista ja eliittisukujen valta-asemasta. Calitin mukaan Filippiinien toipuminen Marcosin terrorikaudesta on ollut hidasta johtuen osittain siitä, että kokonainen sukupolvi filippiiniläisiä varttui aikuisiksi todistamatta yksiäkään aidosti vapaita vaaleja tai lukematta yhtäkään vapaata ja sensuroimatonta sanomalehteä. Presidentti Aquinon hallinto joutui lukuisten vallankaappausyritysten kohteeksi, joista vakavimpaan, vuonna 1989 tehtyyn vallankaappausyritykseen osallistui yli 3000 sotilasta (Calit 2003, 172). Vaikka Yhdysvaltojen ja Filippiinien välit olivat heikentyneet johtuen Yhdysvaltojen tuesta Marcosille, niin Aquino joutui pyytämään amerikkalaisten apua vallankaappausten torjumisessa.

Yksi väkivallankäytön piirteistä on, että väkivallalla on tapana ruokkia lisää väkivaltaa. Tästä johtuu, että terroristaktiikoita harjoittaneen diktatuurin kaaduttua, aiemmin yhtenäiset oppositiovoimat yleisesti harjoittavat väkivaltaa toisiaan vastaan kamppaillessaan vallasta. Vaikka muutokset väkivallan muodoissa tyypillisesti seuraavat poliittisia ja yhteiskunnallisia muutoksia, niin se tapahtuu usein merkittäväällä viiveellä. Esimerkiksi Filippiinien ihmisoikeustilanne parani Borgin ja Selinin (2003, 35) mukaan merkittävästi vasta Fidel Ramosin presidenttikaudella 1992–1998, joskin laittomia, poliittisia surmia esiintyy edelleen (katso United Nations Development Program 2007, [www-dokumentti.]).

6. LOPUKSI

Valtioterrorismin ja ylipäätään valtioiden harjoittaman väkivallan tutkimus on monellakin tapaa haasteellista. Toisaalta tutkijan on kohdattava jo aiemmin esiin nostetut rahoitukseen ja lähdemateriaaliin liittyvät ongelmat. Näiden lisäksi yksi haasteellinen kysymys, jonka tutkija joutuu ratkaisemaan, on se, missä laajuudessa inhimillistä, yksilöiden kohtaamaa kärsimystä tuodaan esiin. Jos tutkija tyytyy toteamaan, että Stalinin harjoittamassa terrorissa 20 miljoonaa ihmistä menetti henkensä, niin tutkimuksessa ei nouse esiin se inhimillinen kärsimys, jota tilastoihin sisältyy. Jos tutkija toisaalta kertoo jokaisen 20 miljoonan ihmisen henkilökohtaisen tragedian, voivat niin sanotut valtioterrorin suuret linjat, kuten terrorin taustalla oleva ideologia ja tukimekanismit, jäädä hämärän peittoon. Matematiikka ja tilastot eivät saa estää tutkijaa näkemästä ja tuomasta esiin niihin sisältyvää kärsimystä eikä traagisten ihmiskohtaloiden kuvaaminen saa tuhota tutkimuksen selitysvoimaa. Vaikka analyysini onkin keskittynyt valtioterrorismia selittäviin tekijöihin ja vaikka koko työn painopiste on ollut teoreettinen, niin olen silti analyysissäni pyrkinyt nostamaan esiin joitain yksittäisiä tapauksia. On tärkeää tuoda esiin valtioterrorin laajuus ja konteksti, mutta yhtä tärkeää on muistaa, että tilastolliset lukumäärät koostuvat aina yksilöistä.

Valtioterrorismin tutkimukselle ominaista on se, että tutkimuksen aikahaarukan on oltava varsin pitkä. Valtioterrorismin kaikkia eri ulottuvuuksia voi olla vaikeaa havaita silloin, kun varsinaista terroria vielä esiintyy. Terrorin uhrit eivät joko uskalla tai pysty kertomaan tarinaansa ja antamaan ensikäden todistajan arvokasta tietoa. Terroria harjoittavien valtioiden asiakirjat ovat usein salaisia ja tieto niistä tulee julkisuuteen vasta terrorihallinnon kaaduttua. Valtioterrorin taustalla piilevät niin kansalliset kuin kansainväliset tukimekanismit paljastuvat yleensä täydessä mittakaavassa vasta hallinnon kaaduttua. Hallituksen yhteydet puolisoitilaallisiin järjestöihin ja vigilanttiryhmiin tulevat usein esille vasta jälkikäteen. Esimerkiksi sivulla 39 kerrottiin Espanjassa vuosien 1983–1987 välillä toimineesta GAL – järjestöstä (*Grupos Antiterroristas de Liberación*), joka surmasi 27 ihmistä ja kohdisti iskunsa pääasiassa baskijärjestö ETA:n jäseniin. Lopulliset todisteet järjestön yhteyksistä Espanjan hallitukseen saatiin kuitenkin vasta vuonna 1998, kun GAL:n aktiivisen toiminnan aikainen sisäministeri José Barrionuevo tuomittiin kymmeneksi vuodeksi vankeuteen osuudestaan järjestön operaatioihin.

Valtioterrorismin tutkijan työtä vaikeuttaa myös se, että terrorismi jo itsessään on ilmiönä ja käsitteenä varsin monimuotoinen sekä poliittisesti ja moraalisesti latautunut. Koska

terrorismista ei ole olemassa universaalia ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää, niin ei sitä ole valtioterrorismistakaan. Ylipäätään kysymys siitä, voidaanko valtiota pitää terrorismin suorittajana, herättää keskustelua tutkijakentässä. Mielestäni väkivallantekojen suorittajan tai niiden kohteen identiteetti ei kuitenkaan voi olla ratkaiseva tekijä arvioitaessa sitä, mikä väkivallanteko kuuluu terrorismiin piiriin. Jos valtion viralliset agentit tai valtioon nähden puoli-itsenäiset toimijat käyttävät väkivaltaa samalla tavoin kuin ei-valtiolliset toimijat, niin on niiden toimintaa arvioitava samojen kriteerien valossa. Esimerkiksi Turkin armeijan ja kurdijärjestö PKK:n (*Partiya Karkerên Kurdistan*) toisiaan kohtaan harjoittamassa väkivallassa on nähtävissä niin paljon yhtymäkohtia, että jos termiä terrorismi käytetään kuvaamaan toisen osapuolen toimintaa, niin on sitä yhtäläillä sovellettava myös toisen osapuolen harjoittaman väkivallan kuvaamisessa (Green – Ward 2004, 100–105). Väkivallantekojen konteksti ja tavoitteet, erityisesti pelon ilmapiirin luominen ja välittömiä uhreja laajempaan ihmisryhmään vaikuttaminen, ovat mielestäni suorittajan identiteettiä hedelmällisempiä ja oikeudenmukaisempia kriteerejä arvioitaessa sitä, mikä teko edustaa terrorismia. Jos toisen terroristi voi olla toisen vapaustaistelija, niin toisen presidentti voi olla toisen terroristi.

Tässä kohden lukijan mieleen voi herätä kysymys, miksi terrorismin ja valtioterrorismin tunnistaminen ja erottaminen muista väkivallanmuodoista on ylipäätään tärkeää. Väkivaltaisen kuoleman kohdanneelle ihmiselle tuskin on väliä, edustaako hänen kuolemansa aiheuttanut väkivallanteko valtioterrorismia vai ei. Jos terrorismi olisi vain akateeminen käsite ja toiminnan kategoria, niin terrorismin tunnistaminen ei olisikaan olennaista kuin tieteellisesti. Näin ei kuitenkaan ole, sillä terrorismi on poliittinen käsite ja terrorismiksi leimaamisella on poliittisia seurauksia. Toisen osapuolen leimaamisella terroristiksi on oikeutettu ja edelleen oikeutetaan sekä valtioiden että ei-valtiollisten ryhmien harjoittamaa väkivaltaa. Joidenkin valtioiden lainsäädännöt sallivat henkilön kansalaisoikeuksien rajoittamisen sillä perusteella, että henkilöä epäillään terroristiksi. Useat ei-valtiolliset järjestöt esimerkiksi Palestiinassa puolestaan oikeuttavat valtioon kohdistuvia väkivallantekoja sillä perusteella, että ne pitävät hallitusta, palestiinalaisjärjestöjen tapauksessa Israelin hallitusta, terroristisena hallintona. Vaikka tämänkään työn tarkoituksena ei ole universaalisesti hyväksyttävissä olevan ja ytimekkään määritelmän luominen, niin tarkoituksena on ollut tuoda esiin piirteitä, jotka erottavat valtioterrorismin muista valtion harjoittaman väkivallan muodoista.

Valtioterrorismille on luonnollisesti ominaista, että sen suorittaja on jollain lailla kytköksissä valtioon. Tämän arvioiminen ei ole aina yksiselitteistä, sillä kuten työssä on tuotu esiin, niin puoli-itsenäiset järjestöt, olkoon ne sitten valtion tukemia, hyväksymiä tai sietämiä, harjoittavat usein väkivaltaa valtion virallisten toimijoiden puolesta. Valtioterrorismin taustalla on oltava intentio ja harkittu strategia. Niidenkin osoittaminen on usein hankalaa, mutta väkivallan systemaattisuus ja jatkuvuus toimivat usein todisteena intentiosta ja strategiasta. Tämän lisäksi valtioterrorismilla, kuten kaikella terrorismilla, on oltava poliittisia (poliittisuuden sisältäessä uskonnolliset ja ideologiset tekijät) tavoitteita. Terrorismin tarkoituksena on vaikuttaa välittömiä iskun kohteita laajempaan ihmisjoukkoon. Erityisesti valtioterrorismin kohdalla tämä tyypillisesti tapahtuu pelon ilmapiirin synnyttämisen kautta. Pelon ilmapiiriin liittyy psykologinen väkivalta, joka on osa terrorismiin sisältyvää väkivaltaa. Valtioterrorismin kohdalla näkyvä fyysinen väkivalta on usein vain jäävuoren huippu ja loppuosa jäävuoresta on psykologista, usein ulkopuoliseen silmään näkymätöntä väkivaltaa. Jos valtioterrorismi on laajalle levinnyttä ja institutionalisoitua, niin suoranaista väkivallankäyttöä ei välttämättä enää juurikaan tarvita. Yhteiskunta saattaa vaikuttaa rauhalliselta, koska kansalaiset elävät jatkuvan pelon vallassa.

Kaikkea valtion harjoittamaa väkivaltaa arvioitaessa tulee ottaa huomioon valtio-organisaation luonne, joka on tämänkin työn teoreettinen lähtökohta. Valtio on organisaatio, jonka olemassaolo perustuu siihen, että valtio, Max Weberiä mukaillen, vaatii onnistuneesti itselleen fyysisen väkivallankäytön legitiimiä monopolia tietyllä maantieteellisellä alueella. Valtion on oltava riittävän voimakas vaatiakseen onnistuneesti väkivallankäytön monopolia ja muut valtiolle alisteiset toimijat omaavat oikeutta väkivallankäyttöön vain siinä määrin, kuin valtio sitä niille myöntää. Valtion väkivallankäytön monopolin syntyminen ei ole ollut yksittäinen tapahtuma vaan prosessi. Kuten teoreettisissa lähtökohdissa nostettiin esiin, niin väkivallanmuodot kehittyvät ja muuttuvat yhdessä yhteiskunnallisten ja poliittisten muutosten kanssa. Moderni kansallisvaltio ja monet sille nykyään kuuluvat tehtävät mahdollistuvat juuri väkivallankäytön monopolin kautta. Valtiot perustuvat hallitsijoiden ja hallittujen väliseen jaettuun ymmärrykseen siitä, että valtiolla on väkivallan monopolinsa kautta mahdollisuus saattaa pelisääntöjä rikkoneet kansalaiset vastuuseen teoistaan. Thomas Hobbes kirjoitti jo 1600-luvulla, että sanojen voima on liian heikko turvaamaan sen, että ihmiset pitävät kiinni sitoumustensa suorittamisesta. Se passio, jonka varaan Hobbesin mukaan voidaan laskea, on pelko rangaistuksesta (Hobbes (1999) [1651], 137). Valtioterrorismin kohdalla pelko on kuitenkin erilaista kuin legitiimin väkivallan monopolin kohdalla. Valtioterrorismissa viattomuus on irrelevanttia ja valtion rangaistustoimenpiteiden synnyttämä pelko kumpuaa

siitä, että kansalaiset eivät voi lakia seuraamalla tietää, mistä teoista seuraa rangaistus ja mistä ei.

Johtuen valtio-organisaation luonteesta Peter Alan Sproatin (1997) tarjoama lainsäädäntö ei voi olla paras mahdollinen väline arvioitaessa valtion harjoittamaa väkivaltaa. Valtiolla on asemansa kautta mahdollisuus määrittää, mikä on rikollista ja mikä ei. Jos hallitus kohtaa paineita lainsäädännön rikkomiseksi, niin se voi muuttaa tai tulkita lainsäädäntöä uudella, sille itselleen suotuisalla tavalla. Valtiolla on myös mahdollisuus julistaa todellisilla tai keksityillä uhkakuvilla perusteltu poikkeustila, jolloin valtio voi rikkoa kansalaisten oikeuksia säilyttämällä samalla legitimiin kuvan toiminnastaan. Huomattavasti antoisampaa on tutkia, miten valtiot käyttävät hyväkseen asemaansa lainsäädännön ylimpinä määrittäjinä harjoittaessaan kansalaisiin kohdistuvaa terroria.

George A. Lopezin kaavio tarjosi varsin analyttiset eväät valtioterrorismin, tässä työssä Ferdinand Marcosin hallinnon harjoittaman terrorin analysoimiseksi. Lopezin kaavion vahvuus on mielestäni se, että se ottaa huomioon niin valtioterrorin mikro- kuin makrotasonkin. Kaaviossa analysoidaan toisaalta ne konkreettiset tekniikat, joita valtiot käyttävät terroria harjoittaessaan ja toisaalta valtioterrorin taustalla olevat makrotason ilmiöt, kuten ideologian, terroria edeltäneet poliittiset tapaukset ja terroria tukevat mekanismit. Valtioterrorin taustalla olevan ideologian analysoiminen on minusta erityisen mielenkiintoista ja tärkeää. Ideologialla pyritään vaikuttamaan sekä kansalliseen että kansainväliseen mielipideilmastoon. Lähes kaikki valtioterroria harjoittaneet hallitukset ovat kokeneet tarpeelliseksi pyrkiä jollain perusteella oikeuttamaan poikkeukselliset toimenpiteet. Erityisesti Filippiinien tapauksessa tämä oli tärkeää, koska maa oli niin riippuvainen Yhdysvaltojen antamasta taloudellisesta tuesta. Poikkeustilan oikeuttamiseen tähtäävät ideologiset kirjoitukset eivät olleet suunnattuja ainoastaan omalle kansalle vaan myös Yhdysvaltojen hallinnolle. Ideologisten perustelujen arvioiminen on mielestäni tärkeää edelleen, sillä ihmisoikeuksien loukkaamista perustellaan nykyään ajan hengen mukaisesti terrorisminvastaisen taistelun nimissä. Terrorisminvastainen taistelu ei ole mielestäni enää ainoastaan pragmaattista terrorismia vastustavaa toimintaa vaan sillä on myös oma, edelleen kasvava ideologinen ulottuvuutensa.

Työn tutkimuskysymyksiä käsittelevässä luvussa esitettiin kysymys, onko Marcosin hallinnon harjoittaman toiminnan kutsumisella valtioterrorismiksi myös teoreettisia perusteita. Omista teoreettisista lähtökohdista katsoen vastaus on mielestäni yksiselitteisen myönteinen. Vaikka

Marcosin hallinto kohtasi todellista aseellista vastarintaa, niin käytetyt keinot olivat ylimitoitettuja eikä väkivallantekoja kohdistettu ainoastaan kommunisti- tai muslimisisseihin vaan Marcosin poliittisiin ja taloudellisiin vastustajiin sekä tavalliseen kansaan. Marcos kohdisti sortotoimenpiteensä järjestelmällisesti kansalaisyhteiskunnan edustajiin, kuten tiedotusvälineisiin, kirkkoon ja oikeuslaitoksen edustajiin. Edellä mainitut kansalaisyhteiskunnan tukipilarit ovat juuri niitä toimijoita, joiden asemansa puolesta tulisi kontrolloida valtion voimankäyttöä, joten niihin kohdistuvaa sortoa tuskin voidaan pitää sattumana. Ferdinand Marcosin voidaan sanoa käyttäneen väärin valtiolle kuuluvaa väkivallankäytön monopolia, koska väkivaltaa ei käytetty yhteiskunnan puolesta vaan sitä vastaan. Marcosin lähipiiri ja asevoimien edustajat hyötyivät kansalaisiin kohdistetusta terrorista ja repressiosta taloudellisesti ja sosiaalisesti. Valtioterrorismin taustalla olevan intention ja harkitun strategian osoittaminen on vaikeaa, mutta Filippiinien tapauksessa terrorin laajuus, institutionalisoitunut luonne, pitkäkestoisuus ja haluttomuus tuomita väkivaltaa harjoittaneita sotilaita riittävät todisteiksi.

Marcosin hallinnon aikainen vähäinenkin yhteiskunnallinen järjestys perustui pelkoon. Pelon ilmapiiriä loi mielivaltaisten ja laittomien teloitusten ja kidutusten lisäksi myös itse lainsäädäntö. Hallituksen aseettomasta vastustamisesta seuraavat, lakiin kirjoitetut rangaistukset vaihtelivat elinkautisesta kuolemanrangaistukseen. Lain tarkoituksena ei ollut ainoastaan kertoa, mistä teoista seuraa rangaistus, vaan viestiä myös siitä, ettei minkäänlainen hallituksen vastainen toiminta ollut sallittua. Ferdinand Marcosin kohdalla hämmäntävää on hänen läheiset välinsä Yhdysvaltojen silloiseen johtoon. Yhdysvallat ei pyytänyt Marcossia harjoittamaan terroria, mutta jatkunut sotilaallinen ja taloudellinen tuki sekä haluttomuus kritisoida julkisesti Marcosin perusoikeuksia loukkaavaa toimintaa antoivat kuitenkin Ferdinand Marcosille sekä taloudelliset että poliittiset resurssit Filippiinien hallitsemiseksi yli kahden vuosikymmenen ajan.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT:

Amnesty International (1976), *Report of an Amnesty International Mission to the Republic of the Philippines, 22 November-5 December 1975*. Lontoo: Amnesty International Publications.

Amnesty International (1982), *Report of an Amnesty International mission to the Republic of the Philippines 11–28 November 1981*. Lontoo: Amnesty International Publications.

Amnesty International (2000), *Take a Step to Stamp out Torture*. Lontoo: Amnesty International Publications.

Bailey, Paul J. (2001), *China in the Twentieth Century*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Borg, Pekka ja Tove Selin (2003), Kuohuvat vuosisadat. Teoksessa Selin, Tove (toim.), *Filippiinit: Myrskyjen ja Mahdollisuuksien Saaristo*, 17-43. Helsinki: Like.

Borg, Pekka ja Jonna Suometsä (2003), Muslimivähemmistö katolisessa maassa. Teoksessa Selin, Tove (toim.), *Filippiinit: Myrskyjen ja Mahdollisuuksien Saaristo*, 242-271. Helsinki: Like.

Byman, Daniel (2005), *Deadly Connections*. New York: Cambridge University Press.

Callaghy, Thomas M. (1989), Repression by a Lame Leviathan: The Case of Zaire. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *Dependence, Development and State Repression*, 96-125. New York: Greenwood Press.

Calit, Harry S. (toim.) (2003), *The Philippines: Current Issues and Historical Background*. New York: Nova Science Publishers.

Chomsky, Noam (2003), *Valta ja Terrori*. Turku: Sammakko.

Chomsky, Noam (2004), *Merirosvoja ja Keisareita*. Turku: Sammakko

Claridge, David (1996), State Terrorism? Applying a Definitional Model. *Terrorism and Political Violence* 8:3, 47-63.

Coady, C.A.J. (2004), Terrorism and Innocence. *The Journal of Ethics* 8, 37-58.

Denemark, Robert A. ja Howard P. Lehman (1984), South African State Terror: The Costs of Continuing State Repression. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 142-165. Westport: Greenwood Press.

Gordon, Avishag (2001), Terrorism and the Scholarly Communication System. *Terrorism and Political Violence* 13:4, 116-124.

Green, Penny ja Tony Ward (2004), *State Crime: Governments, Violence and Corruption*. Lontoo: Pluto Press.

Grimm, Dieter (2003), The State Monopoly of Force. Teoksessa Heitmeyer, Wilhelm ja John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research*, 1043-1055. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Gurr, Ted Robert (1986), The Political Origins of State Violence and Terror: A Theoretical Analysis. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *Government violence and Repression: An agenda for Research*. Westport: Greenwood Press.

Hanagan, Michael (2003), Violence and the rise of state. Teoksessa Heitmeyer, Wilhelm ja John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research*, 121-137. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Held, David (1989), *Political Theory and the Modern State*. Southampton: Polity Press.

Hobbes, Thomas (1999) [1651], *Leviathan*. Tampere: Vastapaino.

Hoffman, Bruce (1998), *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.

Homer, Frederick D. (1984), Government Terror in the United States: An Exploration of Containment Policy. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 167-181. Westport: Greenwood Press.

Imbusch, Peter (2003), The concept of violence. Teoksessa Heitmeyer, Wilhelm ja John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research*, 13-39. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

International Commission of Jurists (1977), *The decline of democracy in the Philippines: a report of missions*. Geneve: International Commission of Jurists.

International Commission of Jurists (1984), *The Philippines: human rights after martial law: report of a mission*. Geneve: International Commission of Jurists.

Kang, David C. (2002), *Crony Capitalism: Corruption and Development in South Korea and the Philippines*. Cambridge : Cambridge University Press New York.

Karlsson, Klas-Göran (2005), *Vaino ja Vaikeneminen. Neuvostohallinnon sota omia kansalaisiaan vastaan*. Helsinki: Like.

Kavka, Gregory S. (1987), *Moral Paradoxes of Nuclear Deterrence*. New York: Cambridge University Press.

Kessler, Richard J. (1986), *US Policy Toward The Philippines After Marcos*. Policy Paper 37. Muscatine, Iowa : Stanley Foundation.

Kirkpatrick, Jeane (1969), Dictatorships and Double Standards. *Commentary* (November), 34-45.

Kivimäki, Timo (1995), *Conditions of Hegemonic Order and Strategies for National Development: The Philippine Experience*. Helsinki: University of Helsinki.

Kowalevski, David (1990), Vigilante Counterinsurgency and Human Rights in the Philippines. *Human Rights Quarterly* 12:2, 246-264.

Kowalevski, David (2003), Vigilantism. Teoksessa Heitmeyer, Wilhelm ja John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research*, 339-349. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Krain, Matthew (1997), State-Sponsored Mass Murder. *Journal of Conflict Resolution* 41:3, 331-360.

Laqueur, Walter (1999), *The New Terrorism. Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*. New York: Oxford University Press.

Laqueur, Walter (2001), *A History of Terrorism*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.

Lawyers Committee for International Human Rights (1983), *The Philippines: a country on crisis*. New York : Lawyers Committee for International Human Rights.

Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.) (1984), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*. Westport: Greenwood Press.

Lopez, George A. (1984), A scheme for the analysis of government as terrorist. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 59-81. Westport: Greenwood Press.

Lui, Andrew (2000), Looking Back at Tiananmen Square. *Peace Review* 12:1, 139-145.

Malkki, Leena (2003), Näkemyksiä terrorismin luonteen muuttumisesta terrorismintutkimuksesta. *Politiikka* 45:1, 3-21.

Malkki, Leena (2004), Terrorismintutkimuksen lähtökohdista ja nykytilasta. *Politiikka* 46:3, 201–208.

Marcos, Ferdinand E. (1971), *Today's Revolution: Democracy*. Manila: National Media Production Center.

McCamant, John F. (1984), Governance without Blood: Social Science's Antiseptic View of Rule; or, The Neglect of Political Repression. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 11-42. Westport: Greenwood Press.

McCauley, Clark (1991), Terrorism, Research and Public Policy: An Overview. *Terrorism and Political Violence* 3:1, 126-144.

Münkler, Herman ja Marcus Llanque (2003), The role of elites in legitimizing violence. Teoksessa Heitmeyer, Wilhelm ja John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research*, 974-987. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Nathan, Andrew J. (2001), The Tiananmen Papers. *Foreign Affairs* 80:1, 1-48.

Paastela, Jukka (2005), *Terrorismi – Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysijä*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Pion-Berlin, David (1984), The Political Economy of State Repression in Argentina. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 99-121. Westport: Greenwood Press.

Rummel, R.J. (1994), Democide in Totalitarian States: Mortocracies and Megamurders. Teoksessa Charny, I.W. (toim.), *Genocide: A Critical Bibliographic Review*. New Brunswick and London: Transaction.

Ruiz, Lester Edwin J. (1989), An archaeology of state terrorism: the Philippines under Marcos. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *Dependence, Development and State Repression*, 127-154. New York: Greenwood Press.

Selin, Tove (toim.) (2003), *Filippiinit: Myrskyjen ja Mahdollisuuksien Saaristo*. Helsinki: Like.

Shalom, Stephen R. (1990a), Securing the U.S.-Philippine Military Bases Agreement of 1947. *Bulletin of Concerned Asia Scholars*. 22:4, 3-12.

Shalom, Stephen R. (1990b), Promoting Ferdinand Marcos. *Bulletin of Concerned Asia Scholars*. 22:4, 20-26.

Sloan, John W. (1984), State Repression and Enforcement Terrorism in Latin America, Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 83-98. Westport: Greenwood Press.

Sproat, Peter Alan (1996), The Quantitative Results of a Questionnaire on State Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 8:3, 64-86.

Sproat, Peter Alan (1997), Can the State Commit Acts of Terrorism?: An Opinion and Some Qualitative Replies to a Questionnaire. *Terrorism and Political Violence* 9:4, 117-150.

Stohl, Michael (1984), International Dimensions of State Terrorism. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 43-58. Westport: Greenwood Press.

Teichman, Jenny (1989), How to Define Terrorism. *Philosophy* 64:250, 505-517.

Tilly, Charles (2003a), *The Politics of Collective Violence*. New York: Cambridge University Press.

Tilly, Charles (2003b), Large Scale Violence as Contentious Politics. Teoksessa Heitmeyer, Wilhelm ja John Hagan (toim.), *International Handbook of Violence Research*, 437-454. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Väänänen, Paula (2003), Maanviljelijät maata vailla. Teoksessa Selin, Tove (toim.), *Filippiinit: Myrskyjen ja Mahdollisuuksien Saaristo*, 64-77. Helsinki: Like.

Walter, Eugene V. (1969), *Terror and Resistance*. New York: Oxford University Press.

Weber, Max (1994) [1919], *Political Writings*. Toimittanut Lassman, Peter – Ronald Speirs. Cambridge: Cambridge University Press.

Wilkinson, Paul (1974), *Political Terrorism*. Essex: The Macmillan Press Ltd.

Zwick, Jim (1984), Militarism and repression in the Philippines. Teoksessa Lopez, George A. ja Michael Stohl (toim.), *The State as Terrorist: The Dynamics of Governmental Violence and Repression*, 123-141. Westport: Greenwood Press.

WWW-DOKUMENTIT:

Geneva Conventions (1949), Luettu 15.6.2007. *Convention I, Article 13*. <<http://www.genevaconventions.org>>

Human Rights Watch (2003), 25.3.2003. *In the Name of Counter-Terrorism: Human Rights Abuses Worldwide*. <<http://www.hrw.org/un/chr59/counter-terrorism-bck.htm>>

United Nations Development Program (2007). 21.2.2007. *Statement of Professor Philip Alston*. <http://www.undp.org.ph/?link=news&news_id=105>

Universal Declaration of Human Rights (1948). Luettu 11.5.2007. <<http://www.un.org/Overview/rights.html>>

U.S. Department of State. Luettu 7.5.2007. *Title 22 of the United States Code, Section 2656f (d)*. <<http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2000/2419.htm>>